
NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
8
49 D
30
ROMA

BIBLIO
THECÆ
ALEXAN
DRINÆ
ICONES SYMBOLICÆ
P.D. CHRISTOFORI GIARDÆ
CLER. REG. S. PAULI
ELOGIIS
ILLUSTRATÆ
ILLUSTRISSIMO
IOANNI BAPTISTAE
TROTTO PRÆSIDI,
ET REG. CONSILIARIO
DICATÆ.
S. PAULUS AP.
S. ALEXANDER. M.
Apud Io. Bapt. Bidellium
1628.
Bassanus F.
Pars Prior

D. Eliseus Turrianus Congregationis Cler. Reg. S.Pauli in Capitulo Generali Præses.

Cum Opusculum inscriptum, Icones Symbolicæ Bibliothecæ Alexandrinæ, à P.D.Christofforo Giarda Congregationis nostræ Theologo compositum, duo eiusdem Congregationis eruditi viri, quibus id commisimus, recognouerint, atq; in lucem edi posse probauerint, facultatem concedimus, vt typis mandetur, si Superioribus, quibus id competit, ità placuerit. In quorum fidem has manu nostra subscriptas, sigilloq; nostro munitas dedimus. Mediol. die 13. Maij. 1626.

D. Eliseus Turrianus Præses.

IMPRIMATVR.

Fr. Paulus Maria Ritius de Garrexio Sac. Theol. Lect. & Prouicarius Sancti Officij Mediolani.

Hier. Septala Can. Ord. Pœnit. pro Ill.mo Card. Archiep.

V. Saccus pro Excellentiss. Senatu.

ILL.[MO] D. D. COL.[O]

IO. BAPTISTÆ TROTTO

MAGISTRATVS ORDINARII REGIO, ET INTEGERRIMO PRAESIDI.

CHATEM, seu Dactiliothecam inuenimus Præses Illustrissime non illum Pyrrhi, neq; vero illam Pompeij, sed magni alterius, & regij prorsus animi. illum quidem suo natura ingenio cælauerat; hunc vero ars sua industria perfecit. in illo Musas omnes suis decoras plectris, medium Apollinem cum Cythara vidisses; in hoc liberalium disciplinarum Icones Symbolicas elegantissimè pictas non inuitus spectes. nam Dactiliothecam affinitas nominis in Bibliothecam facile mutauit. Illam enim vero, quæ fuerat Regis Mithridatis, in Capitolio Romanæ Magnificentiæ Pompeius dicauit: hanc autem, quam suis parauerat studijs, Charitum Præsul in Collegio Alexandrino Clericis Regularibus S. Pauli tui amantissimis deuouit. Consueuerunt gemmæ Principibus maximis; Dactiliothecæ sapientissimis hominibus dicari; hæc, seu gemma, seu sit Dactiliotheca, omnibus de causis debuit tuo insigniri, ac præmuniri nomine Bibliotheca. si enim gemma, quod aliud scrinium tuo sapientissimo pectore nobilius? sin Dactiliotheca, quam aliam

gemmam tua mente eruditissima pretiosiorem exoptet? nam; quæ Mediolani nata, dicitur nihilominus Alexandrina, vindicem sibi parare neminem illo aptiorem potuit, quem è clarissimo stipite Alexandria genuit, Mediolanum è Senatorio genere suscepit, plenum illius ardoris, & animi, à quo suam magnitudinem Alexander inuenit. porro Integerrimi Præsidis olim eiusdem magistratus è sapientissimo filio neptis Bibliotheca an potuit melius collocari in matrimonium honoris, quam si ei donaretur, qui non multos post annos eiusdem Præsidis & virtuti, & dignitati successit? quod si Musas gratissimo hospitio exceptas ab Herodoto litteris consignatum est; illiberaliter faceret, si quis forte crederet Iconibus Symbolicis aditum fore difficilem ad eum Præsidem, eius in animo liberales disciplinæ domicilium sibi æternum iam pridem delegerunt. Illa tantum reliqua est dubitatio, ne minus idcirco grata sit quia mittitur ab egenis pupillis. Sed, ò Dulcem prouidentiam æterni numinis, dum te vnum ex amplissimo ordine delegimus, cui hanc Bibliothecam mitteremus, in pupillorum, & viduarum parentem beata nescio qua forte incidimus.

Quamobrem neque Pietas, neq; humanitas, quæ duæ in te singulares prorsus, & admirabiles sunt, precibus à nobis diutius fatigandæ. vt enim illa, vel nulla euocata oratione pupillorum, & viduæ defensioni; ita hæc liberalium disciplinarum venienti choro, & Agmini benignior occurret. Vale.

Tuæ Dominationis

serui humillimi

Hæredes Melchioris Malatestæ
Pupilli.

AD

A D
CANDIDVM LECTOREM.

ABES, Candide Lector, breui hoc opere, tanquam Homeri nunc liberalium diſciplinarū ſimul concluſas Icones Symbolicas, Elogia, explicationes. Hæ quidem poſtremæ longiori oratione ſcientiarum, & artium naturā mentibus exprimunt: media breuiori, ſed tamen grandiori ſtylo eandem animis innuunt; primæ verò illæ varia, & multiplici figurarum ſupellectile oculis penè ſubijciunt. Quamobrem Icones Symbolicas ſic intuere, vt in his tãquam cæleſtibus in ſpeculis emicantem pulcherrimam facultatum vim, & ſplendorem contempleris. Elogia ſic lege, vt earundem Maeſtatem non ſublimiter expreſſam (nulla enim, verborum magnitudine ſatis exprimi nunquam poſſet) ſed minus demiſſe adumbratam recorderis. Explicationes eò percurre, quò ſunt animo propoſitæ. Illud enim hac in re meū fuit conſilium, vt ſi minus cum Aquilis volitarem altius, ne ſaltem cum cortis auibus prorſus humi ſerperem. Verùm ita me attollerem Iconum Symbolicarum explicatione, vt medium, & proindè regium iter tenerem. Nam, qui adhoc vſq; tempus res Symbolicas litteris conſignarunt, hi omnes, non tàm verborum ſplendori, quàm rerum ſtuduiſſe pulchritudini videntur. Mihi enim vero, dum has explicationes in mentis vtero conciperem, tàm ornamenti, quàm rei exornandæ delectus arriſit. Semper enim iudicaui hominis eſſe & ſuo, & alieno ingenio abutentis, ita ſuas cogitationes, licet præclariſſimas, ſcriptis mandare, vt ad eas legendas nulla voluptate Lectorem inuitaret. Neq; tamen illorum authorum natio florentiſſima mihi eſt omninò

amica,

amica, quos nimia florum cupiditas à fructibus auertit. Qui sua scriptione cedros æmulantur, vt conspiratione gratissima flores fructibus decorem, fruges floribus honorem concilient: illos ego non solùm mihi legendos præ alijs deligo;sed,vt idem alij efficiant, pro viribus contendo.

Cæterum, quas legis, explicationes,abortiuæ sunt; non modò, vt artis Poeticæ Magister præceperat, nonum in annum pressæ; sed ne quidem nonum in mensem dilatæ, cum tamen nouem Lunæ cursibus maturitatem humanis partibus afferri sciamus. Abortum prouocarunt Sacra Congregationis nostræ comitia, quæ hoc anno Mediolani in Collegio Sancti Barnabę habita sunt. Cum enim scirem rationi, ac fidei eam legem,& consuetudinem accessisse, vt qui litterarum magisterium profitentur Comitiorum tempore aliqua ingenij significatione gratificarentur patribus, qui ad illa ex omnibus locis confluxere; nec haberem quid in oculis conspectuq; illorum dignum ipsis statuerem, ad hunc me Portum contuli.

Intellexeram Alexandrinæ Bibliothecæ, celeberrimæ illius, & antiquissimæ, quæ Alexandriæ incendio perijt,heredis,nunc quidem nomine,& spe,aliquando etiam(opinor)ipsa re, munus planè regium ab Illustrissimo Don Carolo Bossio factum huic nostro Collegio Alexandrino vehementissimè omnibus gratum esse. multitudo varietas, delectus, ordo, similis omnium ornatus, pulchritudo voluminum, quæ in illa continentur, facilè persuadebant. Adiecti duo maximi globi, Terræ alter, alter Cæli,& Sanctissimorum, Sapientissimorumque virorum Tabulæ, quorum insignes animæ in ijsdem libris loquuntur, dubitationem omnem auferebant.

Huc ego vix oculos corporis, multoq; magis illos animi Sapientiæ cupidos inflexi, cum liberalium disciplinarum Icones Symbolicæ in ipsius Bibliothecæ scrinijs expressæ, ijs me vocibus tacitè compellarunt. Quas vides coloribus pictas, varijs insignibus decoras in hac medica animorum officina vigiles excubare: illæ nos sumus Filiæ numinis, cælo delapsæ, ingeniorum Cultrices LIBERALES DISCIPLINAE. Huc nos eius munificentissima liberalitas attraxit, qui sui pectoris honestissimum Templum nobis semper apertissimum esse voluit. Cæterùm, vti maximè laudabiles eos reddimus, quos nostris

nostris muneribus cumulamus, ita nostræ dignitatis emblemata à te vellemus explicari, vt laudatæ nosceremur magis, amaremurue. Nam illud pollicemur te relaturum plus ornamenti, quàm collaturum.

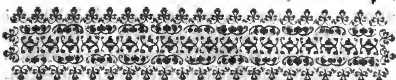
Detrectandi oneris causas afferrenti, difficultatem tantæ prouinciæ, ingenij tenuitatem, inconcinnitatem styli, angustias temporis subingressæ illicò responderunt; suæ liberalitati à me notam inuri, qui dubitarem, ne singulæ prestò essent ad suas ipsarum laudes breuiter explicandas.

Excusantem iterum, quod ij sint hominum mores, vt curiosius inquirant in alienis libris quod vituperent, quàm quid laudent, acri oculorum supercilio redarguerunt, quod hominum iudicia quàm ipsarum pluris facerem. Nobis enim Magistris, & Ducibus nihil prorsus timendum. ingenio, si tardum est alas; sin aridum: auctorem Caballini fontis pedem admouebimus. Deniq; tuum erga nos studium ostendisse, satis plane operi tuo fecisse est. Itaq, his consilijs impulsus Quadragesima ineunte has explicationes apparaui, pœnè media susepi, quindecim à Paschatis diebus confeci, & publicè recitandas curaui. Publicus omnium sapor, qui easdem audiere, coegit, vt eorundem votis, & postulationibus responderem, qui me omnes rogarunt, vt quas semel auribus bibissent non sine voluptate illas oculis sæpius perlegendas, ac degustandas transmitterem. feci sat citò, magis autem, quàm sat malè. Verùm gratificandi alijs cupiditas, si quæ inest culpa, veniam promeretur. alienam enim quisquis voluptatem, & voluntatem suæ gloriç anteponit, is profectò, si minus laudem obtinet, iustam saltem vituperationem effugit.

Errata ſic corrige.

Pag.6. pollicerent pro pellicerent. 22. alteram pro altera.acculto pro occulto. 40. pertus pro pectus. 41. clarium pro clauium. reliquam pro relinquam. 42.magiſtrui pro magiſtri. 47. eſſe pro eſt. 48.portenum pro portentum. 52. oppoſitum pro appoſitum. 72.quo pro qua. 89. hin pro hinc. 92.cælata pro celata. 95. ſaltitandas pro ſaltitandum. 96. tuæ pro ſuæ. 100. mentiuntur pro metiuntur. 150. extit pro extitit. 160. deſendi pro deſcendi. 170.ſuccinta pro ſuccincta. 180. diutina pro diuina. 111. oculus pro oculi. 114.perficiunt pro patefaciunt. 118. effectiuis pro effectricis. emulatrix pro æmulatrix. 120. introitu pro interitu. 124. fornicem innixam, cæptam, perfectam, pro innixum cæptum, perfectum. 125.laudatur, acum, pro laudatura, cum 129. recludamue pro recludantue. 133. res preteritus pro preteritas.

LIBERALIVM
DISCIPLINARVM
ICONES SYMBOLICÆ.

PROLVSIO.

VM omnis de ſcientia, & virtute doctrina hominibus eſt vtilis, tùm longè omnium maximè Imaginum ſymbolicarum Inuentrix, & Architecta, cuius beneficio animus è cælo in hanc obſcuriſſimam corporis ſpecũ depreſſus, ſuiſq; in actionibus miniſterio ſenſuum addictus, virtutum,& ſcientiarum pulchritudinem, & formam ab omni licet materia ſecretam, coloribus tamen adumbratam ſi minus perfectè expreſſam intuendo, in amorem,& illarum cupiditatem vehementius excitatur. Amor enim cognitionem, tamquam parentem amplexatur ſuam; cui, niſi per intimam coniunctionem, pulchrum,& bonum nubant, pulcherrimam amoris prolem in cuiuſpiam mente nunquam procreant. Quid autem, aut à natura pulchrius fictum, aut ab immortali Deo conceſſum melius ipſis virtutibus,& ſcientijs? quæ ſi oculis,

vt res aliæ, cernerentur, profectò tam admirabiles sui amores in omnium cordibus gignerent, vt spretis voluptatibus, dominandi libidine neglecta, extincta diuitiarum cupiditate ad illarum prosecutionem omnes conuolarent. Nunc autem scientiæ, rerum cognoscendarum Dominæ, ac Reginæ, agendarum vero Iudices, & Arbitræ, quamquam eius sint naturæ, vt sua luce, non minora solum astra, verum ipsum etiam Solem in contentionem adductæ inumbrarent: mens nihilominus humana domicilio corporis inclusa, noctuæ persimilis, immensum splendorem haud potest irretortis occulis sustinere. Est enim mens oculus animi. Itaque, quemadmodum ignis, si crassioris huius materiæ pastu alatur, à nobis videtur; sin suam in patriam purior remearit, omnem effugit sua puritate oculorum aciem: ita prorsus nobilissimæ artes, & disciplinæ abstractæ sensibus, quo sunt in se clariores, eò à nobis minus cognoscuntur, concretæ autem ratione aliqua, & præcellenti colorum temperamento nostris mentibus accomodatæ, facilius, melius, clarius suspiciuntur. Quod si vna omnium sapientissimorũ virorum conspiratione, & suffragio amari minime id potest, quod, aut ratione, aut sensu aliquo non cognoscitur; cognosci autem sensibus nihil potest, quod non sit veluti corpus, nihil intelligi mente sic depressa, quod non habeat corporis similitudinem; quis est, qui satis æstimet, quantum ijs debeamus, qui, dum scientias ipsas, & artes præclarissimas imaginibus expresserunt, illud sunt assecuti, non modo, vt illas cognosceremus, sed vt oculis quodammodo intueremur, versaremur simul, atq; cum ipsis pæne familiariter varijs de rebus colloqueremur.

Bene de ſacrarum literarum monumentis meritus eſt Moyſes, qui illas primus à Deo accepit, & tabulis conſignatas ad omnem poſteritatem tranſmiſit. Magiſtrum ſententiarum omnis Theologorum ſchola ad cælum vſq; ſuſtollit, quod ante alios omnes doctrinam cælo ſubmiſſam ad ſeueriorem diſputationis methodum reuocarit. Nam ſapientiſſimis legum latoribus, diuinos honores à populis decretos varijs legimus, quod ſuas vrbes melioribus temperarint inſtitutis. Quis enim ignoret Socratem, eam potiſſimum ob cauſam, ſapientiſſimum virorum Apollinis oraculo declaratum, quod princeps è cælo philoſophiam euocaſſe crederetur? Vt interim omittam Æſculapium medicæ artis inuentorē, quem tamquam numen antiquitas omnis venerata eſt: Quo in honore Chyrurgorum parens Chyron, qui etiam huic arti nomen dedit, ab omnibus ſemper habitus eſt? Te vero, Euclides, principem ſuum profitentur Mathematici: te ſuum ducem Aſtrologi, Ptolomæe, vocant; tibi adhærent vni & Geometræ,& Coſmographi: Nam Architectos, non tam imitatores ſuos, quam laudatores habet Vitruuius: Nihil dicam, Poeſis, quemadmodum conditores tuos Deorum filios nuncuparis. Quid enim eſſe ad laudem oratoriæ facultatis illuſtrius poteſt, quā, vt Demetrio Phalareo eloquentiæ profeſſori ſupra trecentas ſexaginta ſtatuas Athenienſes ſoli excitarint? Iam hiſtoria, & hiſtoriæ ſoror eruditio dici vix poteſt, quibus laudationum generibus ſuos parentes fuerint proſequutæ. omnes deniq; quotquot vnquam poſt liberalium diſciplinarum inuentum genus, aut illas cogitatione animi fœcunda apud ſe concepere, conceptas, in orbem inuexere, aut alieno ex capite naſcentibus ſunt obſte-

tricati,aut natas sua industria educarunt, educatas meliorem ad formam prouexerunt, amplissimam suorum laborum mercedem, ac præmium, nominis immortalitatem retulerunt.

At enim Doctrinæ symbolicæ magistri, qui has ipsas facultates præstantissimas oculis potius, quam animis subijciendo, familiares illas, & quadam ratione domesticas hominibus effecerunt, soli omnium fraudabuntur debito laudis præconio? mihi vero, quemadmodum nulla alia videtur,aut ad doctrinam aptior,aut elegantior ad suauitatem, aut ad perturbationem validior, hac ipsa,quæ Icones symbolicas expressit: ita,qui primi artem hanc excogitarunt, non illos cum earumdem disciplinarum primis auctoribus confero, sed ipsi rerum omnium molitori, ac opifici Deo simillimos iudico.

Viguerunt ante omnium sæculorum memoriam, vigent, vigebuntq; semper in mente numinis opulentissima filiæ eiusdem pulcherrimæ virtutes, neq; tamen à matre vllo modo distinctæ,sapientia,bonitas,vis cunctorum effetrix, pulchritudo, iustitia, dignitas, ac reliquæ eiusmodi plurimæ. Quæ noscerentur,amarenturue plurimum, dignissimæ omnes erant: tamen, vt præ nimia sui generis claritudine intelligi: ita prorsus ignoratæ nulla poterant ratione amari. Quid hic faceret earundem parens Deus? pati, vt tam illustres filiæ ab omni hominum notitia penitus seiunctæ æternum prorsus occultæ suamet in luce delitescerent, haud videbatur decorum. eas vero in adspectum, oculosq; mortalium adducere quî poterat id fieri, cum illinc diuinarum virtutum præcellens fulgor, hinc nostrorum ingeniorum crassior hebetudo vehementius officeret?

Dixit,

Dixit, ac vnius prolatione Verbi quot elementa, ac in elementis, quot rerum genera, quot in terris quadrupedum ſpecies, quot formas piſcium in aquis, quot in aere volucrum diſcrimina, quot in ſphæra ignis prodigia, quot in cęlo ſtellas, & lumina, tot quaſi perfectionum ſuarum Icones ſymbolicas, ſemel, ac ſimul delineauit, effinxit, & in hac orbis Bibliotheca, niſi malis Theatro contemplandas hominibus propoſuit.

Eant nunc mortales, querantur modò, negent, ſi poſſunt, aditum ſibi ad rerum diuinarum contemplationem facillimum patere, quando res omnes, quæ ſenſibus percipiuntur, illarum ſunt imagines, & quamquam imperfectæ, quarum tamen adſpectu, & contentione, earumdem dignitas conijci ſatis poſſit.

Mihi credite; ratione haud abſimili, hoſpites, & quaſi peregrinæ in hominum cœtibus artes, & ſcientiæ verſatæ fuiſſent. Nemo illas facie, pauci etiam nomine illas nouiſſent: memoratum ſæpius, repetitumq; nunc philoſophiæ nomen, iam eruditionis, aliarumq; diſciplinarum, ſed vix prolatum, tamquam vmbra euanuiſſet; neq; quiſpiam apud ſe notitiam illarum retinuiſſet, præter eruditos, ſi tamen hoc eruditi homines ipſi aſſequuti fuiſſent, niſi cæleſte hoc inſtitutum ſymbolicarum imaginum, præſtantiſſimam illarum naturam clarius exprimendo in oculis, animiſq; omnium defixiſſet, ſuauitatemq; oſtendendo ad earum beneuolentiam, ac ſtudiũ, vel imperitos pertraxiſſet. Quid enim eſt, per cælitum, hominumq; fidem, quod harum optimarum facultatum vim demonſtret validius, ſuauius recreet, commoueat vehemẽtius hoc ipſo vſu Iconum ſymbolicarum doctiſſimo, eodemq; pleniſſimo eruditionis?

Cætera

Cætera probationum momenta, quæ possunt afferri, & numero multa, nec virtute quidem sunt infirma; tamen acutissima ingenia, vt intelligantur, requirunt: at Icones symbolicæ occurrunt ipsæ contemplantibus, ac oculis intuentium se se ingerunt, per hos autem, se animis insinuant, declarant, quæ nam sint, antequam perquirantur, hancq; suam ipsarum humanitatem adeo prudenter temperant, vt imperitis tantum personatæ, reliquis vel mediocriter eruditis, operto vultu, omni persona exutæ videantur. Quanta porrò voluptate id efficiant, ipsa si loqueretur suauitas, oratione sua haud assequeretur.

Primum enim habet hoc omnis imago, & similitudo, seu verbis efficta, seu coloribus expressa, vt auditores plurimum, spectatoresq; delectet. Itaq; sapientissimos Poetas, & Oratores, quorum illud munus, ac institutum est, vt in oratione suauitatem vtilitati admisceant, Poeticis sæpius, ac oratorijs imaginibus vsos reperimus. Deinde maximus voluptati cumulus accedit, cum est alicuius imago rei, aut personæ, quæ à nobis maxime diligatur. Tunc enim quemadmodum vicaria fungitur tacitè illius munere, quæ abest, ac si adesset. Postremò, nisi vis hæc simulachris maxima indita esset, vt animos intuentium ad eorum pollicerent amorem, & imitationem, quos exprimunt: an Græci, an Romani, omnium populorum sapientissimi publicas ædes, priuatasq; virorum præstantissimorum imaginibus compleuissent? an etiamnum Principes viri filiarum suarum, quas habent nubiles, tabulas diligenter elaboratas ad ad alios Principes transmitterent?

Hic igitur laudare verear illorum consilium, qui has

artium,

artium,& ſcientiarum Icones ſymbolicas primi omnium confinxerunt. Quid enim in illis deſideres, quod ſi haberent, appoſitas crederes ad oſtendendam cæleſtium virginum præſtantiam, ad oblectandos ſpectantium animos, ad mentes omnium deſiderio, ac flammis earumdem incendendas? An vim probationis? quæ ſunt veluti elingues nuntiæ, mutæ interpretes, teſtes vero omni fide, & auctoritate digniſſimæ? An voluptatis elegantiam? quod vnquam perſpicillum, quod ſpeculum vnquam, quis arcus in nube rorida effictus tanta cum intuentium voluptate Solem expreſſit, quanta ſymbolicæ imagines, perſpicillis clariores, nitidiores ſpeculis, floridiores Iride,ſcientiarũ formas elegantiſſimas oſtendunt? An deniq; perturbandorum affectuum gratiam? aureæ catenulæ, quæ ex ore Herculis profluentes dicebantur hominum,& aures,& animos vincire, ac poſt ſe vinctos trahere, ſi cum Iconum gratia conferantur, nullius momenti in hac trahendi arte iudicentur.

Intellexere arcanum hoc ab ipſius naſcentis mundi origine priſci illius ſæculi homines ſapientiſſimi,à quibus primum hic efformandarum imaginum vſus proflu-xit, atq; cunctorum ſæculorum interuallis labentibus per omnium pæne auctorum nationes peruagatus ad hanc vſq; noſtram ætatem dimanauit. Quis enim in memoria vetuſtatis ita peregrinatur, qui duas illas memorabiles columnas,lateritiam alteram aduerſus vim ignis, alteram marmoream aduerſus impetus aquarum excitatas olim non audierit, aut legerit, in quibus diſciplinæ omnes effictæ, ac ſculptæ poſteris ſuperſtites tranſmitterentur?

Nam ab illis præclaram Hyerogliphycorum doctri-

nam,

nam,quam nos tantopere admiramur,Ægyptij mutuati sunt. quorum insistentes vestigijs Græci, nullam plane artem, ac disciplinam reliquerunt, quam imaginibus symbolicis non decorarint. Quod enim lapidis, aut metalli genus est, in quo illi scientiarum formas non expresserint? Quæ species coloris, quam in ijsdem effingendis omiserint? Res erat,quæ non vulgarem saperet eruditionem, singularem maiestatem præseferret, compleret incredibili voluptate. Cernere Græcas ciuitates liberali sub cælo, feraci solo, salo amico circumfusas, plenissimas signorum, imaginum, tabularum, in quibus virtutum, & scientiarum decor, quamquam pictus, ac fictus adeò emicaret, vt ignes castissimos in omnium oculos, perq; oculos in animos omnium iacularetur, quibus inflammarentur ad illarum cultum,quas ex Iconum adspectu pulcherrimas coniecissent.

Vtrum igitur sapienter illos fecisse, an imprudenter arbitramur? si imprudenter: ò sapientiæ nomen insaniens, ò demens philosophia,ò leges imperitæ,ò scientiæ omnes ignaræ, quæ sectatores suos in re tam clara, tam turpiter allucinari passæ fuissent. sin vero prudentissimè illos egisse dicamus: illud etiam, quod inde sequitur, admittamus oportet, tanto illustriori laude honestandum esse harum Iconum Auctorem,quanto hęc symbola omnibus, quæ circumferuntur, nobiliora,atq; omni ex parte absolutiora sunt. quæ dum percurrimus, fauete linguis, & animis. nam Icones non prius visas Musarum Alumni doctissimis, eruditissimisq; viris breuiter explanando in mentem reuocamus.

NVME-

NVMERVS.

T è florentiſſimis nobilium diſciplinarum ordinibus, cur ſupra decem ſex tantum delectæ ſunt? quia hæ potiſſimum illæ ſunt, quæ hominum vitæ & ſuſtinendæ, & regendæ, & prouehendæ non vtiles non modo, verum etiam neceſſariæ communi ſententia exiſtimantur. Finis autem in omni delectu, quis neſciat, præcipuè rationem haberi ſolere? Deligit Imperator milites ad peculiare certamen: deligit magiſter diſcipulos ad literariam exercitationem. Deligit Rex oratores ad legationem illuſtrem; An ex omnibus vnuſquiſq; illos non deligit, quos obeundis muneribus aptiores cernit? cum igitur, quemadmodum Imperatori victoria, magiſtro ſcientia, Regi gloria: ita Bibliothecæ Alexandrinæ Conditori propoſita fuerit pij, ac litterarij hominis ſufficiens vita, metam ab illo rectè tactam fuiſſe opinari debemus, ſi has præ alijs omnibus dum accepit, Religioſis, ac eruditis viuendi rationibus ſatis plane fecit. Reliquum eſt hoc loco, ſingula vt ſingulis conferamus; ex hac enim contentione facilius perſpicietur, an ſibi vniuerſa reſpondeant.

Primum ſacris litterarijs vir initiatus, ſi Platonis magiſterio edoctus intelligit, primum Deo, deinde rationi, ac æquitati, tum ſibi, poſtremo cæteris hominibus ſe natum eſſe, ad horum omnium officiorum debitum perſoluendum nihil hîc deeſſe prorſus comperiet.

Res diuinæ, tum quæ ad veram fidem, tum quæ ad caſtam Religionem, purumq; ſanctiſſimi numinis cultum

B ſpectant,

ſpectant, non cognoſcendæ ſolum, ſed explicandæ latius etiam, ac ſæpius ab inimicis defendendæ? Præſto adſunt duæ cæleſtes Matronæ, an Virgines? ſacra Scriptura, & ſacra Theologia, illa mater, hæc filia; diuinior altera, altera paulo humanior, quæ aureo diuinæ reuelationis filo, inter varios huius vitæ errores, & ambages cæca regant fideliſſime veſtigia, donec victo Satanæ, carnisq; Minotauro, fęlicior Theſeo, non Athenas redeat victor, ſed in Cęlum triumphator aſcendat.

Suum cuique, & ſæcularibus, & ſacris Principibus, ac omnibus hominibus reddendum? Non huic in Delphos, vt oraculum conſulat, enauigandum: hic duæ caſtiores Sybillæ cæleſti lumine afflatæ, lex Ciuilis, & lex Canonica pro conſulentium bono veriſſime omnibus reſpondent. Nunc obſcuritas naturæ ad ingenij exercitationem illuſtranda: nunc recta morũ, & optima viuendi ratio, ſibi, alijsque præſcribenda? quid opus eſt, aut cum Plinio, flammarum, quæ è Veſuuio erumpunt, miracula curioſius perſcrutari, aut cum Platone, non ſine ingentibus periculis in Ægyptum, in Siciliam ſæpius nauigare? cum hinc à naturali, inde à morali Philoſophia pleniſſimè omnia doceantur. atqui perfectum hominis bonum quam ſapienter, tam verè aſſerebat Diogenes mentem ſanam ſano in corpore: quid ſi hoſpite incolumi domicilium ruinas minaretur? Neque perfugium hoc deſiderari voluit, qui artem medicam, & Chyrurgiam hunc in numerum cooptauit, quas curandis, & ſeruandis corporibus Deus humaniſsimè præfecit.

Iam vero Cæli, terræq; cognitio, ſi abſit, difficile videtur, quin tuis in actionibus, Niciæ Athenienſium

Ducis

Ducis,& Thaletis Aſtrologi turpiſſimos caſus imiteris, quorum ille, cum Syracuſas obſideret, laborante luna, Deos indignari arbitratus, re infecta inglorius receſſit; hic cum è cælo ſeruaret,in foueam ob oculos poſitam infęliciter prolapſus eſt. laudandus igitur Aſtrologiæ, & Geographiæ occurſus,quarum illa nos cæli,hæc vero terræ ſpectatores efficiat.

Hic ne ſub dio, & vt ait Venuſinus,ſub Ioue frigido pernoctemus infęlicis cuiuſdam Aſtrologi monet inſperata mors, qui, cum ſpectandorum ſyderum ingenti deſiderio teneretur, in aperta planitie ſolus morabatur. Aquila, quæ tunc forte teſtudinem vnguibus in ſublime elatam tenebat, ſaxum diu ſpeculata, ad quod illam dimittendo, magno cum impetu frangeret, ſummi verticis os caluum, album rata lapidem, ob lapidis, quam præferebat ſimilitudinem, tanta vi,& tam ſecurè demiſit, vt ictu caput Aſtrologi percuſſerit, fregerit, in varias partes diſcerpſerit. Quare meritò inter alias facultates Mathematica etiam figurarum,& numerorum Magiſtra, & ædificiorum Præſes Architectura ſedem ſibi vindicarunt.

Ægre ferunt extremo pœne ſe loco ſeruari Rhetorica, & Poeſis, atq; illas producunt rationes,& cauſas, ob quas, licèt artes ſint, proximos honores ſcientijs nihilominus ambiant.

Cui bono,inquiunt,maximarum,& pulcherrimarum rerum notitia pectus veluti ærarium complere,niſi,cum res tulerit, in priuatas, publicasq; vtilitates poſſis non ſine gloria erogare? Nos illæ ſumus; Nos,quæ noſtrorum ornamentorum ſplendoribus ſcientias omnes, & artes illuſtramus; Nos res omnes ſtylo proſequimur,pe-

destris altera, altera vero equestris; ambæ nobiles, & honestissimæ facultates. Nam Historia,& eruditio, post nos subingressæ idcirco sunt, illa, vt memorabilium exemplorum copia mater esset prudentiæ, lumen vitæ, præsidium eloquentiæ, hæc,vt lectissimorum verborum, ac rerum mundum non tam muliebrem, quam virilem vbique locorum nobis suppeditaret. Substitere foris aliæ, loci angustias indignatæ, ac eximiæ liberalitatis oleum stetit, quoniam illi, quo caperetur, vas defuit. At nunc, prò domus angustijs angustè hospitamini Musæ; cum domus augusta fuerit, templum, in quo præsideatis, augustissimum esto.

SACRA

. SACRA VOCOR SCRIPTVRA .

. SIMPLEX NOMEN, MVLTIPLEX OMEN .

: SCRIPTA, NON NATA .

. VIRTVTVM LITERA, VITIORVM LITVRA, .

. A DEO EXARATA, NON AB HOMINE INVENTA, .

. FILIA NVMINIS, MATER LVMINIS, .

. COLVMBA PVRIOR, PVLCHRIOR COLVMBA .

. NORMA FIDEI, SPEI REGVLA, BENEVOLENTIAE FORMA.

. QVI SEGETEM GRATIAE, QVI MESSEM GLORIAE.

. CVPIS COLLIGERE .

. ME LEGE .

SACRA SCRIPTVRA.

VÆ prima tempore, vtilitate prima, prima dignitate omniũ artium,& scientiarum est: eadem iure Principem & in hac Bibliotheca sedem, & in oratione nostra locum sibi merito vindicat Sacra Scriptura. Nam si ex Arati poetæ ethnici sententia ab Ioue musarum initia sunt; certe nobis, qui diuiniori sumus collustrati lumine, vt agendi, ita etiam dicendi ab ea facultate, quæ diuina tota est, sunt capienda hodiè primordia.

Hæc igitur, si vocis, ac linguæ donaretur vsu, ita profecto loqueretur: Quid me taciti, ac hærentes intuemini? Virginem è Cælo demissam, cælestis formæ, verum ingenuæ, modesto, simpliciq; habitu; non fluenti, ac vndanti sinu, ad mamillas præcinctam, librorum magna volumina pedibus conculcantem, læua quidem libellum, dextera vero regentem calamum, aptatis digitis in morem scribentis, caput eximium diuinis circumquaque redimitum fulgoribus attollentem, capillis incomptis, ac sine lege effusis, sublatis in Cælum oculis, erectis auribus ad secreta murmura diuinioris columbæ? Hic nisi quispiam indecorum existimet à profanis auctoribus ad res sacras exornandas verborum elegantiam lege

lege repetundarum transferre, illa Æneæ verba mihi lubentissimè vsurparem, quibus matri Spartanæ Virginis os, ac habitum gerenti apud Virgiliũ in primo respondit.

O quam te memorem Virgo? namq; haud tibi vultus
Mortalis, nec vox hominem sonat; ò Dea certè,
Numinis an soror, an Diuini sanguinis vna?
Sis felix, nostrumq; leues quæcunq; laborem,
Et quo sub Cælo tandem, quibus orbis in oris
Iactemur, doceas ignari, hominumq;, locorumq;
Erramus, vento huc, & vastis fluctibus acti,
Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra.

Qui enim hominum genus ab ea ciuitate diuitiarum, in qua collocatum ab initio fuerat, expulsum, & in hanc ærumnarum patriam miserrimè detrusum reminiscitur; haud inficiabitur, cæcum nostri exilij genus Æneæ fuga post euersam Troiam, & incensam, ac maris iactatione rectè declarari.

Hęc enim vero, vt Venere castior, & pulchrior, ita etiã humanior blande mihi videtur his verbis subtexere.

Haud quidem meum genus mentiar; haud natalitiam domum, & ciuitatem mihi subfurabor. Ad populum phaleras aliæ. non ego fictitia gentium Pallas, quam stultissimi Poœtæ armatam ex Iouis cerebro processisse suis fabulis temerè cõfixerunt. Procul ò procul à me nõ solum nugæ, mendacia, fabulæ, sed erroris cuiuscunq;, vel minima suspicio, ac vmbra. Nam ipsius veritatis sum Mater, ac Filia, Veritas me peperit; mox in omnium mentibus ex me procreatur. me igitur videtis Cælo natam, delapsam Cælo, non alio, quam Deo gaudentem auctore

auctore,& Parente,cuius ex ore ſapientiſſimo verè prodiui. Nam vti illa Mineruæ admirabilis origo ficta; ita hæc mea facta eſt. longa eſt annorum ſeries, quibus procreata ſum. longæ orationis ambages neceſſariæ forent ad omnem hanc meæ naturæ ſupellectilem explicandam. Verum breuitatis Amaſia rerum ſumma faſtigia tantum ſequar.

Primum, qui in ore, in oculis, toto in corpore micat caſtimoniæ nitor,is me totius expertem maculæ, ab omni vitio liberam, æterni candoris ſpeculum ſine labe arguit. quæ vero me veſtis modeſtè ornat, ac tegit, ſtyli genus exprimit non nimis reciſum, neq; diffluens, ſed mediocriter collectum, vt diligentia quædam negligens,& negligentia quædam diligens in eo appareat, quæ omnium votis,ac intelligentiæ reſpondeat. Nodus ipſe, quo fluentes ſinus colligo, eiuſdem ſtyli formam præſcribens, eiuſmodi eſt, vt Veneris fabuloſus ille cæſtus, quo gratiam omnium conciliari ſtultiſſimè veteres exiſtimabant, etiamſi opinione ſua veritati proximi fuiſſent, merito huic inuideret. Quibus enim me vel ad tempus conceſſi, ij ſermonem publici ſaporis conſequuti ſunt. Teſtis eſt,qui ab orationis ſuauitate melliflui cognomen inuenit, qui, non tam ipſe, quàm ego per illius os videor locuta.

Neq; tamen procaci,aut ſuperbo pede ſubiectos humanæ mentis partus his voluminibus concluſos protero modeſtiæ, ac obſeruantiæ Magiſtra; cæterum Imperatrix omnium diſciplinarum ſubiectis quidem, tanquam ancillis vtor; at rebelles,ac ſuperbas iuſtiſſimè debello. Idcirco enim ſum Cælo demiſſa, veræ lucis parens, vt tenebras inferis emiſſas meo ſplendore diſſiparem.

Ideo

Ideo æternæ veritatis Dux, & Administra in hunc sublunarem orbem cum imperio legata sum, vt omnes errorum phalanges, ac impijssimos mendaciorum exercitus profligarem. sin aliquod naturæ bonum inuenirem, fouerem amica, non inuida contemnerem. sin ingenij lumen aliquod detegerem, non modo non extinguerẽ, sed magis, ac magis meo fulgore accenderem. Qua in re illud mihi planè accidit, quod inter olerum semina sinapi contingit, vt quæ minima omnium initio videbar, dum me Apostolici satores prædicatione terris omnibus committerent, postquam in mortalium cordibus radices egi, maxima omnium, altissimaq; ab omnibus iudicer, & verè sim.

Confer, libellum hunc, quem læua sustineo, cum oratorum, cum philosophorum libris; si in ferenda sententia molem spectas, vel nunc caussa lubens cado. Sin virtus intima extimæ moli tuo iudicio præcellit; Philosophorum ingentes libri, parui; Iuris peritorum innumeri codices, pauci; oratorum, magnæ chartæ, vel à tergo scriptæ, inanes; Mathematicorum immanes tabellæ, minutæ, omnium deniq; auctorum, qui vnquam fuerunt, sunt, erunt, scripta immodica, & etiam, si plura his adijcerentur, tenuuia, ac nullius sunt momenti, si mea cum vi, ac nobilitate conferantur.

Neq; id mihi à superba Titulorum cohorte, quam auctor in fronte præscripserit, importunè arrogo. commendatitijs hisce litteris ad Beneuolum lectorem munitæ proficiscantur aliæ facultates. Mihi sat commendationis apud omnes dat simplex auctoris nomen. Egregia commendatio, quæ alias omnes in compendium mittat, tantò carior habenda, quantò verior, & soli-

ſolidior. quis enim Deum audit, quin illico præſtantiam operis non arguat à nobilitate Auctoris? Nam ſanctiſſimi, ijdemq; ſapientiſſimi viri, quibus adſcribor, ſcribæ ipſi, ſeu potius calami, non Principes, aut meĩ conditores fuerunt. ſcripſere homines, Numen dictauit. Itaq; ob hanc etiam cauſam in Cælum oculos ſuſtollo, vt locum indicem, vnde nanciſcor lumen, quod ſapientiſſimo è capite, in radiorum ſimilitudinem circumquaq; vibrans Soli me ſimillimam reddit. Aures erigo ad ſuſſurrantis columbæ ſecretum murmur, quo diuini ſpiritus cæleſtis reuelatio adumbratur. Fęlix columba, fortunata volucris, auis Beata, cui olor cedat, inuideat Pauo, luſcinia non contendar, quam Aquila, quam Phœnix ipſa neſcio quodam liuore admiretur. Ergo, dum mihi in aurẽm ſuſſurras, cæleſtem declaras afflatum, quo viam monſtrante, & dirigente per ſanctiſſimum veritatis callem ſemper recta gradior, nec vnguem quidem ab illa in alteram partem vnquam deflecto.
Nam commutatis, ac perturbatis omnibus naturæ legibus, quæ ſemper Cælum petit flamma, potius deorſum feretur, ac ſuis ponderibus in altum tellus librabitur; potius impoſitas ſibi à Deo leges tranſilient vndæ, & ad ſuos fontes recurrent; obliquum ſignorum ordinem, in quo ſibi currendum ex Imperio Numinis intelligit, potius Sol deſeret, quàm, vt ipſa ab eo, quod cæpi, diuinæ, eiuſdemq; certiſſimæ veritatis magiſterio, vllo aut loco, aut tempore, aut cauſſa, aut vllam ob rem tranſuerſum agi poſſim. Abſunt à me, quæ adſunt alijs ſcientijs cauſſæ, quibus non ortum maculant ſolum, ſed etiam progreſſum omnem. Nam, vt arborum fructus vitiatæ radicis ſigna referunt, & filij debiles paren-

tum imminutum vigorem teſtantur; ratione haud abſimili ingeniorum fœtus auctorum vitia contrahunt. etenim ab hominis ingenio quod eſt maximè imperfectum quid eſſe poterat ab omni parte perfectum?

Tu mihi ingenium aſſeris, cui ſcientiarum, & virtutum ſemina ab initio natura prorſus nulla crediderit, conceſſerit tamen igniculos quoſdam, quos, niſi malis moribus, prauisque opinionibus maturius extinxiſſet, veritatem ſine labore percepiſſet; ingenium, quod antiqui ſceleris pœna, ignorationis atra caligine circumſepſerit, violentis perturbationum, odij, amoris, iræ, aliarumq; tamquam furijs obſederit; ab hoc deinde vis putem gigni poſſe liberos ingenuos, nobiles, ſapientiæ, ac veritatis amantiſſimos?

Videte, cum humanis diſciplinis quàm agam humaniter, Nuntia diuinitatis. Principis auctoritas, qui me legauit, tanta eſt, vt vel ipſius dicto firmiſſimè ſit adhærendum, ſtandumque. Attamen, cum ijſdem nolo auctoritate contendere, pugnabo ratione, & ita pugnabo, vt victas, & ſuperatas ſe ipſæ fateantur.

Primum enim meta illis propoſita, niſi aberrent, eſt felicitas temporaria: mihi vero Beatitudo animorum æterna: illæ res caducas; ego nunquam intermorituras. terrenas illæ; cæleſtes ego. illæ humanas contemplantur; ego altiſſimas, & planè diuinas.

At enim vero lumen illæ ſecurius reſpiciunt, tutiorem in hac inueniendæ veritatis nauigatione omni Cynoſuram ſequuntur? An ventos tam varios, tam diſſidentes inter ſe, & contrarios Homerus excogitauit, vt Vlyſſi tot errores probabiliter affingeret, in quot homines impegêre, dum ignoratione Duce, Comite ſuperbia

perbia

perbia in amplissimo scribendarum rerum Oceano remis, velisq; omnibus nauigarunt? sed tolerandi adhuc essent, si post tot casus, post tot discrimina, aureũ vellus veritatis, vt Argonautæ, reportassent: nunc quis illos ferat, cum Plato post immensos,& diuturnos labores, eam ipsam, cuius desiderio tantopere flagrabat, veritatem in specu obscura cõclusam afferat; cum alij eidem oculos, veluti cornici inhumaniter perfodiant; cum Democritus crudelior omnibus in altissimum puteum præcipitem eandem mittat?

Ego, quæ nihil temporis contriui in verbis cudendis, in ijsdem, quasi monilis aurei coniungendis annulis nihil laboris insumpsi, nihil in argumentis illusoriæ artis prorsus adhibui, tamen in obscuris clara, in ambiguis certa, in humilibus sublimis, in maximis plana, in arduis facilis, in facilibus digna, in omnibus decora, honesta, perfecta, communem, & omnibus gratissimum saporem assecuta sum. Me pueri legunt, intelligunt viri, senes consulunt. Ego lac paruulis; mel viris palati delicatioris; panis hominibus validis; inualidis medicina; in occasum vergentibus vinum.

A me ignari peritiam, sapientiam docti, modestiam diuites, egeni tolerantiam, virtutem clari, obscuri nobilitatem, plebs subiectionem, obsequium miles, senatus prudentiam, veram administrandi rationem Princeps refert. Venio ad emblemata similitudinum quibus me plures exornarunt; tellus frugum, & metallorum ferax mihi collata sterilis iudicata est. non enim omnis fert omnia tellus. Atqui ego sub vnius literæ cortice omnes sensus perfectissime complector. Alij Oceanum vndarum,& gemmarum ditissimum parentem me-

cum in contentionem adductum inopem, & egenum arbitrati sunt. Plura enim ex me volumina, quàm ab illo flumina profluxerunt. Aerem non pauci, quo viuunt homines, haud tam necessarium existimarunt; quam mea sit omnibus doctrina ad diuinioris vitæ genus sustinendum. me ignem plures non clam subductũ, vnde magna febrium cohors terris incubuisse falso dicta, creditaq; est, sed ab ipso numinis pectore, tanquam ab æterni amoris plenissima fornace delapsum ad inflammandos mortalium animos probarunt, vt nemo iam sit, qui me pulchriorem animis, quam flamma sit oculis; vtiliorem probandis, purgandisq; mentibus, quam sit ignis metallis, ardentiorem incendendis cordibus, quam corporibus exurendis sit eiusdem elementi vigor, & apud se non sentiat ingenuè, & apud alios liberè non prædicet. Neq; ijs, quamquam amplissimis regionibus præclaram laudum mearum seriem concluserunt.

Nam, inquiunt, uon quemadmodum Reges cupidissimos reperiendę originis Nili celeberrimi fluminis asperitas viarum, & difficultas ab incepto reuocauit: ita nos à prosequendis tuis immensis laudibus cælorum sublimitas retardabit, clarissima scientiarum Imperatrix. quin tuis pennis subnixi, te vsq; ad eum, à quo profluxisti, diuinitatis fontem cælestibus argumentis decorè comitabimur.

Quid enim nobis opus est luna menstruis defectibus laborante, qui te semper plenam suspicimus? quid terræ vmbras patiente, qui te nullis terrenis casibus subiectam habemus? quid lucente aliena tantum luce, qui te, non emendicata, sed tua splendentem videmus? quid inconstanti, ac erratica, qui te firmam, grauem, fixam

fixam singulari numinis beneficiò possidemus? Nam eloquentiæ Præses Mercuri, quæ de te fabula narrabatur, proiecta virga aurea duos inter serpentes trisulcis linguis rizantes repente illos ad concordiam, amicitiamq; reuocasse, vnde pacis insigne Caduceus apud Græcos habitus est, verissima minorem historia fateare, quæ ab hac cælestis facundiæ Diua, non semel, atq; iterum, sed millies quotidie frequentissima inimicorum conciliatione perficitur.

At tu amoris sydus, & pulchritudinis, seu Solem præeas lucifer, seu Hesperus eundem subsequaris, ne tibi, nè nimium placeas, quando hæc non solum pulchrior, sed multò honestior Virgo ipsum, cui modo præfers, nunc post gradum facis, sua claritate Principem lucis inumbrat. Quòd si eadem natura syderibus quæ militibus, vt quemadmodum hi, Duce sublato, cuncti statim aufugiunt: ita deuicto Sole, astra illico recondantur: non suus Martem bellicus furor, cum armorum Regina in singulare certamen ad probandam, ostendendamq; fortitudinem adducat; non Iouem auxiliaria virtus, à qua nomen inuenit, in salubritatis disceptationem; non sua tarditas Saturnum in contentionem prudentiæ; non ordo pulcherrimus stellarum Cælum illud, in quo illa sita sunt, in ornamentorum comparationem; non deniq; omnium reliquarum motricem sphæram, in huius virtutis probationem vis illa trahat omnium rapidissima. Quid pluribus?

Domui, quæ te genuit, altissimæ omnium, quæ plus accipit ornamenti à Domino, quam conferat, es simillima; ambæ enim ardentioris estis naturæ; ambæ pulcherrimæ, ambæ plenissimæ incolarum, quin ambæ

sedes

ſedes numinis: niſi, quod alteram clarior, tu paulo obſcurior; Beatorum illa, tu viatorum: altera quieſcit, tu graderis. Itaque in eam delabor ſententiam, vt non tam ſis aula, quam Dei Rheda. Perſuadent animantes miſticæ quatuor Euangeliorum conditoribus, qui tibi comites aſsiſtunt, vel tuo iudicio ſapienter attributæ, duoq; Reges ſanctiſsimi, ac ſapientiſsimi Dauid, & Salomon, de quibus, vti es optime merita, ita illi vices rependunt gratiſsimi dum ouantem inſoliti gaudij ſignificationibus maximis proſequuntur. At tu Cæli prior, ſeu aula, ſeu verior Dei es Rheda, illud precamur, vt cæleſtis dominationis arcana ne claudas, vtque tuis quadrigis, quibus vera ſalus promittitur, ſublatos opportuno tempore in Cælum transferas.

SACRA

. SAPIENTIÆ CÆLESTIS, AC HVMANÆ

. GEMINÆ VELVT PARENTIS :

. PROPAGO BIFORMIS, NEC DEFORMIS .

. MINOR ALTERA .

. ALTERA GENITRICE MAIOR .

· THEOLOGIA ·

. DIVINARVM LITERARVM IANITRIX .

. IMPERATRIX HVMANARVM .

. DEBELLATRIX HÆRESVM .

. CATHOLICORVM DOGMATVM PROTECTRIX .

. HOMINIS LAVREA, NVMINIS LINGVA .

. QVAM HÆRETICIS FORMIDANDVM .

. IMPERII TVI SCEPTRVM .

. TAM CATHOLICIS AMANDVM .

. TVI SACRAMENTI POCVLVM .

SACRA THEOLOGIA.

QVAS Deus coniunxit, homo non separet. Coniunxit plane hasce Duas facultatum Reginas,& arctissimo vinculo coniunxit Numen verax,non homo mendax. Quod enim arctius vinculũ, quam seruam inter, ac Dominam,magistram,& discipulam, matrem inter, ac filiam? Sacra Theologia, si cælestis scripturæ diuinitas spectetur, serua; si oraculum,& magisterium, Discipula; si generationis ordo, ac series, eiusdem filia meritò habenda est. Sacræ Scripturæ ad nutũ in omnibus semper obsequi, ingenuæ seruitutis est; pendere ab eiusdem docentis ore, seuerioris disciplinæ est: ab illa proficisci, in naturæ similitudinem, & formam, ea demum perfecta filiatio est.

Quisquis igitur Dominam admiratus es, seruam ne despice: quisquis atentas aures magistræ præbuisti, discipulam audi: quisquis ornamenta matris curiosius inspexisti, sacrum, ac humanissimum ornamentorum filiæ mundum contemplare.

Reginam indicant insignia planè Regia, sceptrum, quod præfert læua,& aureum, quod regio capite sustinet, Diadema. Cæleste porrò illius genus arguit lux cælestis,

cæleſtis,quæ inoffenſa Virginis tempora, ſuis ſplendoribus circum lambens dum velat, reuelat. acceptam è Cælo lucem, oculis in terram defixis, videtur in mortales, quibus docendis,& illuſtrandis eandem accepit, regerere. Quibus calicem aureũ crucis ſigno nobilitatũ dextera oſtentans ad diuinorum arcanorum communicationem inuitat. Nam veſtis infra latior ad pedes,arctior vero ſupra ad mamillas ſtyli diſcrimen adumbrat, quo nunc ad Chriſtianum populum ſacris fidei documentis imbuendum vberiori,& latiori in concionibus, nunc in ſcholis ad ſuorum alumnorum mentes peritius erudiendas preſſiori, ac limatiori vſa eſt. At ſepticeps Draco, quid incaſſum venenata attollis capita, inuictæ Virginis pede ſuppreſſus? erunt hæreſes, donec fides; verum, donec erunt hæreſes, infectas illarum radices,& peſtifera capita conteret Sacra Theologia.

Sic enim cum ſapientiſſimis viris ſtatuere debemus, præter Sacras, ac diuites litteras, quas è Cælo dedit ad nos Deus, præter diſciplinas, quas varias, ac multiplices hominum ingenijs excogitatas, natas, auctas, expolitas, perfectas multis laboribus, ac induſtria ſcimus, hanc etiam ſcientiam neceſſariam prorſus fuiſſe, quæ primas illas explicaret, has vero extremas, multis erroribus expurgaret, regereret in multis, in omnibus perficeret.

Nam diuinarum litterarum altius profundum quis, niſi ventis ludibrium, fluctibus iocum, piſcibus cibum deberet, ingenij ſui cymba ingreſſus ſecurè vmquam fuiſſet, ſi ad clauum omni inſtructior nauta non ſediſſet cæli, marisq; plagarum omnium peritiſsima gubernatrix Theologia? an qui ſine illius conſilio,& regimine

ſoluerunt

ſoluerunt à littore, ſacram nauigationem adorti, omnes, aut in fide non ſunt naufragati, aut pro ſanis optimorum conſiliorum mercibus peſtiferas, & inſanas opiniones ex ipſo mari ſacrarum litterarum non ſunt expiſcati? neq; enim natura prodigiorum mater ad ſuorum diſcrimen operum tot in vndis ſcopulos, tot ſyrtes, tot inſulas, ac promontoria, neq; tot ventorum genera inimica, & inter ſe contraria ad marinæ plebis fluctus, & ſeditiones excitandas conſtituit, quot Numinis prouidentia, occultis quidem, verum ſapientiſſimis, iiſdemq; iuſtiſſimis de cauſis impulſa, locos arduos, & difficillimos in ſcripturis ad ingeniorũ exercitationem, & tentamentum fidei reliquit. quibus collatæ Charybdis, & Scylla, faciles; Syrtes, nullo modo pertimeſcendæ; æſtus maritimi, optabiles; in quibus enauigandis doctiſſimarum frontium labor, & induſtria deſudaret.

Quod, ſi quis naui ſe crederet orbatæ velis, remis deſtitutæ, nudatæ omnibus præſidijs, quæ fęlix nauigatio requirit, ſinè nauta, ſine Tabula Regionum obſeruandarum magiſtra, ſine annona, ſine magnete poli certiſſima indice, ſolus abſq; comite, ſolus abſque ſocio, ſuo tantum nixus ingenio, quid, hunc ſapientem homines, an inſipientem exiſtimarent? ſi ſapientem; inſanirent ipſi, qui perturbata nominum æquiſſima ratione, inſipienti ſapientis nomen adſcriberent. Sin vero inſipientem, quod ſine cauſa in extremum diſcrimen rem, corpus, animum, fęlicitatem ſuam adducat: dubitatur adhuc, ſapientes, an inſipientes fuerint hæreſum parentes nefandi, qui in ſacrarum literarum explanatione, ſuorum ingeniorum erraticis, diuulſiſq; puppibus fiderunt adeò, vt neq; diuinæ reuelationis Cynoſuram reſpexerint,

ſpexerint. neq; diuini ſpiritus auram explorarint,neq; ſanctiſſimis afflatibus captandis ſuarum mentium vela expanderint, neq; remos cæleſtium donorum inſtruxerint,neq; Patres eruditiſſimos, hocq; in genere præſtantiſſimos ſecum voluerint, neque Sacram Theologiam admiſerint, quæ, dum exponendorum locorum legitimam methodum præſcribit, ſacræ huius nauigationis tabula rectè dici poteſt; dum mentem exponentis regit, & quò illam cunque vult ducit, ac deducit, nauta; dum ipſo in curſu procellas inter,ac tempeſtates maximarum difficultatum recreat, annona; dum eccleſiam, veritatis magiſtram, & tamquam polum immobilem in omni diſputatione reſpicit, magnes cæleſtis, haud dedecet vt appelletur?

Mihi vero non fęliciter minus,quam ſapienter ſuam illi nauigationem videntur inſtituiſſe, qui te in omnibus Arbitra, ac Duce, emenſo humanæ contemplationis pelago, in Oceanum diuinitatis expedite penetrarunt, mutatisque remorum,& velorum ordinibus, quemadmodum qui noſtris oppoſitum pedibus mare ingrediuntur, non tam rationi, quam fidei, non tam humanæ, quam auctoritati diuinæ ſemper obſecundantes,nouos orbes, eosque cæleſtium diuitiarum pleniſſimos, ſacris in litteris detexerunt, recluſerunt, facillimum ad illos aditum omnibus reſerarunt.

Neq; ſuis ſe in Cælum ſuſtollat gloriæ alis Chriſtophorus Columbus, qui ſpreto Herculis Imperio, ne Gaditani freti columnas plus vltra quiſpiam auderet, conſulentis, vt Columba volucrum prima oliuæ viriſcentem ramum in arcam detulit, argumentum ſerenitatis,& pacis: ita primus mortalium remis, non pennis delatus,

delatus, sui interpretationem nominis compleuit, ac Christum nouo orbi sua nauigatione primus inuexit. Sed neq; nauis illa, quæ deinde totum orbem permensa Victoriæ nomen obtinuit, tanquam immensi maris victrix, ac dominatrix superbiat. longe enim minus est, quod à vobis terræ optatum est, quàm quod à Cæli sacris Argonautis detectum, reclusumque est.

Quid? cælestis solum disciplina sacrarum literarum tantæ interpretis magisterio, ac voce, vt hominibus explanaretur, indigebat, reliquæ vero à mortalibus inuentæ facultates, suis contentæ adiumentis, nihil præterea ad suam perfectionem requirebant? ecquis hoc dicat, nisi plane desipiat? est enim id verissimum, quod tamquam aliquid incredibile putantur affirmare homines doctissimi, eum, qui animo Sacram Theologiam percepisset, reliquas omnes disciplinas, tutiùs assequi, intelligere faciliùs, meliùs amplecti. Quantam enim securitatem attulit multis, maximisque rebus, quæ antea dubiæ videbantur? quàm porrò iter ad scientias facile, & planum reddidit, dum innumeros errores sustulit, quibus studiosorum animi sine fructu, immo non sine magni laboris, & temporis iactura detinebantur? Etenim, postquam rebelles ancillæ ad huius Reginæ obsequium, ac imperium reuocatæ sunt, multo solertiori diligentia comparantur; comparatæ autem longi illustriori cum honore ab omnibus habentur.

Antea humanæ artes, cum excusso iugo, spreta cælestis imperij dominatione, more Scytharum mulierum vagarentur, squallidæ, incultæ, discordes, ac deformes erant. Effloruerat in ijs decor, elanguerat vigor, emarcuerat vis omnis, ac forma interierat. At vbi sceptrum

hoc exoſculatæ, tamquam vitalis quædam poteſtas eo incluſa eſſet, confeſtim reuixerunt, mouerunt lacertos; neq; ſolum; verum longè ad excellentiorem formam redierunt. Illud enim à veſtra mihi petendum eſt humanitate, vt qui pictam in tabula ſacram Theologiam pulcherrimo veſtitu, ac ornatu regali, ac ſceptro ſtantem videtis, quas tabula capere omnes non potuit, vos cogitatione veſtra exiſtimetis præſto eſſe ſcientias omnes, & artes humanas, vt ancillulas, quarum vnaquæq; nihil aliud agat, nullum ſuum officium ducat, niſi, vt diuinæ huic Imperatrici miniſtret, & eam humiliter ſic roget (ſi modo coloribus id exprimi poteſt.)

tuus, ò Regina, quid optas,
Explorare labor; mihi iuſſa capeſſere fas eſt.

Nam, ſi eo veſaniæ proceſſit Attila Gothorum Rex, vt Mediolanum ingreſſus tabulam pingi iuſſerit, in qua Romanorum Imperatores, & cæterarum gentium Reges cernerentur, qui ante illum ſupplices prouoluti ſaccos auri, argentiq; pleniſſimos ad eius pedes effunderét, eaq; ſignificatione, quaſi alterum Ditem opulentiæ numen profiterétur: quis, tanquā prȩcellentis iuſtitiæ argumentum non putet, ac laudet id, quod non inuitè, ſed iam ſpontè deferunt Reginæ nobiliſſimarum artium liberales, ac nobiles diſciplinæ?

Primum, quæ prima eſt generationis ordine, ſuæ oblationem ſeruitutis auſpicatur Grammatica. Tibi, inquit, ò Imperatrix, verborum, ac nominum opifex, & fabra in eorumdem inuentione, ac iunctura dicendi elaboro. Excipit Poeſis, meus etiam in hunc numerum

procedat

procedat venuſtior ornatus. ſubſequitur eloquentia. Ecquis laborum meorum ſcopus in concinnanda oratione, quam, vt in excitandis hominum cordibus tua ſim adminiſtra? Veri, falſiq; diſceptatrix attexit Dialectica. Diſperéam, niſi omnes diſſerendi rationes perire omnino ſinerem, niſi intelligerem, his meam Dominam probationum generibus ad omnem quæſtionem vti. Quid venatrix arcanorum naturæ, atq; indagatrix phyſica? quaſi ego pedem vnquam domo efferrem, vt veritatem aliquam, tanquam feram inter vepres, & ſpinas difficultatum deliteſcentem aſſequerer, niſi ad id me tuus honeſtiſſimus famulatus impelleret. At morum arbitra facultas tantò id liberiùs aſſerit, quanto cognitio hæc humanarum actionum eſt diuinæ proximior. Concludunt reliquæ ſimul omnes, ac vna tum voce, tum animorum conſpiratione profitentur, ſe, ſi corporum tuendæ valetudini ſtudent; ſi Cælorum ſeruandis motibus, ac conuerſionibus vacant; ſi terrarum ſitus, regionum interualla, opportunitates locorum ſpeculantur; ſi ædium fabricandarum, ac muniendarum arcium rationem præſcribunt, ſi dictis, exemplisq; antiquorum vitam informant, ſi animum hominis pretioſiſſima eruditionis ſupellectile locupletant, id omne, vt ſuæ Reginæ famulentur, libentiſſimè præſtare.

Gratificatur oculis obſequentium ancillarum votis Theologia, atq; his comitibus, & ſocijs, mortalium genus ad tanti poculi ſacramentum deguſtandum hortatur. Cicutam, & venenum omne, quod in Calicibus Athenienſes propinabant, abeſſe ab hoc calice Crux ipſa ſignificat. Non enim cauſſa mortis ibi poteſt vlla eſſe, vbi dominatur ſignum vitæ. Parum eſt abeſſe

virus

virus nisi adsit virtus,qua homines degustata in Numinis filios commutentur. est enim Theologicæ doctrinæ poculum, non quemadmodum illud Sacræ Scripturæ prorsus merum, sed è fide diuina, atq; ex humana ratione præcellenter mixtum ad alliciendos, trahendosq; hominum animos maxime accomodatum. Quibus enim ex vuis, quibus ex botris præstantissimus hic liquor expressus est? potissimum ex eo, quem in vineis Engaddi natum, canticorum sponsa sibi gratissimum asseuerat. Botrus omnium suauissimus est Deus, huius botri grana innumera eiusdem, perfectissimaq;, vt cum Theologis loquar, sunt attributa. Simplicitas, Perfectio, Bonitas, Immensitas, Æternitas, Sapientia, Amor, Misericordia, Iustitia, virtus rerum omnium procreatrix, generandi vis, facultas spirandi, cæteraque eiusmodi plura: quæ omnia, cum à natura diuina profluere nostro more intelligamus, dubitare profecto non licet post grauissimum Seruatoris testimonium, quin eadem natura diuina sit vitis: palmites vero, præter intimos, ac eiusdem generis diuinos, tot sunt, quot ab huius virtute rerum species profluxerunt. Palmites, ab omni materia secretæ mentes. Palmites, animæ corporibus alligatæ,rationis compotes. Palmites,spheræ cælestes. Palmites denique res aliæ omnes sensu præditæ, motu affectæ, vita diuites,mutæ,ac inanimes.

Verũ inter alias omnes,magnitudine, pulchritudine, suauitate,atq; alia omni virtute tantum eminet palmes ille eidem naturæ diuinæ in persona Verbi cohærens, quantum inter botros ille non præstitit, quem duo robustissimi homines è promissionis terra vix poterant referre.

Cum

Cum igitur Theologiæ beneficio in vnum quasi poculum coalescat omnis ferè liquor eius doctrinæ, quæ Dei naturam, vim, potestatem, arbitrium, fœlicitatem, res gestas, salutem hominibus allatam, virtutes, cælestis gratiæ signa, & munera vberrime complectitur; Babylonica meretrix, quæ veluti noua Circes dementas homines, ac in feras, & animantes brutas turpissime commutas, proijce Hæresis, proijce iniquitatis poculum, ac rationibus Theologicis plane deuicta, tandẽ quiesce.

Quiescam ais? (mihi enim iam videor Hæresim loquentem audire) quiescere, neque, si vellem, possem, neque, si possem, vellem, neque, si vellem, & possem, deberem. A parentibus irrequietis sum procreata, irrequietæ nutricis magisterio educata, ad quietem perturbandam nata, & facta, vis deinde quiescam?

Quiescet ante rerum inimicarum vis, & rabies omnis; antea frigus calori, caligo luci, pestis valetudini, interitus ortui, amicum erit vitium virtuti, quam vt odia vnquam deponam mea, & inuisæ veritati remis, velisq; non aduerser? quis enim illius sensus, quæ mens fuit, hæresis monstrum qui sub imagine feracis Hydræ aduersus Theologiam multis capitibus insurgentis expressit? Illud profecto voluit, illud egit, vt me Lernæ crudeli monstro numeriosius adhuc malum omnes intelligerent. Hydra enim, quamquam esset multorum ferax capitum, vt, vno exciso, septem illico pullularent, tamen ferro, & igne mori tandem edocta est. At me ferrum alit, augent flammæ, pœnæ mihi pennæ sunt, quibus subnixa terrarum orbem pererro, ac in omnes regiones conceptum virus effundo. distrinxerunt in me calamos suos telis omnibus acutiores, præter alios

sex

ſex, quos Eccleſiæ Doctores ſummos appellant, mei hoſtes accerrimi, infeſsiſsimiq; perturbatores. Quæ Auguſtinus meis à caſtris fugitiuus miles, quæ peruerſorum dogmatum capita ſuis, & dictis, & ſcriptis in Aphrica non retudit? Nam Arrianum illud cornu, quo non Europam modo, ſed vniuerſum orbem ferè infeceram, quis Mediolani recidit, niſi ferro, igneq; potentior Ambroſij lingua? Nam vt tua te, Hieronyme, ſapientia in me, ita Gregorium Pontificis dignitas armauit. At vos tolerandi ſaltemeſtis, qui licet aduerſus me ſtylo pugnaueritis, veram in dimicando rationem retinuiſtis. Hos vero quis ferat? Bonauenturam ſuo vel nomine infelix omen mihi portendentem? Thomam Aquinatem, in quem vt impegi tanquam in aquarum profundam abyſſum demerſa, pœne obruta ſum? non enim eminus pugnant, ſed cominus; non iaculis vtuntur, ſed acutiſſimis gladijs; premunt, ac inſiſtunt, hærentq; in hac pugna viro vir, pede pes. Si vlla mihi ars contraria, ſi vlla facultas inimica mihi vnquam fuit, hæc fuit profecto ſcholaſtica diſputandi ratio, quæ ſuis me argumentis in eas anguſtias deduxit, ex quibus me eripere haud eſt mihi facile. Dum orationem Theologia, quaſi veſtem latiſſime in concionibus expanderet, quidquid multis verborum ambagibus obijciebatur, verborum multitudine obruebam: at poſtquam Aquinatis potiſſimum opera, & miniſterio, ſcholaſticę methodus, quaſi nodo arctius collegit, eoque ſacris me quæſtionibus traxit, vt vel concedam, vel negem, vel diſtinguam prorſus neceſſe ſit, effugiũ mihi pęnè omne præcluſit. ſupero nihilominus, & ipſis excreſco malis, iraq; ſcholaſticorum Theologorum fruor, quorum immortale odium in meam

laudem

laudem commuto. Quo enim illi me ſæuius perſequuntur, eo collectis in vnum viribus aduerſus ſacram Theologiam magis inualeſco.

Itane vero? perge Sacra, perge Theologia; hanc inferorum ſuperbientem Hydram funditus demolire, congredere ipſa, & oppreſſam pedibus protere tuis. Quid tam ſæui monſtri excidium times?

Premit, non opprimit, cum tamen Numinis auxilio munita excindere Hęreſim pœnitus poſſet, ne nobis deſit probatio fidei, exercitatio virtutis, gloriæ ſeges, ac laudis.

. CANONVM PARENS, MATER REGVLARVM .

. QVAS ECCLESIASTICA SERVAT HYERARCHIA .

. CLAVE DVPLICI, DVPLICI GLADIO .

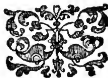
. MVNITA VIRGO, TRIPLICI TIARA .

. POTESTATEM REFERENS, AC MAIESTATEM .

. REGIAM, IMPERATORIAM, PONTIFICIAM, .

. REGNA CONCIDERENT, RVERENT IMPERIA .

. LABARET ECCLESIA, NI SVSTINERES .

LEX CANONICA.

ED vos, quæ nam eſtis, quibus aut veniſtis ab oris, Pontificiam altera, altera Imperatoriam Maieſtatem vultu, oculis, habitu, inſignibus, totius corporis incesſù, & geſtù præſeferens? Vtrum ne imaginibus falſis oculos illuditis meos, an eſtis Dominæ rerum, Arbitræ orbis, Imperatrices terrarum Lex Canonica, & Ciuilis? Animus incredibili gaudio nunc profectò meus cumulatur. O leges humanarum actionum ſapientiſſimæ moderatrices. Verasne legum formas intueor, an alienis vmbris deceptus in fraudem impellor? Eſtisne legum vera ſimulachra? Agnoſco, agnoſco vel toto erumpentem ore vim, naturam, rationem, poteſtatem, mentem, Numen, quod veri Numinis, ac Æternæ mentis filias vos, & in terris Vicarias probet.

Pace igitur (Lex Ciuilis) tua quamquam minorem natu, ac ætate; tamen maiorem dignitate, ac præſtantia Legem Canonicam ante compellabo.

Salue Iuris Diuini Primogenita, Theologiæ Soror, Eccleſiaſticæ diſciplinæ Mater, Sanctiſſimi Cultus veri Dei, eiuſdemq; pijſſimi Nutrix; Pontificæ auctoritatis Propugnatrix acerrima: expultrix Hæreſum; vitiorum

debellatrix, Ordinis forma, Regularum à Sanctissimis Patribus relictarum norma in compendium missa, epitome decretorum, Conciliorum administra, Dux animorum, Christianarum actionum Lux, rerum omnium, quæ ad salutem hominum, æternamq; Beatitudinem spectant, optima inuentrix, gubernatrixq; prudentissima.

Nam Cælestis radius, qui te illustrat omnem, intuentium oculos, animosq; reuocat ad eum fontem perfectissimæ rationis, ac Diuinæ, à qua vim, splendoremq; omnem mutuata discretis quidem temporum sæculis in omnium tamen & locorum, & temporum, & hominum vtilitatem, ac commodum profluxisti. Est enim antiquissima, eademq; verissima opinio Sapientissimorum virorum, Leges omnes, quas vnquam homines excogitarint, condiderint Principes, Magistratus tulerint, Populi sciuerint, omnia alia, quam Leges esse, nisi ab ea manarint Principi Lege, & vltima, quæ summa, ac æterna ratio est omnia Imperantis, & vetantis Dei. Quòd si lex nulla vim vllam prorsus habitura vnquam esset, quæ homines aut vocaret ad recte facta, aut à peccatis auocaret, nisi illam à Diuina ratione opulentissima emendicaret: quantò minus tu omnium maximè sacra, aut ad sanctissimas actiones impelleres, aut à delictis arceres, nisi quæ Lex vera, atq; omnium Legum origo, ac Princeps est, ad Imperandum aptissima, & ad vetādum ratio recta summi numinis vim hanc tibi concessisset. Errant enim, turpiterq; allucinantur, qui tum ortam solum putant, cum te à Summis Pontificibus scriptam recordantur. Est enim id verum, quod pœnè fidem excedit, cum mente Diuina te simul natam esse. Quamquam non fueris in lucem edita, nisi post multorum

multorum sæculorum memoriam ; neque enim , quia nusquam erat scriptum, ne quidpiam detraheret de rei nummariæ summa , quam ex venditione agri contraxisset, qui pretium ad Apostolicos pedes afferret, idcircò minus contra Legem gessisse Ananiam illum pretij fraudatorē putabimus. Nec si Apostolicis temporibus nulla erat in Ecclesia tum scripta Lex, quæ rerum sacrarum emptionem,& venditionē prohiberet, Idcirco non contra Legem illam sempiternam Magus ille Simon huius auctor Criminis,& nominis fecit. Æterna Canonicæ Legis mater est Mens Diuina , cuius ducta , expressaq; est ad similitudinem pœnè in omnibus hæc filia.

At sibi quid vult Mitra tribus Corollis redimita , quid requirit sibi, quam sublimi capite præfers , summorum Pontificum Thiara ? Tres illæ,ni fallor,Corollę, Ius Diuinum, Consuetudinem,Cōstitutionem exprimūt, à quibus tui te Alumni, & Candidati natam, acceptam, creatam profitentur. Pontificio autem insigni,ac Diademate Apostolicam dignitatem, & potestatem in sacris condendis Legibus adumbrari, hinc binæ Claues, quas dextera erigis, illinc duo Enses, quos læua geris, Clarissima rerum Argumenta, quæ ad Legis sanctionem necessariæ sunt, euidentissime demonstrant. Nam, etsi primus tibi auctor, ac Parens Deus sit; tamen, vt verum fatear,hi sunt etiam auctores, ac Parentes tui optimi, ac Summi Pontifices, Numinis Vicarij, Legum à Deo Latores in terris Constituti, Proreges Christi,Summæ,ac Æternæ Rationis interpretes, humanarum, ac Diuinarum rerum arbitri, quorum sententijs Cælum obsecundet, vt quoscumque super terram suis decretis illi alligauerint,vinctos retineat sentētia Cælestis,quoscumque

cumque abire liberos iusserint, sui iuris, ac Potestatis illos esse Cælum imperet. Sic enim ab heroicis vsque nascentis Euangelij temporibus communem Ecclesiæ sensum, ac Doctrinam semper illam fuisse intelligimus, sacrarum Legum ferendarum Potestatem in Christi Vicario, tanquam in Reipublicæ visibilis visibili Capite, & Duce, ordinatione Diuina residere, vt vel ipsa Sanctissimorum Conciliorum auctoritas labet, nisi Apostolica potestate fulciatur. Principum est, in Ciuili hominum societate Leges ferre; Romanorum Pontificum, in Christiana Republica, & Christi Regno Canones promulgare. Quod si rem hanc testimonijs corroborandam existimatis, dabo huius rei grauissimos testes, & ne vos longius abducam, dabo sapientissimos Pontifices, Clementem Quintum, Ioannem à Vigesimo secundum, Gregorium Quartum, & Bonifacium Octauum, qui quod condendis, ordinandisq; Legibus Canonicis optime sint de illis meriti, prudenter huic Reginæ Comites adiungi solent. Dabo Isidorum superioribus proximum, non potestate scribendarum Legum, sed explicandarum sapientia. Dabo Gratianum, cui pro laborum magnitudine, quos in Canonicæ Legis gratiam sustinuit, debitas, & pares gratias, si è Cælo labantur, ipsæ non persoluant Charites, & Grates ipsæ.

Hi omnes duplicem à Christo Clauem scientiæ, & potestatis, duplicemque gladium cælestem, & temporarium Petro, eiusque successoribus tributum ideo asserunt, vt non solum Pontificias Leges auctoritate legitima sancirent; verum vt sancitis Legibus amor, ac honos accederet. Claues haberent præmiorum, quibus ad obseruationem allicerent, & gladios, quibus earundem

neglectum

neglectum vlcisceretur. Quis enim Legem mancam non arbitraretur, si destitueretur altero, aut præmio, aut supplicio? Quis enim foret illius vigor, quæ auctoritas, quod pondus, nisi haberet, & quo impelleret ad recte agendum, & quo à male factis auocaret? Quamobrem decuit Canonicæ Legis Maiestatem decoratam gladijs, armatã clauibus semper esse, vt Ecclesiæ domicilium, cuius à Deo custos est relicta, sapienter, ac fideliter tueretur. An vtilior, an admirabilior connexio poterat inueniri hac Clauis, & gladij? Sunt enim ambo potestatis insignia, argumenta Dominationis, monimenta Imperij. Illius in occulto vis, huius in aperto. Illa domum amicis reserat, hic aditum inimicis vetat. Claudit illa, & aperit pro arbitrio; vlciscitur hic, & parcit pro Imperio. Denique Vrbs sine Claue domi intuta; Ciuitas sine gladio foris minime secura.

Eant nunc antiqui, & importune Portuno portarum falso Numini, seu Iano, à quo Ianuæ nomen manauit, imprudenter claues tribuant, gladiumq; suorum Flaminum Pontifici in argumentum Potestatis adscribant. Quas mihi tu Claues Regias, quos Imperatorios gladios afferes, quorum acumen, & virtus cum his Clauibus, & gladijs in contentionem possit venire? Clauis Dauidis validissima, quæ arcem Syon munitissimam, & inexpugnabilem reddidit: Celeberrimus eiusdem gladius, qui ab Hæbraico nomine, inimicarum gẽtium furorem, & audatiam repressit. Attamen quàm Clauis, tàm gladius vmbratilis fuit, & misticus. Quæ duæ Claues nihil non possunt aperire, & claudere: hæ ambæ in manu Pontificis sitæ sunt, scientia, & Potestas. Bona Clauis scientia, quæ conscientias recludit: Melior Clauis

potestas,

poteſtas, quæ recluſas abſoluit; vtriuſque coniunctio certè optima,& in hoc animorum iudicio plane neceſſaria. Cui enim bono delictorum cognitio, niſi cognitionem hanc literæ ſalutaris concedendæ poteſtas ſubſequeretur? Nam quî recte, ac prudenter triſtis hæc litera,& ſalutaris ferri poſſet, niſi totius cauſſæ cognitio præceſſiſſet? Quanta porrò harum Clauium eſt virtus, quibus nihil tam abditum, quod non inueniant; nihil tam depreſſum, quod non extrahant; nihil tam obſcurum, quod non illuſtrent; nihil tam altum, quò non perueniant; nihil tam profundum, quò non deueniant; nihil tam apertum, quod non claudant, nihil tam clauſum, quod non aperiant; nihil tam arduum, quod non exuperent? Quid vniuſcuiuſque conſcientia magis reconditum? Quid magis depreſſum o acculto Crimine? Quid ſceleſtiſſimi hominis mente obſcurius? Quid altius Cælo? Quid profundius inferorum domicilio? Quid magis apertum libera voluntate? Quid magis clauſum peruiuaci,& obdurato pectore? Quid deniq; magis difficile,& arduum quàm è veſtigio aliquem è tenebris in lucem transuehere? Parum eſt. à delictis ad recte facta reuocare? adhuc etiam parum. à morte ad vitam transferre? Adhuc parum eſt. ex inferis in Cælos aſportare, atque è teterrima vitiorum ſeruitute in perfectam filiorum Dei libertatem vindicare? Hoc quidem magnum eſt. Quid dicam, eiuſdem naturæ conſortem Diuinæ illum eundem reddere, Deo ſimillimum efficere? Iſtud vero, quis eſt tandem, qui ſatis animo æſtimet?

Hæ Claues, quas videtis, illæ ſunt, quæ arcanas cogitationes animorum rimantur, deliteſcentes Criminum occultiſſimorum ſerpentes è latibulis cordium educunt,
diuinis

diuinis splendoribus cæcas mẽtes irradiant; Cæli valuas reserant, inferorum portas obstruunt, animos liberos vinciunt, vinctos soluunt, obfirmatum pertus emolliũt, repentè hominem malis omnibus nudant, ditant bonis, felicem reddunt, beant.

Quid si harum clarium virtuti peruicaciter aliquis ad versaretur? An Lex Canonica ijs est præsidijs destituta, quibus Lex Ciuilis abundat,& cum Imperat,& dum coercet? Minime gentium.

Expectantibus vobis vt eadem Sanctissimæ vltionis adiumenta ostendam, dicam id, quod Seruatori quærenti à discipulis,dum morti lætus occurreret, an essent gladij, quidam respondit, ecce duo hic; totidem enim inspicitis. Non sufficere duos, aut alterum horum superuacaneum existimatis, quod vna manus vnum commodè tantum solcat ensem tractare? Refragatur Oraculum Cælestis sapientiæ, quæ plures requisiuit,& duos satis esse gladios declarauit. gladiorũ hic numerus earũ partiũ numero, quæ sunt in homine præstãtiores respondet. Nam in animos alter distringitur, quos rebelles, & peruicaces à Christianorum grege tanquã oues morbidus seiungit, seiunctos iugulat, ac æternæ perditioni iustissime deuouet, aut tanquam membra putrida à mystico Christi Corpore gladio resecat excõmunicationis.

Quod si huius sententiæ ictu,& vulnere non mouentur, alterius potestatis gladio corpus adoritur: primum minis,& terroribus: deinde doloribus ac pœnis; tum rei familiaris, & extimorum bonorum iactura, postremo, nisi ijs omnibus rebus admoniti rescipiscant, vario mortis genere illos plectit. Qui enim Clauibus salutis, & immortalitatis, subdi sponte nolunt, illorum quid

aliud meritis debetur, quam vt gladijs mortis, ac perditionis inuiti subdantur? Habet igitur Lex Canonica, & Claues Imperij, & gladios vltionis. quid antiquas secures, & fasces Imperatorios tibi sublatos Roma conquereris, quando pro illis longe diuiniores repositi sunt qui corporum, & animorum habeant dominationem.

Verum casu factum putamus, vt Claues in dextera, & in læua gladij collocarentur? Mihi ne id quidem vacat Mysterio. Nam dextera facile vtimur ad omnia ministeria, sinistram nisi prorsus coacti adhibemus. O dulcem numinis æquitatem, O Canonicæ Legis vim suauem. Clauium vsus, quibus ostium salutis aperitur, dexter, facilis, opportunus, familiaris, gratissimus tibi est. Vsus vero gladiorum, quibus rebellium animorum peruicacia retunditur, sinister, difficilis, inuitus, pœne coactus, profecto tuæ dulcedini admodum contrarius.

Sed quæ gemma illa est, quæ tuæ dignitatis insigne pallium morsu aureo connectit, ac pectus omne, quasi Sol suo complet lumine? Carbunculus veritatis, quam in omnibus semper assecuta es; an adamas fortitudinis, qua Regum, & Imperatorum, qui te vehementius expugnarunt, contrarios ictus validissimè repulisti? Annuit, ac Pontificia oculorum Maiestate humanitatis plenissima, vt eiusdem minimæ sorori iam locum Legi Ciuili Reliquam admonet. Pareo lubentissimè, & quod æquum est, tantæ Imperatrici; & quod iucundum, tàm humaniter Imperanti.

LEX

. LEX .

. AGENDARVM, ET FVGIENDARVM RERVM LVX, .

. MERITORVM LANX , ET PRÆMIORVM, .

. ERRORVM NEX, ET VITIORVM, .

. EXCITATRIX PRÆSTANTISSIMA VIRTVTVM .

. QVOD CIVIBVS PRÆSIT, AC PROSIT, CIVILIS; .

. QVOD Á CÆSARIBVS LATA, CÆSAREA; .

. QVOD LEGENDO DELECTA , LEX DICTA; .

. QVOD AB IPSO IVRIS FONTE ACCEPTA .

. DIVINÆ MENTIS FILIA .

. QVICVNQ; LEGIS , INTELLIGIS SINE LEGE CIVILI .

. CIVES ESSE NON POSSE .

LEX CIVILIS.

SI Lex ob id potissimum Ciuilis est dicta, quòd non modo ciuium commodis, & vtilitatibus prospiciat, sed etiam, cum omnibus quemadmodum nos humaniter, & Ciuiliter geramus, præscribat: inurbanus,& inciuilis prorsus forem, si eidem legi, optimæ cùm Vrbium, tùm Ciuium Matri, satis & legendo, & laudando non facerem. Quamquam enim homines nos plenos rationis,& consilij, acutos, memores, ad inueniendum celeres, ad agendum expeditos natura procrearit, non tamen idcirco nos Ciues effecit. Neq; vero hanc sibi vindicet laudem eloquentia. Vt enim tuba bellicum canere, euocare milites, atq; ex vmbra in Solem,e tabernaculis, in puluerem, eosdem adducere : non item dirigere manipulos, formare legiones, aciem instruere(quod est scientiæ militaris, ac disciplinæ) dici verè potest; ita facultas Oratoria pallantes, ac erraticos homines in vnam viuendi societatem, & commercium inuitare, adhortari, impellere, trahere suis verbis potuit : Ciuitatem, & Remp. mutuis actionibus, & officijs nixam, ac inter se connexam architectari, & fabricare non potuit. Quid enim est Ciuitas, nisi Ciuium vnitas? hominum autem ingens

multitudo vniri quî potest, aut simul retineri, nisi vinculum intercedat arctius, quo mentes omnium adstrictæ in vnum aliquem communiter propositum finem dirigantur? hunc vero finem, ad quem tendunt omnia, adspirantq; Ciuium vota, quis est, qui non intelligat, publicam esse prosperitatem, & felicitatem? porrò hæc publica viuendi prosperitas, sublata iustitia, quæ suum cuiq; tribuit, esse nulla omnino potest: Iustitiam verò ipsam Lex omnium prima excogitauit; Lex inuexit Vrbibus; Lex Ciues docuit; Lex ab eius violatione pœnis homines deterruit; Lex ad eius custodiam præmijs excitauit; Lex denique eius conseruandæ, & retinendæ caussa, & ratio fuit. Quod si iustitia vinculum est, quo simul vincti homines eandem vitæ securitatem prosequuntur; Lex autem iustitiæ præscribendæ regula, edocendæ magistra, exercendæ administra, læsæ vltrix, inuiolatæ compensatrix, retinendæ custos, ac præses semper fuit; illud profectò sequitur, vt Mater Vrbium, Ciuium optima Parēs Lex verissimè dicatur. An hoc ipsius dignitas nominis non persuadet? siue enim à ligando, quòd homines simul mutuis officijs liget, siue à legendo sit dicta, quòd e plurimis meliora deligat, quæ facienda Ciuibus proponat; hæc tandem munera ambo materna sunt. Atque hæ sunt aliorum interpretationes. Mihi verò, dum oculos sustollens brachium inspecto cælesti splendore circunfusum, à quo hæc sceptrum accipit Cælo missum Regiæ, & Imperatoriæ potestatis argumentum, in eam trahor facile opinionem, vt Lex, quasi lux sit appellata: dum autem illos demitto & lances ipsas contemplor, quas Ciuilis hæc Astræa manu sustinet, rursus eò delabor, vt Lex, quasi: lanx

apud

apud me iam sonet. Nisi forte illius, qui vtrumque eidem tribuit, ea mens fuit, vt legem & lucem, & lancem esse putaremus. Vt id mihi facile persuadeam, efficiunt, quæ legem inter, & lucem, ac lancem splendescunt præclarissimæ similitudines. est enim lux Solis primogenita: Lex Numinis Princeps filia. Inter naturæ virtutes luci Principatus adscribitur: Inter mentis dotes, legi prima laus debetur. Nam lucem caloris matrem Philosophi vocant: Legem vero actionis Parentem Iurisperiti appellant. Illa oculorum illustratione totum corpus regit securè: hæc illuminatione animorum omnem Remp. feliciter administrat. Tolle ex Orbe lucem, quis viror, quæ pulchritudo, quod decus oculis conspiciendum relinquetur? Tolle ab Vrbe legem, nulla honestas, suauitas nulla, nulla vtilitas, quæ vera sit, mentibus amanda deferetur. Lux colorum: Lex actionum discrimina ostendit; Lux viarum tenendarũ, ac euitandarum index; Lex rerum agendarum, & fugiendarum dictatrix; Lux vehiculum earum imaginum, & similitudinum, quibus corpora cernuntur; Lex speculum ipsarum virtutum, quæ nobis cognoscendæ, & amandæ proponuntur. An enim verò terræ floridum, & herbescentem amictum, cæruleum Maris habitum, tam varium, multiplex, & vagum genus earum rerum, quæ in Aere coguntur, ignis nitorem, Cælorum decus, Astrorumque formam, & pulchritudinem contemplaremur, nisi lux harum omnium rerum nos spectatores efficeret? illud videlicet dubium, nisi lex præfulsisset, mortales in summa totius vitæ ignoratione versaturos semper fuisse? quasi Lex non illa ipsa sit, quæ temporum gradus, quæ spatia locorum, quæ scientiarum genera,

quæ

quæ ordines virtutum, quæ vitiorum species, quæ personarum discrimina, quæ rerum in vita ciuili appetendarum,& relinquendarum classes non distribuerit, patefecerit, ante oculos collocarit? Hæc enim est, quæ præscribit, quid singulis ætatibus consentaneum sit, quemadmodum filij in lucem suscepti à teneris formandi, atque educandi sint; quo disciplinæ, & institutionis genere ad omnem fortunarum habitum iuuentus sit erudienda; quid ætas virilis: quid senilis postulet. Ab hac nemo non edocetur, in Templis, in Curia, in Foro, in Via, Domi, in Agro, ruri, in Vrbe, qui locus cuique relinquendus. Nam cuius alterius facultatis est prouidere in Ciuitate, vt sint Oratores ad bonorum laudem, terrorem improborum, ad recta consilia Magistratibus, ac Populo persuadenda, nefaria dissuadenda, ad reorum damnationem, salutem innocentium; vt sint Poetæ, ad oblectandos vtiliter animos,& commouendos; vt sint, qui res præclare, ac fortiter gestas literis consignatas posteris transmittant: vt denique sint in omni linguarum, literarumque peritia homines versatissimi, qui Remp. his præsidijs, ac ornamentis iuuent, augeant, conseruent; nisi legis, quam philosophiæ dictator Architectonicam appellat? Nihil hoc loco dicam de virtutibus, quarum insigne magisterium Lex profitetur. Iustitia profectò, cum in rerum permutatione, tum in distributione præmiorum aberraret, nisi lex, quasi lux eidem semper præiret. Prudentia vero quàm citò acquiritur, cum legibus magistris edocetur? Nostræ enim ignorationi, ac inexpertæ ætati eorum, qui leges condidere, sapientia, & periclitatio satis abundè consulit. quis enim fortes illos arbitretur,

qui

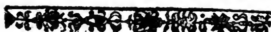
qui in laborum perpeſſione, & ſuſceptione periculorum legis arbitrium non ſequuntur? At quibus in tenebris iaceres temperantia, niſi hæc lux cæleſtis accederet, quæ modum in perturbationibus coercendis retinendum indicaret? Quod ſi Principibus obſequium ſubiectæ nationes, ſubditis populis defenſionem Principes reddunt; ſi Parentes amorem filijs; ſi filij reuerentiam parentibus perſoluunt; ſi Magiſtri ſolertiam in docendo; ſi diſcipuli in perdiſcendo induſtriam exhibent; ſi Domini ſeruis imperant; ſi ſeruis domini ſæpius indulgent: ſi deniq; vlla inter homines dictorum, factorumq; fides, & conſtantia eſt, veritati per os meum loquenti credite. Quot quot eſtis, id omne, quantum, quantum eſt, totum id Principes ſubditorum obſequium, ſubditi defenſionem Principum; filij amorem Parẽtum, Parentes beneuolentiam filiorum, magiſtrui diſcipulorum induſtriam, diſcipuli magiſtrorum ſolertiam, ſerui dominorum clementiam, Domini ſeruorũ miniſterium, omnes deniq; homines aliorum conſtantiam, & fidem huic luci, huic legi debetis. Qui te igitur ò Lex, lucem eſſe non videt, is cæcus; qui te, cum videat, & afferat, nihilominus ſpernit, hic demum impius, & perfecte malus eſt. An es cupida periclitationis? exere lances, quas æquiſſimas habes, pende hunc hominem, niſi habere minus inueniatur, quam habuerint plurimi gentium, mendaciſſimus hominum haberi volo. Quid enim? hi omnes ratione tantum Duce, non modo legem lucem eſſe perſpexerunt, ſed in Deum, tanquam lucis fontem ſub varijs licet falſisq; nominibus eandem retulerunt: Zoroaſter legum, quas Perſis, & Bactrianis tradidit, conditorem Horomaſim aſſeruit, Triſmegiſtus Mercu-

rio adſcribit, quas ipſe Ægyptijs ſcripſit; Minos tanquam à Ioue latas prædicat, quarum ipſe lator in Creta fuit. Saturni mutuatur auctoritatem,& nomen Charondas, vt Carthaginienſibus illas facilius perſuadeat. Quid Lycurgo apud Spartiatas quantum ponderis adiecit exiſtimatio illa, qua putabant ab Apolline dictatas? Nam Draco,& Solon Mineruæ, quæ Athenarum Præſes delecta fuerat, ſuas lubentiſſime adiudicarunt. In Ægeriam Pompilius, qui Romanis ſuas dedit: In Gabrielem Mahometes, qui Arabes decepit: In Veſtam Xamolxis, qui apud Scythas præfuit. Plato, qui Magneſijs,& Siculis leges donauit, cum Arcadum,& Thebanorum vota reieciſſet, in Apollinem,& Iouem ſuas contulit. Vnus ex omnibus repertus eſſe Moyſes, qui ſicut fidei veritate, ita veri Numinis agnitione inter omnes veluti Sol emicaret. Ab hoc enim non ſcripta, ſed accepta; non lata, ſed delata; non condita; ſed promulgata lex eſt veri,& Immortalis Dei. A quo ſi Regna, ſi Imperia, ſi Dominationis iura, ſi ſcribendarum Legum Ciuilium vim,& auctoritatem Principibus dari aſſeuerem; quis eſt, à quo me iure cenſeri,& reprehendi verear, quando meam in defenſionem, ratio, fides, auctoritas, periclitatio conſpirent? Nam Imperatoria ſupellex, qua Lex Ciuilis ornata eſt, Veſtis, Sceptrum, Diadema, cui non exprimit Principis dignitatem, quæ ad leges ferendas neceſſaria eſt? Enim verò decuit, vt quemadmodum in ipſo minori Orbe cæteris ſenſibus legem oculus ſua gubernatione conſtituit; toti vero homini ratio præeſt, in familia ſenior, in oppido ditior, in Vrbe ſapientior plurimum imperat, ita in Republica, ſeu Regno is leges conderet, qui cùm ſapien-
tia,

tia, tùm poteſtate ſupra alios emineret. At Regiam Virginem congeſtis voluminibus læua innixam ne miremini. Ius enim omne quinque compræhenſum libris potiſſimum ab ipſius iuris hominibus peritiſſimis accepimus. Illud vero adijciunt duas lances eidem Virgini ſapienter tributas, tùm quia rerum certiſſimum pondus ab illa diligentiſſime expendi; tùm quia in omni actione alterum reſpici ex ipſo lancium numero intelligeremus. Semper enim id eſt legitimũ, quod iuſtum, iuſtum porrò id eſt, quod alteri, æquum eſt, æquum autem videtur, vt cæteræ Icones explicentur. Ergo quemadmodum initio ſubdubitabam, ne me quiſpiam inciuilem arbitraretur, ſi legi Ciuili pro facultate non reſponderem; ita verendum eſt, ne dum Ciuilem in Iuris laudatione me haberi cupio, in cæteras ſcientias iniuſtus exiſtimer, & ſim. Stamen igitur explicationis præcido, vt æquitatem, quam natura tantopere deſiderat, ciuilitati adiungam.

. INTVERE LECTOR, ET ADMIRARE :

.PHILOSOPHIAM ADMIRATIONIS FILIAM :

. NEPTEM IGNORATIONIS, .

. COGNITIONIS PARENTEM, .

. AMORIS SPONSAM, COMITEM LABORIS, .

. MAXIMORVM INDAGATRICEM, .

. ET SPECTATRICEM ARCANORVM .

. INCORPOREA HAEC, PRIMA CORPORIS INVENIT PRINCIPIA .

. IMMOTA MOTVM, QVIETEM IRREQVIETA, .

. AGENDI CONSCIA, PATIENDI NON IGNARA, .

. PLENA VACVVM, VACVA LOCVM, .

. IN ARTE NATVRAM, IN NATVRA ARTEM, .

. NATVRAM SVPRA, ET ARTEM .

. PRINCIPEM, À QVO IMMOTO MOVEANTVR OMNIA .

. CONSTITVIT MOTOREM .

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

PHILOSOPHIA NATVRALIS.

ELABIMVR nunc, quemadmodum Plato loquitur, in obſcuram ſpecum; vt Democritus, in profundum veritatis puteum; vt Poetæ, ad inferos cum Hercule ad extrahendum triplicis philoſophiæ Cerberum. Quid delabimur? potius cum Diana inter ſyluas, & nemora, feram omnium pulcherimam inter difficultatũ vepres deliteſcentem venamur; potius Triptolemi curru ſubnixi orbem cum Cerere peragramus, vt tria gerentem ora Virginẽ filiam à nobis ſurreptam inueniamus: niſi malitis Aquilarum nos pennis ſuſtolli, non rapi, vt fixis oculis naturæ oculum, ac rerum omnium ſublunarium lucidiſſimum ſapientiæ ſpeculum intueamur.

Eſt enim Philoſophia, ſi conſideretur obſcuritas, ſpecus; ſi profunditas, puteus; ſi capitum multitudo, Cerberus; ſi latibulum, fera; ſi vultuum numerus, triformis Dea; ſi acumen, & oculorum perſpicacitas, Aquila.

Verum, ò præclaram Iconum ſymbolicarum vim? harum beneficio, nulla iam nobis re opus eſt, vt voti compotes fiamus. non lumine, vt illuſtretur ſpecus; non fune, vt hauriatur puteus; non vi, & Herculeo robore, vt extrahatur Cerberus; non canibus venaticis,

vt capiatur fera; non curru Triptolemi, vt inueniatur Proſerpina; non denique laqueo, aut rete, vt comprehendatur Aquila.

Occurrit enim cærulea veſte,ac diſciſſa, ſparſis capillis, clauſum, ac nouo quodam ſigilli genere, quod literis ſimul rectè diſpoſitis ſolum aperitur, munitum volumen deferens ſub dextera, læua ſuſtinens duos cæli, ac terræ globos; & quaſi à venatione,& ſpeculatione redeuntem Aquila ſequitur,tanquam eius in omnibus comes, & adminiſtra.

Vt enim ab ipſa volucrum exordiar Regina; quod aliud genus auium inueniri poterat, quod naturalis philoſophiæ in contemplando pernicitatem, in perpiciendo acumen exprimeret melius Aquila, quæ altiſſima, quæque, & profundiſſima imperatorio oculorum fulgore ſpeculatur, ac ipſis, quæ defert, fulminibus velocior omnes elementorum ſphæras,terræ immenſos tractus, ſinus maris, aeris regiones, penè flammarum victrix cælos ipſos ſublimi,& admirabili volatu pererrat?

Nego enim quidquam eſſe in ampliſſimo naturæ imperio, quod hæc naturalium prodigiorum acutiſſima ſpeculatrix ſua cognitione non fuerit citiſſimè aſſecuta. Nego vllam naturalium rerum ſedem,ac locum reperiri, quem hæc eadem Philoſophia cogitationum ſuarum, quaſi alarum vi, ſenſili concuſſione non percurrerit. Nego vllum corporis, aut initium, aut cauſſam, aut virtutem, aut motum, aut portenum, aut miraculum, quorum peritiam omnium hæc ipſa præſtantiſſima facultas ſui non ſit ingenij magnitudine complexa.

Nam inuentione, & diſciplina duabus quaſi alis ad ſpeculationis volatum inſtructa ſe ſe è terra paulatim attollens,

attollens, tranans maria, omnem aeris superans ambitum, caput inter sydera, & Planetas condit. Exinde tanquam cælesti è specula terrarum subiectum orbem rursus despicit, ac immensæ huius Reip., cui natura dominitur, solertiorem censuram adoritur. Mundum itaq; ipsum tanquam vnam, & communem animantium, & mentium ciuitatem sub vnius imperio numinis constitutam in quinque regiones distribuit, ac singulis incolarum generibus attribuit domicilium. cognationibus quadrupedum, & reptilium, sicuti hominum generi terram: aquas vero piscium tribubus: interim amplissimos aeris cāpos volucrū curijs concessit; ignem, quod sit impatiens consortij, vacuum statuit: cælestibus autem sphæris mentium beatissimarum familias motrices, ac gubernatrices præfecit. Supra res omnes, & extra Numen constituit, cuius nutu cum omnia moueantur, ipsum quiescat.

Distributo sic orbe, tanquam vrbe, ciuiūm nomina, familias, tribus, virtutem, scientiam, nobilitatem, redditus, admiranda, rerum denique seriem gestarum hoc ipso, quem præfert, naturalis imperij libello complectitur. Quod enim arcanum in tota huius imperatricis dominatione, tam magnum, paruumq; est, quod hoc libello philosophia diligentissime è explicatū non concluserit? si metallorum, quæ in terræ visceribus gignuntur, origo, & natura quæritur: libellus hic ærario Ditis opulentior est; si præter animantes, quas terra ciues habet, herbarum, & plantarum cognitio expetitur: hic idem medica officina est. Nam gemmarum, & virtus piscium, cuius in alterius disciplinæ præter quam philosophiæ naturalis libello perdiscatur? Hic etiam verendum

dum est, ne ornithologia, quæ de volucribus agit, huius sit libelli pars maxima? quid pluribus? nihil terrestri globo, nihil cælesti, quos ambos in philosophiæ manu videtis, aut à Cosmographis, & Astrologis inesse dicitur, quod hoc libello excellentius, quam in Archimedis vitrea sphæra non contineatur.

Quod si quispiam insurgat, & dicat, nefas credi, tot, tantaq; naturæ ostenta libello contineri, huic satis breuiter sic facio. quo tandem in loco, aut apud quos arguis imperitissime mortalium? nempe in eo, in quo summorum philosophorum illustres animæ eorum, qui à naturæ secretis fuere, suis non testimonijs, sed eruditissimis operibus tuam imprudentiam refutent? quid enim Linus, ecquid Musæus Græcorum Poetarum vetustissimi, qui naturæ opificium suis carminibus expresserunt, vt apud nos Lucretius, si consulerentur, responderent, nisi quidquid scirent, id se naturalis philosophiæ beneficio didicisse? Thales vero, & Pythagoras; alter quidem Milesianæ, alter parens Italicæ philosophiæ hac eadem se magistra, & duce in rerum omnium doctrina comparanda vsos fuisse ingenuè faterentur. Nam quid Xenophanes senserit, cum eius perierint opera, quæ mentem auctoris indicent, haud scio: de te, tuaq; opinione, Aristoteles, laboro, qui sicut in rebus naturæ indagandis fueris solertissimus, & acutissimus speculator, ita in conscribendis, enarrandisque obscurissimus auctor. Itaq; sic mihi persuadeo sigillum illud literarum philosophiæ naturalis libello tua oppositum opera, quia sic scripseris, ac si intelligi ab ijs tantum, volueris, qui literas planè scirent. conquerenti enim, ac expostulanti Alexandro, quòd arcana philosophiæ, quæ suis tantum

auribus

auribus credi, committique volebat euulgatione communia, ac proinde vilia effeceris, illud audio à te responsum; ita vulgata, vt non tamen essent vulgaria. Sed incomptus, ac neglectus capillus quid sibi in hac arcanorum peritia vult, à qua dicendi facultas aureos verborum cincinnos,& calamistos sentẽtiarum pulcherrimos sine pretio mercatur? quid vestem præfert discissam,& pœne laceram, quæ suis ornamentis alias disciplinas illustrat? quid nudis pedibus incedit, quæ nuditatem aliarum artium sua tegit liberalitate? Hoccine philosophiæ decorum? hæc dignitas? hiccine scientiarum principis est splendor? Hinc illa in philosophos dicteria; nuda, & pœne obsoleta progrederis philosophia. à quibus ne poetæ quidem abstinuerunt.

Dat Galenus opes, dat Iustinianus honores:
Pauper Aristoteles cogitur ire pedes.

Itane vero? prorsus aliud. Nam contra paupertas, illa,inquam,paupertas sæua,quæ Curios, Fabricios,Marios, aliosque prisci,& integerrimi sæculi duces, Romanorum Reip. vtilissimos tulit,illa eadem homines philosophiæ candidatos, postmodum consiliarios, & senatores effecit. Est enim philosophia suis adeò diuitijs contenta,vt alienas, non modò,cum absunt, non requirat, sed cum adsunt, etiam aspernetur. Testis Crates Thebanus, qui naturæ speculationi operam daturus rem omnem familiarem penitus dereliquit: Testis Diogenes, qui, vt liberius philosophari posset, vel quo ad aquæ haustus vtebatur, manum ad id satis existmans, poculum abiecit. Testis denique, qui ne ab opibus in pelagus

gus ignorationis mergeretur, illas ante in profundum demersit. Vt autem paupertatem hanc, quam sibi comitem adsciuit philosophia, virtutis, non necessitatis homines esse intelligerent, Thales Milesius sapientum princeps, tum optimè consecutus est, cum omnes oleas, quæ in agro milesio erant, antequam florere cæpissent, emendo declarauit, philosopho, cum voluerit, commodum, & facile esse, ingentem pecuniam comparare; cæterum abijci, quæ illum à veri contemplatione retardarent. multò enim philosophiæ supellectilem pluris æstimari, quam possessiones reliquorum.

At mos gerendus est morali scientiæ, quæ, vti naturæ, contemplator fuerim, ita me sui laudatorem desiderat. Assentior lubentissimè, & quàm citissimè, facillimeque obsequor. A naturali enim philosophia proximus ad moralem scientiam est gradus.

PHILO-

. DVX VITÆ MORTALIVM, AN PARENS? .

. QVOS RECTÆ RATIONI GENVIT, REGIT .

. EVOCATA CÆLO, DONATA SOLO .

: SEDATRIX PERTVRBATIONVM SALI .

. PHILOSOPHIA .

: BONORVM FINES, FINES MALORVM .

: ARBITRA MENTIVM .

. CENSVRA MORVM .

. MAGISTRA VIRTVTIS .

: ARCHITECTA FOELICITATIS .

: DETEXIT . DIXIT . DOCVIT . PRÆSCRIPSIT .

: ÆQVAT .

. QVOS ÆQVI GVBERNATORES :

. GVBERNAT :

: QVOS IMPERII EQVITES .

. ÆQVITAS, ET POTESTAS CREANT .

. NON VIVIT, QVEM AD RECTAM VITAE RATIONEM .

. PHILOSOPHIA MORALIS NON ERVDIVIT .

PHILOSOPHIA MORALIS.

VM multa in hominum genus ab immortali Deo congeſta beneficia ſunt, tùm ex omnibus nullum illuſtrius, excellentius nullum Plato iudicat, quam quòd è cælo moralem philoſophiam in terras ſubmiſit, vt homines illius magiſterio, ac diſciplina, ſuos, ac familiæ, totiusq; ciuitatis mores cognoſcendo, omnemq; rectæ gubernationis rationem intelligendo, Remp. omnem ſapienter adminiſtrarent. quod ſi poſt omnium diſciplinarum inuentum genus ab illarum ſapientiſſimo capite, pleniſſimoque fonte vlla in noſtri generis vtilitatem, & commodum profluxit: hæc, quæ de moribus eſt philoſophia, profecto tanta eſt, vt huic vni priuata, & publica rerum omnium cura, Domorum, Familiarum, Ciuitatum, Regnorum, Imperiorum, totiusq; hominum ciuilis vitæ adminiſtratio credita ab ipſo Numine, commiſſaq; videatur. Nobis igitur ſic firmiter exiſtimandum eſt, homines præſidio tantæ artis orbatos, veluti nudos, omnibus fortunæ telis expoſitos, neq; illam aduerſam ſatis conſtanter perpeti, neq; illa proſpera ſatis recte vti; contra vero eos, qui hac Palladis veluti Ægide armati fuiſſent, etiamſi fractus orbis deſuper illabatur, aduerſum

impauidos, & imperterritos stare. Nam, si hæc totius vitæ dux, & arbitra perturbationes rationi contrarias, & inimicas, quas ratio sola non potest coercere, neq; ipsa suis habenis poterit refrænare, aliæ nobis disciplinæ, aliæ artes, alij domandarum ægritudinum fræni nobis erunt requirendi. Sin autem hæc sua auctoritate, ac sapientia, quæcunq; corporis sunt, ac animi non solum ipso in homine, sed domi, in vrbe, in Ecclesia, in regno, toto deniq; in orbe sunt, valet feliciter regere, ac prudenter moderari: est caussa nobis vel maxima, cur Iconum Symbolicarum ingeniosissimi auctoris consilium in hac diuiniotis philosophiæ efformanda imagine admiremur.

Cernimus enim non Amazonum reginam ferocem, & barbaram, sed virtutum Imperatricem, ac dominam, rationis simulacrum, domicilium modestiæ; vultus, os, habitus parem redolent humanitatem, & grauitatem. Regiæ potestatis insigne dextram ornat virga regia; frænum, & libella occupant sinistram. Ad pedes omniũ emblemata dignitatum, Mitræ Pontificiæ, Imperatoriæ Thiaræ, Corollæ Regiæ, Sceptra Iustitiæ, Dominationis Leges, ac normæ: porro ipsa, non secus ac Luna inter minora sidra, in consessu doctissimorum, eruditissimorumq; hominum, qui eidem à consilijs fuere, pro rerum moderandarum velociori opportunitate stat.

Hæc ornamenta pacis, & belli præsidia quid ostendant, an quispiam intelligat melius ijs ipsis, qui eiusdem arcana pœnitus introspexere? cogam igitur horum philosophorum senatum, ac sententiam rogabo, quid putent?

Atq; is primus rogandus est, qui non solum huius ordinis

ordinis princeps fuit, sed hanc morum scientiam è cælo primus euocasse creditur Socrates, atq; inter mortales constituisse. Quid est Caussæ, ò Cælestis huius magister facultatis, cur veluti Dea nostros ob oculos posita, constitutaq; sit? quid ni, Socrates inquit, formam, & speciem diuinam illa referat, quæ cum Deo sit orta, philosophorum genus plane diuinum effecit? sunt enim meo iudicio philosophi, qui velut ab excelsa quadam specula mortalium vitam prospectant, Deo persimiles; qui è suæ felicitatis Throno rerum omnium caussas, & effecta contemplando moderatur. Quæ enim alia Dei vita, quam sui cognitio ipsius, ac omnium sapiens administratio? Nam etsi hoc vnum prorsus sciam, me nihil scire, illud tamen etiam intelligo, rectam, & veram philosophiam esse numinis vitæ simillimam. Cognoscit Deus, perfecteq; intuetur suam ipsius naturam, atque ex hac ipsa sui scientia rationes suorum operum sapientissimas instituit, potissimum gubernationis. Ita plane philosophus hominis ingenium, & mores prius speculatur, deinde leuia quædam diuinitatis vestigia subodórans ità peruestigat, donec ipsum reperiat totius sapientiæ, & moderationis auctorem, atq; huic perfectissimo exemplari cognitionem, actionemque omnem conformans suam, diuini omen, ac nomen promeretur.

Ego verò, subinfert Plato, sic existimaui semper, aut philosophos regnare, aut reges philosophari oportere, idcircò sceptrum, quo regia dignitas ostenditur, huic sapientissimæ facultati sapienter tributum. Sunt enim, quemadmodum leges magistratus muti, magistratus leges viuæ. An lex viua Princeps, cui abest philosophia, quæ est viuendi, ac imperandi ratio recta? quem enim

natura perspicacem,& memorem, quem magnificum,& gratiosum educatio, quem veritas amicum, familiarem iustitia, fortitudo, ac temperantia comitèm sibi,ac socium non reddiderunt, præter modum imperitus est, qui hunc clauo Reip. gubernando idoneum arbitratur? Nam vt hac ipsa, quæ ad rem est, vtar similitudine. vtrum vultis nauis gubernatorem prudenter constitui hominem magnitudine,& robore corporis reliquos nautas excedentem, surdum tamen, caligantibus oculis,& mente gubernationis inscia? an verò eum, qui cum mole corporis, ac viribus minor sit, animi tamen præstat sagacitate, rationem habet anni,ac temporum, cælorum conuersiones dignoscit, syderum,ac ventorum motus præuidet, omnemque possidet gubernatoriam facultatem? Nisi quis plane desipiat, & securitati naufragium præferat,non tam corporis molem, quam animi virtutem in optimo nauis gubernatore deligendo spectandam iudicabit. quod igitur ad prosperam nauigationem necessarium omnes putant, id ego contendo in omni administratione fieri debere. nam si vnum, idemq; in pectus non coeant potentia ciuilis, & philosophia, haud fieri vnquam poterit,vt vel administratio vlla recta procedat, aut Resp. omnium perfectissima, meis in libris expressa lumen vnquam solis aspiciat. Itaq; rem hanc vt adumbrarent Ægiptiorum sapientissimi, apud quos peregrinus fui, sceptrum,cuius in vertice micaret oculus, sua inter monumenta excitarunt.

At Seneca morum honorarius arbiter pedibus init eorum, qui dixerunt antè, sententiam. Neq; dictis,aut præceptis solum, verum factis etiam testatum reliquit, quanti præ alijs omnibus hanc æstimaret facultatem, quam

quam optimorum consiliorum matrem, genitricem virorum, non tam dicendi, quam viuendi doctrinam, aduersus omnes fortunæ impetus murum inexpugnabilem nuncupauit, vt proinde in huius sacrario condi iucundissimum arbitraretur.

Quàm porrò tibi, Epictetum compellans, frenum, tàm mihi perpendiculum huic mentium humanarũ moderatrici, ac gubernatrici concessum allubescit. Fræno equi reguntur, quò voluntas equitis cunq; fertur, fræno impelluntur. perpendiculo parietes ædificiorum librantur, ac rectitudo columnarum perpendiculo exploratur.

An genus hominum non equis modo, sed etiam feris magis indomitum, vagum, solutum, liberum, plenum amentiæ, licentiæ amicissimum subijci vnquam, domari, ad rectam viuendi normam traduci potuisset, nisi hæc Bellona fortior, & sapientior Virgo suos frænos in eiusdem ora prudentissime immisisset? quasi vllus non dicam amplissimi Imperij, florentissimæ Reip., maximæ Ciuitatis structura, sed illustris familiæ, sed clari hominis domus recta vnquam surrexisset, aut honoris, & gloriæ columna erecta, posita vnquam statua fuisset, nisi hæc erigendarum rerum Architecta suæ rationis perpendiculo direxisset?

Verum enim vero Plutarchus historiæ, ac philosophiæ geminum, & vnicum lumen, ac decus ità excipit. maximi omniũ, sapientissimiq; philosophorum non possum ijs non assentiri, quæ in ciuilis disciplinæ laudem attulistis. Sunt enim vero veriora, minora tamen, quam vt eiusdem meritis, & præstantissimæ dignitati respondeant. eggregia, & liberalis facies artem hanc Socrati

diuinam,

diuinam, mihi Deam probat. Scipio regius, reginam Platoni; eandem mihi largitricem Imperiorum, ac gubernatricem sapientissimam demonstrat. Nam vbi è libella morum Architectam Seneca intelligit: ego normam ipsam,& regulam. Vbi Epictetus ex freno vim arguit perturbationum animi subijciendarum; ego dominam mentium, ac reginam perspicio.

Quid? excellens, ac illustris supellex ornamẽtorum, quæ ad huius pedes iacent, num inanis, ac sine maximo consilio proiecta existimabitur? haud certè. intellexit enim vir alta mente præditus, qui hanc Iconem Symbolicam expressit, nascenti philosophiæ non obstetricis, aut nutricis inani voto exoptatum, sed ab ipso eiusdem parente Deo dictum: quicquid calcauerit hæc, rosa fiat. Vix autem cælo sublapsa terris pedem huc intulit, cum rubescere pulcherrimis rosis vbiq; tellus cœpit. dominabantur antea pro virtutum floribus spinæ vitiorum, adeoq; mundus erat malorum dumetis obsitus, vt non tam ciuitas hominum, quam brutarum animantium, & ferarum sylua videretur. Sapientiam, amentia; iuris cognitionem ignoratio recti, ac æqui; prudentiam; temeritas expulerat. pro Castimonia libido, pro labore ocium, pro sedulitate torpor inoleuerat. Fortitudo in audaciam, in auaritiam parsimonia, virtus omnis in vitium concesserat. Cruentabantur mortalium intimi pedes, qui sunt affectus animi, dum per vias huiusmodi spinis interseptas ad felicitatem gradiebantur. At hæc vbicunq;, seu in hominis mente, seu domo, seu Vrbe, seu regno pedem fixit, pro spinis rosas inuexit.

Postquam enim philosophia terras coluit, floruit virtus apud omnes nationes in omnibus pœne locis. omnes

nes enim in omnibus adiuuit. qui sunt bonorum fines, ac malorum, quos ipsa non ostenderit? qui fontes iuris, Nili origine secretiores, quos eadem non detexerit? quod virtutum, aut disciplinarum genus, in quo illa hominum genus non excuerit? Ignorabant antea parentes, liberi quemadmodum educandi: hæc monuit. filij, quid parentibus deberent, vix sciebant, hæc docuit. vt præesse alijs domini; subesse qua ratione serui; doceri qua Methodo à magistris; à discipulis qua diligentia perdisci, fas esset. quibus vinculis mutuò tenerentur vxores, & mariti; quemadmodum omnis deniq; familia regeretur, obscurum erat, hæc enim vero patefecit. Philosophia hominum animos in vnum publicæ felicitatis votum cogendo ciuitates condidit, philosophia vrbes conditas non tam mœnibus, quam sapientissimis legibus vallauit. Philosophia principes bello, & pace suis præsidijs aptauit, magistratus æqui amantissimos reddidit, Equites in bellicæ laudis amorem pellexit, plebem artium necessariarum exercitationi addixit, non modo vrbes, sed regna, & maximas nationes ad ciuilis, & militaris gloriæ verticem pronexit. Nullum est tandem officij genus, quod quispiam Deo, alijs, sibi, ac suis debeat, cuius ratio à philosophia perfectissime tradita non sit: & quispiam deinde admiretur, si præstantissimarum artium inuentrix inter artium instrumenta versetur? quin mihi persuadeo, quemadmodum ij, qui naufragio superstites euasere, Neptuno votiuas tabulas in acceptæ salutis recordationem, & grati animi monimentum suspēdunt: ita omnes, qui se, aliosq; prudenter gubernarunt, Principes, Reges, Imperatores sua ipsorum insignia ad huius pedes abiecisse, ac si ta-

cite dicerent: nos quidem, si tuis in nos amplissimis collatis meritis respondere posse satis existimemus, planè amentes simus. quæ tantæ beneficiorum magnitudini gratiarum actio par potest inueniri? tamen, vt omnes intelligant non voluntatem facultati defuisse, hic tuos ad pedes nostrarum enblemata dignitatum lubentissimè ponimus, quorum inspectu moneantur omnes, quicquid domi, & foris, bello & pace fortis, ac præclari gessimus, id omne nos tibi & debere, & acceptum profiteri.

Concludit Senatoriam laudationem, obsignatq; præclarissimo sui nominis omine Franciscus Petra literarum omnium Arca non immerito dictus, nõ Imperij modo Sęcularis, sed etiam Ecclesiastici regiminis formam. à philosophia mutuatam asseuerans. Itaq; sapienter eũ fecisse, qui regum insignibus Thiaras Pontificias, & Galerum Cardinalitium adiecerit.

Mihi verò quid est reliquum, philosophia cum Senatores tui, quæ dici poterant, occuparint vniuersa? nisi illud à te, vt rogem, quando nullum abest ei homini bonum, cui tu ades, vt prudentiam virga, libella æquitatem, fręnum temperantiam istud me doceat, quo eam aliquando consequar felicitatem, ad quam te homines duce solent peruenire.

MEDI-

. MATER MEA ME NECESSITAS GENVIT; .

. QVOTIDIE VSVS ME PARIT; .

. VIRES HERBARVM, MEDENDI LEGES .

. PERICLITATIO IPSA ME DOCVIT; .

. AETERNAS VT IN CORPORIBVS RIXAS SEDAREM .

. PRAECELLENTI TEMPERAMENTO .

. INSANIT, QVISQVIS SANITATEM CVPIT .

. ET SERVATRICEM SANITATIS TEMNIT .

MEDICINA.

EC, si me in tot dicendi miracula commutarem, in quot se formas,& species Proteus vertebat, Artis Medicæ assequar variam, multiplicemq; Naturam. Quid enim in ea non varium, & multiplex, cuius & origo anceps, & inuentio dubia,& Parentes incerti, & opinio, æstimatioque apud homines pro locorum, & temporum discrimine non solum diuersa, sed etiam inconstans,& vtilitas ambigua,& honos lubricus,& suauitas infida,& causæ admodum variæ,& effecta pœne fortuita, & similitudines dissimiles,& contraria inter se multum aduersantia, & exempla dirimentia litem non sine lite,& deniq; tota ratio agendi fallibilis coniectura? Nam cum fuerit ab hominibus reperta, inanium Deorum inuentioni consecrata est. Dubitatum autem non parum ab ijs, qui eiusdem inuentores Cælo dicarunt, illam primusne omnium Hercules excogitarit, vt multi volunt; an, vt plures sentiunt, Mercurius; seu vt Ægyptij ferunt, Osyris eorumdem Rex sapientissimus; an,vt cõmunior est fama, Apollo, & Æsculapius eiusdem filius in Orbē primi omnium inuexerint. Vtrum vero Natura suis tantum seminibus fęcunda illam ex se genuerit; an vsus tanquam solertissimi Mariti opera ad huius procreationem vsa fuerit, quamquam vero est simile, Artem Medicam

tanquam parente altero, altera tanquam Matre gaudere, quis tamen securè dijudicet? Nam, vt cæteras omittam nationes, quæ sine Medicis vixere; quot, & quam discordes inter se, ac varias hac de arte opiniones Romani habuere? Etenim sexcentos per annos indignam arbitrati sunt, quam Ciuitate donarent. Vbi admisere, hominibus ingenuis minime dignam rati, per seruos tantum, ac libertos vt exerceretur, imperarunt. Sed curando, agendo, sanando, suam cuiq; vitam venalem promittendo, ad eam magnitudinem paulatim obrepsit, vt Romanæ Vrbis ritus perdiderit, victorem populum deuicerit, & cum esset antea vilior, vna artium Imperatoribus quoq; ipsis imperarit. Atq; iterum ex tantò potestatis culmine deiecta, rursusq; in exilium missa, dein restituta, fugata sæpius, deniq; recepta, ab eodemque ipso, qui vehementiùs illam dilexerat, Hadriano Imperatore Hemistichio notata, Turba Medicorum Cæsarem perdidit, vtilissima hominum generi, an esset potiùs noxia, in dubium apud omnes reuocatum est. Qui enim honores magis in lubrico vnquam versati sunt, quam qui sunt Medicis habiti, quos modò veluti Deos mortales venerati sunt; modo tanquam vulnerarios, & qui necarent homines impune, Carnifices publicos detestati. Quam porrò suauitas illa est infida, quæ tantæ amaritudinis est filia? vix enim vllam hæc Ars oblectationem affert, quam dolorum ingens multitudo non præcedat. Nam de illius causarum discrimine, ac varietate quid dicam? quis istud non obstupescat? Temperiem humorũ in qua Corporis valetudo sita est, propositam sibi habent in omni curatione, qui præ omnibus intemperanter viuunt? remedia vero ipsa, quam originem habuere?

Ab

Ab ipſa voti ſoluendi cupiditate. Mos enim viguerat, vt qui liberati aliquo eſſent morbo, in Æſculapij templo ſcriberent, quid auxiliatum eſſet, vt ſimilitudo proficeret. Quod ſi vlla eſt Ars, in qua illud, quod prouerbio fertur, veriſſimum inueniatur, Quot capita, tot ſententiæ, ea profectò Ars Medica eſt. Quot enim curationum formæ, quàm diſsimiles, quàm inter ſe contrariæ? His frigida placent medicamenta, illis calida, alijs tepentia. Nàm malè, an benè curarint, quotus quiſq; eſt, qui certam ferat ſententiam, cum huius errores artis Terra cōtegat, Sol vero progreſsiones meliores oſtendat? Atqui illæ ipſæ, quibus ducuntur coniecturæ, quàm leues, quàm mutationi obnoxiæ, quàm ancipites? Color, Motus, Pulſus, Reſpiratio, cæteraq; eiuſmodi ſigna extima ſunt: intimum corporis quis introſpiciat? quis partes in quibus morborum cauſæ deliteſcunt, oculis perſcrutetur? Hinc illæ circa ægros miſeræ ſententiarum concertationes: Hinc diuinationes illæ, quibus vaticinantur potiùs, quàm intelligant morbi genus: Hinc experimentum illud, ægrotis quidem, quorum agitur Vita, & Salus, difficile, Medicis verò facillimum, qui alieno periculo famam, & opulentiam aucupantur.

Duæ res nihilominus ſunt, quæ huic facultati maximum & honorem, & vtilitatem conciliant, altera eſt humani Corporis ſtructura planè admirabilis; altera verò incredibilis Naturæ in earum vbertate rerum procreanda, quæ eidem ſeruirent, prouidentia. Ingens profectò me ſemper inuadit admiratio, quoties tanti fabricam operis contemplor; quantoq; maior eſt partium eiuſdem multitudo, varietas, diſcrimen, vſus, pul-

chritudo, vtilitas; tantò magis adorare æterni illius Architecti in molitione vim, in dispositione sapientiam lubet. Nec dubium quin Orbis sit in compendium missus, quando cælestium sphærarum virtus in capite præfulgeat, ipsa verò Elementa in subiectis humoribus exprimantur. Grauitat in atra bile tellus, ignis in flaua splendescit, melanchoniam regit vnda, ipse vero sanguis suis spiritibus aerem æmulatur. Nam metalla quidem sunt ossa; herbæ capilli; flores cincinni, fruges actiones; totum corpus arbor inuersa; quæ cælo humorem trahat, non è Terris emendîcet. Quis enim Iecur, in quo fabricatur sanguis, & per venas in omne corpus diffunditur, Rubo Mari persimile inficietur, à quo plures fluuij ad irrigationem terrarum egrediuntur? Iam Cor officina spirituum, quibus vita continetur in medio Animalis situm, Lunam Terris proximam omnium generationum sublunarium parentem adumbrat? Cerebrum verò ipsum, quod sublimius locatum est, atque idem est illorum spirituum fons, quibus adiuti sensus suis muneribus perfunguntur, cui Solem non indicet Oceanum lucis, à quo cæteri Planetæ, ac stellæ omnem fulgorem mutuantur? Sensus autem extimi, quiq; suum referunt præcellens astrum, Palatum quidem, & Gustus saporum arbiter Mercurium eloquentiæ Præsidem, tactus verò per totum Corpus diffusus stellam, quæ, cum Solem anteit, Lucifer; cùm subsequitur, Hesperus nominetur; Oculi suo ardore imperatorio Martem; aures excipiendis omnium vocibus intentæ Iouem terris saluberrimum, nares deniq; quæ inter sensus extremum obtinent locum, & sunt iræ, & mestitiæ indices, Saturnum. & quidem huius parui gubernatores Orbis sunt

Medici,

Medici, quorum administrationi,& curæ subest hic vniuersus, cuius partes omnes, quia ita eleganter, ac doctè in primo de Natura Deorum non adumbratæ, sed expressæ sunt, vt cùm Natura illarum procreatrice vis Tulliana in exprimendo contendat; idcircò huic ego supersedens ad eiusdem Naturæ magnificentiam contemplandam reliquum Orationis conuerto.

Crescit hic admiratio,& tantò crescit magis,quantò maiorem communis huius rerum Parentis liberalitatem intueor. Certauit ipsa secum, & quamuis voluptatis gratia, multa,& magna genuerit, plura tamen, & maiora vtilitatis causa præstitit. Neq; enim contenta ijs, quæ apud nos sunt eleméta,& quæ ex ijs gignuntur omnia,vt corporum valetudini,aut conseruandæ, aut reparandæ aliquo essent modo vtilia,Cælorum,Stellarumq; omnium influxus,& Virtutes eidem proficuas maxime voluit. Quod est enim, aut radicis, aut herbarum, aut floris genus; quæ metalli species, quod Animantium (neq; Hominem excipio) discrimen est, per quod Hominum sanitati consultum noluerit? Atqui nos quidē ignorabamus salubriora hęc Naturæ miracula,semperq; in eadem versati fuissemus ignoratione, nisi quæ dono illa dedit, nos eadem Natura docuisset. Ipsa enim est, quæ cunctis quidem rebus, præsertim verò Hominibus indidit, vt à noxijs salubria discernerent, illa verò fugerent, hæc enim sequeretur.

Ipsa solertissimos Homines genuit, Hyppocratem, Galenum, Auicennam, aliosq; plurimos, qui diuersis temporibus plurima huic Arti suo ingenio adiecerint, periclitatione comprobarint, vsu auxerint, scriptis illustrarint, curatione perfecerint. Ipsa animantes,in qui-

bus dominatur, impulit, vt nobis suis experimentis præirent, herbarum potestates, ex quibus præstantissima medicamenta conficiuntur, ostenderent. Quis enim Ibin docuit, vt suomet Rostro ad sui purgationem vteretur; Ciconiam vt origani folio, quemadmodum Columbam, vt sibi ramo lauri mederetur? eadem profectò sagax, & solers Natura, quæ vti ad morbos pellendos Artem Medicam Hominibus concessit, ita ad curationem vulnerum Chirurgiam liberaliter elargita est.

Quicumque igitur hanc effigiem Symbolicam intueris, medendi Artem in hac rectè pictam animaduerte. Nam effusa vestis opulentiam, herbarum, & florum fasciculi peritiam medicamentorum, Librorum multitudo pedibus proxima, assiduum, & vehemens studium admonet, quæ duo postrema nisi in Medico sint, reliquum est, vt vel inopia contabescat, vel tanquam vulturius vir esu Cadauerum pinguescat.

CHIRVR-

·CHIRONIS FILIA·

. ARTIS MEDICÆ SOROR .

. VALETVDINIS ALTERA PARENS; .

. INIMICA VVLNERVM; .

. AMICA CORPORVM; .

: SCRVTATRIX VENARVM; :

. CONCILIATRIX OSSIVM; .

. INSTRVMENTORVM SVPELLEX .

. MIRVM QVAM TVO MVNERI VTILIS :

. ATTAMEN OMNIS .

. ARTIS FOELICITAS DEXTERÆ FACILITAS .

CHIRVRGIA.

VÆ duæ Artes humanorum corporum saluti vnanimes,& pœne semper cõiunctæ student: hæ ambæ in tabulis proximè merito collocatæ sunt, Ars Medica,& Chirurgia. An enim symbolicarum imaginum excogitator diuideret, quas ab artium cõmuni parente necessitate mutuis officijs,ac muneribus connexas planè sciret? siquidem hominis corpus quàm eget medico ad rectam præscribendam methodum sumendarum potionum, quibus humores noxij expellantur, tàm Chirurgi peritiam desiderat ad soluendum,ad vrendum,ad secandum, & ad omnium curationem vulnerum.

Quantum enim vel tibi Mizranes debemus, qui eam inuenisti, vel tibi Apis, qui multum auxisti, vel Chiron tibi, à quo ipsa nomen accepit, vel, Machaon, tuæ virtuti,ac diligentiæ, qua eandem non mediocriter illustrasti, vel vobis, Celse, & Allab, quorum alter illam docuit, alter perfectissimè instruxit? nisi enim esset hæc ars omnibus absoluta numeris, quam perpetuis doloribus vrgeri hominem oporteret? hæc, si venæ,& arteriæ à corde tractæ,& in omne corpus profectæ vel nimio redundant sanguine,vel nimis ebulliunt,& suo feruore febrim incutiunt, protinus illas soluit, atq; æmulata industriam, & consilium illorum, qui flumen exonerant

nerant varios in alueos, ne aquarum vbertate regurgitet, aperit, & in varias partes deducit: hæc, ne morbi vitium alatur, & tegendo crescat, piè, ac humaniter crudelis vrit, & nè longiùs serpat, igne compescit.

Hæc, si forte os aliquod corporis suo diuulsum sit loco, reponit: si fractum, componit: si putridum, alijsq; exitiale, abscindit: Déniq; vt medicos huius parui Orbis gubernatores audiuimus; ita Chirurgos eiusdem corporis quasi viuentis horologij administros existimare debemus.

Quis enim est, qui diligenter consideret, otiosèque contempletur partium humani corporis multiplicem, & variam connexionem, ordinem, influxum, motum, signa, & reliqua eiusmodi plura, qui non iudicet idem corpus horologium esse non ab arte inuentum, sed à Natura excogitatum, & perfectum, non mutis agitatum ponderibus, sed ardentioribus, & intimis spiritibus impulsum: non rotis ferreis, sed carne, & ossibus compactum, cuius venæ, & arteriæ micare non desinunt quasi quodam igneo motu, & indicia proferunt non temporis, sed optimæ constitutionis, ac valetudinis? Porro illud experimur quàm facili negocio, & quam leui temporis iniuria à suo cursu retardentur, ac impediantur hæc ipsa metiendi temporis instrumenta. Vt Cælum sit nimium indulgens, & sudum; vt ventus spiret paulò vehementior; vt Auster imbribus dominetur; vt minimùm à tranquilitate aër moueatur, è vestigio, aut hæret, aut claudicat, aut præceps fertur, aut omnino horologium conticescit. Itaq; nisi hanc artem homines reperissent, qua rotas vngendo, pondera minuendo, addendo, tollendo, molem ipsam omnem in suas partes diuidendo,

&

& purgando, cursus impedimenta remouerent, nullo prorsus tempore certa indicia,& signa temporis haberemus.

Siquis enimuero est, qui de illo dubitet, quod est omnibus compertũ,multò & pluribus & vehementioribus morbis horologium hoc carneum subiectum esse,quam impedimentis illud ferreum, huic ego homini Deum, aut valde propitium,aut valde iratum puto,cui nullum morbum, ægritudinem nullam passus sit obuenire. Cæterum si è medio Chirurgiam tolleremus, quoties huius horologij concentus,& ordo obmutesceret? quoties hæc optima dispositio, & constitutio membrorum interiret? quoties corpus suis ab actionibus quiescere omnino præ dolore cogeretur?

Illud etiam accedit, quod etsi aptas,& multarum artium administras manus natura homini tribuerit; tamen hac ipsa, quæ ab ipsa manu nomen traxisse non immeritò videri potest, vna omnes veluti epilogo continentur. Etenim Chirurgus, dum contractione facili, faciliq; porrectione digitorum in corporis curatione velox est, ac salubris, omnes pœnè alias, quæ manibus exercentur, artes cum oblectationis, tum necessitatis simul coniungit. Sculpit enim; ossa si quando vnquam leuiter radit: fingit verò, cum eadem loco dimota componit: Pingit carne superinducta, cum bonitatem coloris tuetur,& instruit. Quod si terram agricolæ manibus ad frugum copiam exercent assiduè: chirurgi corpus arant scissionibus ad sanitatem conseruandam. Manibus fabri tecta,& domos excitant: chirurgi domicilium animi sæpè labans manibus sustentant. Opificum industria consequimur, vt tecti vt vestiti simus: chirurgorum

opera, vt sani & incolumes. E terræ cauernis plures ferrum eliciunt, rem ad colendos agros necessariam: è corporum visceribus tela sæpe extrahunt Chirurgi, quod nisi facerent, vitam innumerabiles amitterent. Metallorum venas pœnitus abditas cupidissimi mortalium inueniunt,& ad vsum aptas,& ad ornatum decoras: Corporum partes intimas amico ferro scrutantur hominum maximè salubres chirurgi, & ad eas sanandas, & ad easdem in ipsa sanitate retinendas.

Aquarum inductione terris fęcunditatem dant aliqui: Chirurgi emissione sanguinis corporibus incolumitatem. Alij flumina pro arbitrio arcent, dirigunt, auertunt: Hi pro suæ artis imperio sanguinis fluuios aperiunt, claudunt, obsignant. Quid plura? non desunt, qui agros incendant, vt per ignem omne agri vitium excoquatur; qui arborum ramos præcîdant, vt pulchriores,& robustiores iterum pullulent: Iam supra innuimus, eandem ob causam chirurgos humano in corpore adustionem,& sectionem necessariò adhibere. Quod si manibus homines in rerum natura quasi alteram naturam efficiunt, vt Ciceroni videtur, quæ tandem illa est ars, nisi hæc, qua de loquimur, Chirurgia? Quæ scitè admodum exhibetur intuentium oculis, veste succincta, manicis ad cubitum reuinctis, læua sustinens instrumentorum thecam, quorum aliqua iam educta pertractat dextra, vt iam ex ipso intelligeremus habitu, & supellectile, quàm expeditum, & facilem esse oporteat illum, qui hanc artem exercet. omnis enim huius facultatis laus in dexteritate, & velocitate posita est. Sed quid? num ira efferbuit,& ampullas proiecit? video enim adesse ampullarum cistam: at intelligo; in

cista

cista sunt collectæ, non sparsæ. quare non iræ, sed beneuolentiæ signa sunt. sunt enim ad medendum,& pro varietate morborum, ipsæ quoq; multiplices,& variæ. Tù verò, qui cum sis piscis, mugis nihilominus, vnde vituli marini tibi nomen acquisitum est, cum sis pelagi ciuis, quid hic, quid aliena in regione versaris? at modò memini, quod haud decebat me obliuisci, præter omnes pisces disciplinam accipis, &,vt ait Naturæ solertissimus indagator Plinius, voce pariter, & visu populum salutas incondito fremitu, nomine vocatus confestim respondes: neq; maris tantum, sed etiam terrarum incola, per quàm chirurgiam sequeris, quæ tui exempli edocta magisterio sectionem venæ didicit ad omnes morbos releuandos aptissimam.

At ne vos, Auditores, ferreis instrumentis perterream,& ampullis fastidiam, chirurgia, si lubet, quæ agendi facultas est, Rhetoricæ concedat, quæ est Ars bene dicendi.

. SAPIENTIÆ, ET FILIA, ET SOROR .

. ELOQVENTIA .

. DOMINA CORDIVM, ANIMORVM REGINA .

. DOCENDI ARTIFEX, OPIFEX DICENDI .

. OTII COMES . AVCTRIX NEGOTII; .

. ALVMNA PACIS . BELLI ADMINISTRA .

. FLVMEN AMORIS; TERRORIS FVLMEN .

. LVMEN POLITICÆ . SVADÆ NVMEN .

RHETORICA.

I quod eſt in inueniendo acumen, ſi quæ in diſponendo prudentia, ſi in exornando vbertas aliqua, ſi qua memoriæ felicitas, ſi qua vocis ſuauitas, & actionis concinnitas, ſi quod tandem iudicij lumen, quæ omnia nemo eſt, quæ in te perfectiſſima eſſe non ſentiat, ò domina rerum eloquentia: horum omnium liberaliſſimum fieri munus à te mihi deberet, vt, quando in terris nulla oratio tuis virtutibus par poteſt excogitari, ingenio ſagacitas, diſpoſitioni ordo, vbertati copia, felicitati facilitas, concinnitati venuſtas, prudentiæ tuæ tua ſaltem pro dignitate ſapientia reſponderet. Eſt enim illud amicum rationi, cognatum fidei, veritati conſentaneum, vt quæ reliquas artes alias, ſcientiasq; omnes, quemadmodũ ſol aſtra, tuo ſplendore nobilitas, liberalitatis tuæ fontes, quos illarum laudatoribus vis eſſe recluſos, illos tuarum laudum cupidiſſimo, amantiſſimoq; ne claudas. Neq; vero illud vehementer optem, aut rogem, vt flos eloquentiæ delibutus, aut medulla Suadæ ab omnibus exiſtimer, verum illud vnum eſt ſimplex oratoris tui votum, egregia, & perfecta laus clariſſimæ artium Imperatricis. Aggrediar itaq; tuos honores, qui tot, tantiq; ſunt, vt nullius lingua præterquam tua ſatis dignè poſſint celebrari. Non enim dubito, quin inquirenti mihi, ac in

locis

locis argumentorum, tamquam in ſyluis venanti rationes, quibus te laudem; altera veluti Diana ſagittis, & arcu munita benigniſſimè non ſis occurſura: res inuentas diſponenti, aureum ordinis filum, tamquam Ariadna non ſis liberaliter conceſſura: exornanti vero, ac pingenti, elegantior Flora, ſimul & magnificentior, è florentiſſimis verborum, & ſententiarum ordinibus, datura non ſis ipſa lumina: in memoriam vero reuocanti, affutura, felicior,& fæcundior ipſa Memnoſyne, quæ Muſarum extitiſſe mater perhibetur; agentem denique ac perorantem, non inuita, ſed lubens, altera velut Minerua, ſacro Charitum,& Gratiarum comitatu ſtipata, ad excelſum vſque tuæ commendationis verticem non ſis feliciter prouectura. Sed quoniam ipſa præcipis,vt qui alicuius viri, aut familiæ,aut etiam vrbis nobilitatem ſunt demonſtraturi,ij primum antiquitatem originis repetant; deinde auctoris, poſt & vrbis, ſeu familiæ Principis illuſtrem, & eximiam virtutem recenſeant, poſtremò, multitudinem, magnitudinemq; virorum, quos litteraria, bellicaue gloria poſteris claros tranſmiſerit, diligentiſſimè proſequantur: eundem ego in tuæ Iconis explicatione ordinem ſeruabo: tuæ quemadmodum ſeriem generationis præmittam; deinde quam prudenter ijs fueris inſignibus, ab eo, qui te vehementiſſimè ſemper dilexit, coluit; in delicijs habuit,decorata,ſi modo affueris,non indecorè oſtendam.

Quem igitur eloquentiæ parentem fuiſſe arbitramini? Gorgiam Leontinum? Iſocratem? Ariſtotelem? an vero Tullium? mihi enim vero diligentius contemplanti, non alius quam ſcientiarum omnium,& artium conditor,& elargitor Deus, Germanus eloquentiæ pa-

rens

rens semper visus fuit, qui numeris illam omnibus absolutam Adamo hominum Principi concessit, initia verò eiusdem, & imperfecta semina vniuersis, & singulis hominibus pro ingeniorum varietate distribuit.

At eloquentiæ matrem quis dubitet naturam fuisse? quæ inditæ à Deo virtutis acceptũ semen in vtero mentis fouit, ac Vrsarum more imperfectum in lucem emisit, sed obseruatio paullò diligentior inepta relinquendo, apta seligendo, eandem, melioribus præceptis, quasi coloribus, & lineamentis perpoliuit.

Obstetrix autem, quæ eloquentiam in vtero ingenij conceptam in auras eduxit, in paucis quibusdam excellentioribus ingenijs fuit inuentio propria, in omnibus communiter alieni magisterij diligentia. Nam quidam, tanto acumine fuere à natura præditi, vt viderent ipsi, quæ ad fidem gignendam essent propria, quibus è locis petenda, quo disponenda ordine, quibus verbis illustranda, qua ratione auribus, oculisque hominum proponenda. Reliqui omnes alienà doctrina eguere, præter labores, & dolores, quos in pariendo eloquentiæ fœtu maximos ipsi sunt experti. Itaq; quemadmodum obstetrices parientem fœminam non modo adiuuant, sed partum etiam suscipiunt, & à sordibus abluunt; ita magistri discipulos non solum prouehunt, vt orationis perfectæ fructum pariant, sed orationem ipsam ab erroribus, & mendis expurgant.

Nutrix vero, quæ vix natam suauissimo lacte facundiam alit, communi oratorum suffragio dicendi est accurata exercitatio. Vt enim optimæ nutrices, maximè diligentes, & solicitæ sunt de infantium salute, & progressu; ita exercitatio ipsa, vt prognatam bene nutriat

eloquentiam,

eloquentiam, infantili ea in ætate, nihil intentatum reliquit. Nutrix, vt bonum lac infanti præbeat, delectis vescitur cibis: exercitatio, vt oratorium stylum bene firmet, elegantissimis delectatur auctoribus, & libris. nutrix varijs oblectationum generibus puerum recreat, nunc canit, nunc lallat, modò in cunis dormientem alternis conuertit, modò inter brachia ridentem varia perloca circumfert: exercitatio, vt eloquentiam perficiat, nunc scribit, nunc dicit, modò genus orationis immutat, modò varijs eandem rem modis exornat.

Dux certior eloquentiæ, præter artem, præclarissimorum auctorum imitatio. Infantibus Regum, præter nutrices, quæ illos alunt, comites etiam, & nutriciæ Matronæ addi solent, quæ per iter securè illos deducant: eodem planè more natura, huius Reginæ mater, artem ipsam, & imitationem, tamquam duas bene dicendi prudentissimas magistras, tàm excellentis filiæ securitati præfecit. Quo munere dici non potest, quàm concordes fungantur. Ars enim Theoricam, Imitatio Praxim demonstrat orationis. Illa præscribit limites, intra quos exordiri, proponere, partiri, narrare, confirmare, perorare orator debet. Hæc in summis auctoribus, excellentibus tamquam in tabulis expressa, non animis modò, sed etiam oculis contemplanda perfectissima subijcit ad imitandum exemplaria.

Eloquentiæ germana soror Dialectica, vno, ac eodem partu simul in lucem edita, vt Phœbus olim, ac Diana. Quamquam enim omnes scientiæ, & artes, cum ab eodem parente Deo, & natura matre progenitæ, & mortalium ingenijs in matrimonium collocatæ sint, sorores

rores inuicem dici rectè omnes possunt; tamen præter alias omnes, has præcipuè duas germanas arguit, quæ ambas inter dissimilis effulget similitudo. Respondent enim primum in materia ipsa, cum de rebus omnibus ambæ sint. nulla est enim res omnino, de qua, tàm orator, quàm Dialecticus non possit sermonem instituere. Deinde omnibus communiter hominibus inditæ sunt. omnes enim natura duce accusant, defendunt, arguunt, suadent, vituperant, laudant, licèt certam horum omnium rationem ignorent. Differunt autem ratione dicendi, & fine proposito. nam Dialectica pressè, & angustè, eloquentia vero latè, ac diffusè dicit. Dialectica cognitionem intendit quæstionum communium: eloquentia vt plurimum fidem quæstionum ciuilium. Accedit etiam instrumentorum, quibus vtuntur, discrimen. Nam dialecticæ quidem instrumenta sunt, syllogismus, & inductio. Ecnthimema, & exemplum, oratoriæ facultatis. Quare Dialecticam palmæ compressæ, eidem vero expressæ eloquentiam non imprudenter Zeno comparauit. Ego verò duas has sorores non incongruè Racheli, & Liæ conferrem. vt enim Lia Rachele deformior, tamen generatione fœcundior: ita Dialectica, si nitorem verborum spectes, eloquentiæ pulchritudini concedit. sin argumentorum, & rationum grauitatem, & multitudinem respicias, multò ipsa vberior. Contra verò Rachel Lia formosior, nisi post ipsam nubetur, & post multos annos vix parit, sed excellentiores, & nobiliores fœtus Beniamum, & Iosephum: non secus eloquentia Dialecticæ formam præripit, iudice non solum Alexandro Paride, sed omni mortalium genere; haberi tamen non potest in sponsam, nisi post Dialecticam,

lecticam, à qua vim arguendi mutuatur omnem, neque vero suas argumentationes tam facilè concipit, verum diuturno labore, sed ornatissimos deinde partus emittit. Testis Isocrates, qui decennio Pannegyricum elaborauit.

Duæ etiam Seruij Romanorum Regis filiæ, mitis ingenij altera, altera maximè superbi duas has adumbrant sorores, quarum Dialectica grauior, ambitiosior eloquentia. Sed, vt, is, præcellens temperamentum inuenit, superbam miti, mitem superbo viro in matrimonium collocans: hoc idem non abs re consilium erit, vt eloquentia mitioribus ingenijs, Dialectica asperioribus desponsetur.

Eloquentiæ comites sunt Poesis, à qua numerum orationis accipit; historia, quæ eidem tribuit exemplorum vbertatem, & immensam planè supellectilem eruditionis.

Ancillæ eiusdem Imperatricis artes reliquæ, quàm mechanicæ, tàm liberales, & ingenuæ. Grammatica omnium prima ante illam incedens barbarorum, & solæcorum agmina longè depellit. musica, pictura, statuaria, & aliæ omnes eidem peroranti suppeditant innumeras similitudines.

Reginæ, quæ cum eloquentia fœdus iniere, Naturalis, & moralis philosophia, Iuris, & legum prudentia, sapientia ipsa, Mathematicæ disciplinæ, Theologia. est hæc Regnorum consuetudo, vt plurimorum sibi fidem, & amorem Principum concilient, vt mutuis auxilijs suos quisque fines facilius tueatur. An vero illud cuiquam est dubium, si eloquentia, & Philosophia, aliæq; scientiæ per mutua inuicem nitantur, quin nominis, ac

muneris

muneris sui dignitatem vtraq; facilius sustineat? illa quidem grauitate sententiarum suum nitorem non illustret, hæc autem verborum ornamentis suam maiestatem non exornet?

Ministri eloquentiæ præstantissimi omnium Aristoteles,& Tullius, quorum ille docendi, hic vero dicendi optimus magister extitit.

Denique huius Reginæ sponsus, immortalis hominis animus. Dos, ornamentorum non muliebris, sed virilis mundus. Partus in subsidium & defensionem Reip. literariæ, orationes accusatoriæ,ac defensoriæ: in ornamentum domus,& præsidium, vituperationes, & laudes: in vtilitatem ciuium suasoriæ,& dissuasoriæ.

Sed iam eiusdem insignia,& symbola, quam decora sint videamus. nisi forte Regij diadematis species, ac dignitas eo cuiuspiam animum pertrahat, vt eloquentiam mentitam habitum, & imperatorium decorem subfuratam arbitretur. Nam, si neq; duos Soles cælum; neq; duos Reges capit Regnũ, nec quidẽ hominis corpus duo sustinet capita; an scientiarum,& liberalium artium dominatio, quæ ordinatissima omnium esse debet, vsq; ad eo diuisa est, vt ex ijs, non vna solum, aut altera, sed plures in hoc sublunari orbe dominentur?

Huic ergo homini satis hac ratione factum velim, aliam esse hominum, scientiarum aliam imperandi rationem. Harum enim in regnando concordia paruæ res admodum crescunt: illorum vero discordijs, quæ ex nimia alieni cupiditate oriuntur, dilabuntur vel maximæ. Homines in eiusdem Regni administratione simul vt versentur ea ratione videtur haud posse fieri, quod ab inuidia, ab odio, ab opinionum varietate, & dissen-

sione vt plurimum non sint vacui; scientias vero, & artes ingenuas nullæ rerum harum transuersas agunt. Quid quod imperiorum tot sunt in his facultatibus discrimina, quot sunt rerum pertractandarum amplissima genera, atq; in ijs pertractandis ratio plane discreta? imperat enim Theologia; imperat lex Ciuilis, & Canonica; imperat Moralis Philosophia; verum ita omnes imperant, vt imperium suum non abrogent eloquentiæ. Illæ enim iubendo; hæc dicendo: illæ intentando pœnas, hæc tantum minas: illæ decernendo præmia; hæc proponendo. cæterum eloquentiæ imperium, tam magnum, adeò vastum, tamquam immensum est, vt non quemadmodum alia, rerum, aut naturalium, aut moralium, aut agendarum, aut fugiendarum, aut sacrarum, aut ciuilium, aut humanarum, aut diuinarum, aut terrenarum, aut cælestium limitibus circumscribatur, sed res planè omnes complectitur, vt cum ipsa Dei virtute procreatrice omnium decertare videatur. Quis enim locus eius ditioni non subijcitur? quæ locos omnes extimos, intimos, communes, proprios, humiles, excelsos suæ orationis cursu peruagatur. Nam, quæ res præteritas pro meritis iudicandas statuit; quæ præsentes laudat, si à virtute sint profectæ; sin à vitio natæ, redarguit; quæ de futuris consulit, nullum profectò temporis discrimen ostendi posse declarat, cuius ipsa non sit arbitra, & perfectissimè domina. An vero personarum vllum est genus, conditio, ætas, sexus, professio, dignitas, gradus, qui huius non imperijs, sed verbis, non offensionibus, sed precibus, non comminationibus, sed commotionibus, & viribus non pareat, aut aliquando non paruerit? Hæc est enim, quæ hominum, tam varia

genera,

genera,& ingenia, tam inter ſe contraria, quæ more pecudum viuebant, prima in vnum coegit, pro glandibus fruges inuenit, ſanctiſſimis legibus, optimis institutis inter ſe arctiſſimè deuinxit. Huius vi adducta eſt Iphygeniæ mater, quæ illam nubilem pulcherrimam, vnicam Regni Hæredem, ſuum omne delitium, & præſidium, non inuita domi habebat, lubentiſſimè Vlyſſi pro Græcorum ſalute immolandam traderet. Huic Athenis minimè obſtitit Regis Philippi Macedonis cupiditas, ac vis, quo minus Demoſtene, tamquam eiuſdem nobiliſſimo præcone totius Græciæ publicus hoſtis renuntiaretur. Hanc Tullio agente, non Verris crudeliſsima rapacitas, non inſolens Vatinij proteruia, non Piſonis iners audacia, non Catilinæ amentia,& ſcelus, non denique Antonij euertendæ Reip. improbiſsima cupiditas tonantem, ac fulgurantem Romæ ſuſtinuit. At huius poteſtate flexamina, ſæpius victa iuuenilis licentia, edomita virilis ſuperbia, auaritia ſenum extincta, ſuperata vanitas fœminarum, leuitas, & inconſtantia popularis compreſſa, repreſſa nobilium inſolentia, magiſtratuum iniuſtitia correpta, emendata Principum libido ſæuiſsima.

Quidni omnibus planè hominibus imperet facultas illa, quæ, ſicut à Dialecticis inuentionem, diſpoſitionem à philoſophis, à legum peritis memoriam, ab Hiſtrionibus actionem, à cæteris ſcientijs,& artibus materiam accipit: ita omnes, quæ ſunt in homine virtutes: cum imperio mouet, rationibus mentem, affectibus voluntatem, voce aures, geſtu totius corporis oculos, cæteros ſenſus propoſitione earum rerum, quibus illi delectantur.

Iam

Iam verò, si tum veritati maximè proximus Aristoteles fuit, cum in iudicando, affectu duci omnes pœne asseruit: Quænam est alia affectuum perturbandorum magistra, ac administra, nisi eadem eloquentia? eloquentia amoris incendium, fax odij, cupiditatis esca, fugæ dux, lætitiæ genitrix, mater tristitiæ, iracundiæ alimentum, timoris nutrix, excitatrix audaciæ, spei, ac eiusdem contrariæ pro temporum, & rerum varia opportunitate ardens corroboratrix. Quod tu mihi nunc imperium obijcias hoc eloquentiæ regno vlla in re maius? cuius antiquitati vetustissima dominationum illa Assiriorum à Nino primum fundata longè concedit; Persarum altera regionum amplitudine se multo minorem fatetur; Cuius gloriæ Macedonum virtus, immensitati Romana magnitudo spontè principem locum, & dignitatem relinquit. Atqui tanto imperio digna species. Pulcherrimum caput, cui gratiam cincinni, maiestatem oris decor; catenulæ aureæ profluentes ex ore vim quandam dicendi incredibilem; viridem ætatem facies imberbis, vestis, & pallium Gemma splendenti connexum, omni florum genere decorum florentissimum animum, læua exporrecta verborum liberalitatem; pacis ineundæ methodum Caduceus dextra prælatus; olla feruens, & aurea prope pedes calcaria, & fræni ardorem, & ad concitationem animorum vehementissimos adesse stimulos probant. Neq; vero indignus virorum comitatus. Theoricæ quidem Principes antecedunt magistri, Aristoteles hinc, illinc Quintillianus. subsequuntur, qui Græcæ, Italicæq; linguæ disertissimi, ijdemq; sacri oratores fuere, Chrysostomus ab aureo eloquentiæ flumine nomẽ mutuatus, & Panigarola, non minori forte titulo

titulo eandem ob caufam illuftrandus. Qui profanæ facundiæ clarifsimi fontes olim audiere, Athenis alter, alter Romæ agmen claudunt.

Vt enim fingula breuiter complectamur, pulchram, gratam oculis, acceptam animis formam in oratore omnes defiderant. Gratior enim, fuauiorq; virtus effe illa confueuit, quæ à corpis eximia pulchritudine prouenit. Cincinni enim non fic allubefcunt oculis, quemadmodum nouæ, & præclaræ cogitationes animis. Sed neq; pulchritudo oris tanta, quanta effe folet orationis. Porro ex catenis aureis elegantifsimam difpofitionem, an vim potius mirificam, & fingularem intelligam? fiquidem nullius artificio vlla adhuc catena elaborata, perfectaq; eft, cuius annuli tam decorè iuncti, connexique effent, quemadmodum non modo partes præcipuæ, fed verba fingula in oratione fuis numeris copulantur. Iouis catena, qua res omnes fublunares coniunctas inuicem Homerus fabulatur, commentitia eft, vt illa etiam Herculis Gallici, qua vulgi aures deuinctas poft fe allicere, & quo vellet trahere, falfo creditus eft. Aft eloquentiæ catenas cum optimè difpofitas, tum maximè validas, eiufdem ordo, & Chymeræ victoria teftatur.

Vtinam Flora meis laboris pedem imprefsiffet. Rofas loquerer, aut etiam gemmas, potius etiam ftellas, quibus oratio mea cum eloquentiæ pallio, ac vefte florentifsima decertaret. Ego enim fic exiftimo agros illos, qui Regijs manibus conſiti antiquitus ad pompam, & magnificentiam narrantur, non effe cum eloquentia vllo genere decoris comparandos. non enim tot florum tam variæ, ac inter fe tam diuerfæ familiæ, quot

fpecies

ſpecies ſunt, generaq; verborum. Florum alij ſimplices, plures ſimul mixti, nonnulli ex alienis regionibus translati, & peregrini, multi etiam in eo nati ſolo, in quo vigent, non pauci, tot coloribus, tot lineamentis diſtincti, vt in ijs efformandis ſecum luſiſſe naturam exiſtimes. Quid enim verborum origine, patria, magnitudine, ſono, pulchritudine, translatione, collocatione admirabilius? illa quidem antiqua, hæc noua; illa in Latio nata, hæc vero; latinitate donata, grandiora illa, & magnificentiora, nitidiora hæc, & multo pulchriora; hæc propria, illa translata, hæc deniq; naturaliter vincta, illa ingenioſiſsimis figurarum ordinibus diſpoſita, & valdè illuſtrata. Aurora ipſa, medius fidius, quamquam amictu roſeo, & omni florum genere vermiculato, induta ſe ſe mortalibus formoſiſsimã oſtentet, floridum orationis genus ad certamen non prouocet; ſin in hanc pulchritudinis arenam cum illo deſcendat, non tam victrix, quam victa diſcedat.

An enim ex ore, ex manibus, toto huius ex corpore non oriuntur æternum virentes violæ, cum omnium roſarum, & liliorum admixta nobiliſsima ſobole?

Cui enim vſui manus lata, exporrecta, niſi, vt apertiſsima, promptiſsimaq; eſſe intelligatur ad verborum lectiſsimorum, quaſi florum venuſtam ſationem, an ſparſionem? ne vero id præter decorum efficiat, monet prudentiæ illuſtris gemma, quæ pallium nectendo pectoris verticem nõ mediocriter illuſtrat. eſt enim eadẽ natura floribus, quæ ſyderibus; mediocribus interuallis diſsita, elegantiſsimas animantium figuras intuentibus exhibent, & oculos incredibiliter delectant; cohærentia, & in aceruum pœnè deducta muniunt viam candidiſsimis

candidiſſimis veluti capillis ſtratam; ipſa vero, ne cernuntur quidem. Habendus itaq; florum delectus oratori, ne nimium illuſtrando cælum orationis inumbret.

Sed me iam dudum ad ſe reuocat Caduceus non tam pacis, quam perſuaſionis oratoriæ argumentum nobile. fabulam narro, vos ex huius notitia perpendite, ad rem vtrum ſapienter collocem.

Mercurius Deorum eſt habitus interpres, ac nuntius. Huic pro ſtemmate legationis, qua fungi credebatur, virga tributa eſt aurea, & fatalis, quo animas repente in inferos retrudere, atq; iterum ex inferis poſſet reuocare. Vidit is duos angues inter ſe crudeliter rixantes, dum pede celeri mandatum Iouis deferret. ſubſtitit, vt fit, paulisper, vtriusq; anguis in dimicando ardorem, & pertinaciam admiratus, virgam expedit, ac mediam ponit. Abiecta è veſtigio ira (rem admirandam) illi in gratiam redeunt, mutuisq; ſe nexibus circum virgã concordes amplectuntur. ſuſtulit orator cæleſtis prodigium, & alarum remigio, quas non ſolum pedibus, ſed galero annexas habebat, iter in Cælum ſollicitat, ac tanti nouitate ſpectaculi Deos ipſos in admirationem traduxit. Hin illa manauit Græcorum cõſuetudo, qui pacem ab hoſtibus rogaturi Caduceum manibus præferebant.

Quid opus eſt fabulis? veritas loquatur ipſa. non dico homines è draconis dentibus, quos Cadmus ſeuit, progenitos: non è Deucalionis, & Phyrræ iactatis retro lapidibus eoſdem procreatos aſſeuero. Rixæ, ſeditiones, bella, diſcordiæ, quibus hominum genus perpetuum vrgetur, certiſſima documenta dant, quemadmodum fraudulentis illius antiquiſſimi ſerpentis morſibus

M fuerimus

fuerimus appetiti, veneno infecti, & in omne discordiarum genus præcipites acti. nisi aurea, & fatalis eloquentiæ virga, quæ sua vi admirabili reis mortem, innocentibus vitam confert, virtuti laudem, vitio dedecus reddit, res vtiles suadet, dissuadet pernitiosas, hominum generi serpentum more inter se contendentium è cælo demissa fuisset, quæ media poneretur, quis controuersiarum finis vnquam foret? nam eadem virga duos inter angues posita naturam oratoriæ argumentationis demonstrat. Quæ duæ propositionis extremæ partes sunt, quarum connexio quæritur; hæ certè, cũ dubium sit, amicæne sint, ac inter se disiunctæ, quasi angues inter se rixantes videntur. Quæratur ergo, & media ponatur ratio aliqua, tum illico in eadem tertia tamquam proiecta in virga se se inuicem amplexabuntur, suoq; complexu fidem in auditorũ mentibus generabunt.

Sed, vt hoc efficiat, ardeat orator primum necesse est. Quamobrem sapienter olla feruens apposita est. Ardere porro, & in dicendo excellere nunquam poterit, nisi, quæ ex omnibus eloquentiæ præmijs, amplissimum est, gloria, eiusdem pectori acutissima calcaria incunctanter admoueat. Atqui catenullarum ex ore profluentium illustris numerus monet iterum, vt tres dicendi colores, ac characteres, humilem, mediocrem, sublimem ne pœnitus relinqueremus. sunt enim tria veluti licia, quibus non tam corpora, quam animos tribus modis deuincimus. Verum Poesis interstrepit, & vel nolentem stylum in sui laudem trahit. Sequor, nam me quam pedestris, tam equestris orationis suauitas delectat.

POESIS.

. CÆLI DONVM ; NATVRÆ BLANDIMENTVM .

. DELICIVM GENII ; OBLECTAMENTVM INGENII .

. EFFICTRIX RERVM OMNIVM .

. ÆMVLATRIX PERSONARVM .

. DOMITRIX FERARVM .

. MORA FLVMINVM .

. ANIMA LAPIDVM .

. ET PRODESSE POTES, ET DELECTARE .

. SOLEAS QVAMVIS NON FACERE, SED FINGERE .

POESIS.

Te viror omnis,& ardor. terreſtris cæleſtem; Arbor lucis fontem,laurus alloquitur Solem, Poeſis Apollinem. Etenim laurus,non doctæ modò,ſed etiam Imperatoriæ frontis præcellens decus, cum beneficio Solis, cui amiciſſima eſt, virori fidem,& ardori perpetuam ſeruet,eidem Soli gratiſſima, ſua potius flagranti viriditate, quàm voce vlla hoc idem ſemper repetit; à te viror omnis, & ardor. Quòd enim, inquit, vireſcens ardeam, quòd ob hanc admirabilem viroris,& ardoris connexionem omnibus allubeſcam; quòd ornamentum Domorum,cuſtos liminum, Cæſarum Ianitrix, à foribus Pontificum, pacis nuntia, Romanorum faſcium decor, honos triumphi, capitum aduerſus vim fulminis munimen, Poetis accepta, ſacra eorundem Principi, Æſculapio eiuſdem filio ad medendum non inepta exiſtimer; hoc quantum, quantum eſt, id quemadmodũ à tua liberalitate accepi, ita in eandem referendum omne, vti ſentio, ſic refero. A te viror omnis,& ardor.

An vllam fuiſſe aliam exiſtimatis cauſſam, quæ homines ſapientiſſimos impulerit, vt Lauream, qua huius inuictæ Virginis caput decorarunt, Sole ipſo tanquam ſplendidiſſima omnium gemma illuſtrarint, niſi, vt, quæ Poeſi cum Apolline ineſt, maximam neceſſitudinem de-

clararent? est enim Poesis lauro simillima, quemadmodum mens, & vis poetica solaris, & apollinea. Laurus multum viret; Poesis æternum viget. non abest ab illa ardor; adest huic autem furor. illa exornat domos, hæc animos. excubat illa ante Regum limina, vigilat hæc ante Musarum domicilia. lauro nuntiantur victoriæ, poesi euulgantur. ouationes sine lauro steriles, sine poesi arentes. si ruat æther in fulmina, non timet frons lauro præcincta; quid sæuæ licere potest fortunæ in in eam virtutem, quæ à Poesi commendata sit æternitati? verum est enim, quod optimè de lyrica meritus cecinit Vates.

Dignum laude virum Musa vetat mori
Cælo Musa beat.

contra enimuerò cælata virtus, nec versibus illustrata, quantum sepultæ inertiæ tandem distat?

Magna Poeticæ facultatis laus, incredibilis gloria, quæ illustrium virorum ab interitu vindicare possit virtutem, nec patiatur liuidis obliuionibus sepeliri. qua in re non tàm laurus, quæ à Sole virorem, & ardorem mutuetur, quam sol ipse, qui rebus cunctis splendorem, ac vitam impertiatur, meritò videtur. Neq; enim poetæ cælesti solùm furore afflantur, quemadmodum vult Plato; neq; tantum Deorum sunt filij, vt Homerus arbitratur; neq; illis est solùm cum Cælo commercium, vt Ouidius putat; neq; tantum diuinæ mentis habent quædam imperfecta semina, vt opinatur Horatius; potius animata quædam sunt domicilia Solis, & Apollinis vehicula, cuius agitatione calescunt, illustrantur aspectu,

claritate

claritate ſibi, alijs, orbi ſplendeſcunt. Emicant nunc ingenijs mortalium, tamquam aſtra, fortiſſimi Duces, bellicoſiſſimiq; Imperatores: an emicarent, niſi Poeſis tamquam Sol ſuo ſplendore eoſdem accendiſſet? Quot enim domi vtiles, foris inuicti, ante Agamemnonem fuere, quos tamen ignotos, & illaudatos longa obliuionis nox vrget, vrgebitque ſemper, quòd ſacro vate ad ſuas ipſorum laudes celebrandas caruerint? Abierunt Hercules, Iaſon, Achilles, Æneas, Alexander, plurimiq; Heroës alij inter ſplendidiora bellicæ virtutis ſydera; non abijſſent, niſi poëtica facultas tanquam Solis currus in Cælum illorum laudes canendo ſuſtuliſſet.

Frontem itaque ſibi Poeſis decoret Laurea, decoret Solari gemma, cum eadem ſit ipſa, quæ virendo ardet, ardendo viret, neq; ſolum; verum alienæ virtutis orbem ſuis radijs ita complet, vt ſenectæ, & mortis neſcia, quemadmodum ipſa, in dies ſemper adoleſcat. Nam adoleſcentem videtis. Adſpectus, crinis, os, veſtis, cæteraq; oblectationis inſtrumenta ſunt animi planè adoleſcentis ſigna. Non enim muſæ ſenem amant, neque barbatis vatibus Apollo imberbis delectatur. Ætas ſenilis huic impar exercitationi, quæ ardentiores ſpiritus deſiderat, quæ ingenium feruens, ſagax, acutum, ebulliens, plenum acrimoniæ, pœne furens requirit.

Niſi quiſpiam aliter contendat iuuenili habitu ideo pingi, tum quòd illos, qui ſe eius ſtudio dedunt, hilaritati tradendo impediat, quominùs citò ſeneſcant, tum quod præclarè, & fortiter geſta ſummorum virorum poſteritati tranſmittēdo noua recordatione donet quaſi æterna iuuentute.

Mihi certè quemadmodum Sol diuinam Poeſis originem:

ginem, ſimilitudinem Laurus, iuuenilis facies eiuſdem immortalitatem exprimit; ita in ipſo inſtrumentorum multiplici diſcrimine materiam; in ornatu veſtimentorum, & capitis pulchritudinem eiuſdem, & formam: in Cycno poeſis finem intelligo. Etenim, ſi qui artis præcepta conſcripſerunt, præ cæteris illud voluere, vt decorum in oratione ſeruaretur; decorum autem in eo poſitum eſt, vt rerum, perſonarum, locorum, temporum naturæ, & conditioni oratio reſponderet: cum Poeſi non vnum perſonarum, & rerum genus, ſed varium, & multiplex, neq; vno, aut altero tempore, & loco, ſed in omnibus temporibus, & locis dicendum, canendumue ſit: an in ijs celebrandis vllam decori rationem ſeruaret, ſi vnico gauderet inſtrumento? canendum ſæpè ad oblectationem vulgi in triuijs; ad pecorum ſolamen in ſyluis; ad paſtorum amores ſub arboribus; habeat igitur Poeſis tibiam, habeat fiſtulam, habeat ſtridentem ſtipulam, vt incompoſitis ſaltibus incompoſitum carmen, & ſonus, incompoſita reſpondeant æqua proportione cætera. Sunt etiam nobilium animi ſono, & carmine recreandi; proponendi itaq; ludi, certamina, olympiorum victoriæ, amores, curæ, riſus, ac ioci, qui ex vini libertate naſcuntur. adijciatur ergo Poeſi Lyra; cui à muſis conceſſum legimus, vt res eiuſmodi ſumma cum audientium voluptate referret. imparibus modis tonanda ſæpiùs bella, & verſuum Heroica Maieſtate Imperatoriæ laudes ad cælum extollendæ. Dextera itque tubam præferat, quæ Marti ſacra, dum bellicum horribili ſonitu canit, ob æs canorum procul auditur, & equos, ac milites in pugnam vehementius accendit.

Quid reliqua memorem? nunc, cum Clio reddenda transa-

transfactis tempora: aut cum Melpomene tragico boatu mæsta personanda; aut læta sermone comico exponenda cum Thalia; aut cum Euterpe dulciloquis flatibus calamos vrgendos: aut mouendos, imperandos, augendos affectus cythara cum Therpsicore; aut cum Erato gerendum Plectrum, pede, vultu, carmine saltitandas; aut cum Vrania cæli motus, & conuersiones perscrutandas, aut deniq; cum Polymnia voce, ac gestu signanda, explicandaque omnia?

Quamobrem congerantur, & ad manum poeticæ facultatis sint omnia earundem Musarum instrumenta. Decet enim, vt ars illa, quæ omnium est imitatrix tàm perfecta, vt ab imitatione nomen traxerit, omnium habeat instrumenta pœne rerum, vt earundem, quantum fieri potest, naturam imitando assequatur.

Est enim poesis, quemadmodum pictura Naturæ studiosissima æmulatrix, vsq; adeò, vt qui harum peritissimi artium habentur, virtutem illarum, ac laudem in hac perfecta imitatione repositam arbitrentur. certant itaq; sorores ambæ, atq; hoc incensæ studio in arenam quodammodo, vt olim Zeusis, & Parrhasius celeberrimi pictores fecisse memorantur, de imitationis palma sollicitæ descendunt. Imitatur vtraq; naturam, & rerum, & artium communem parentem, coloribns pictura, sententijs ars poetica: lineamentis illa, hæc argumentis: illa figuris, hæc dicendi formis; vmbris illa, hæc verbis: illa victricem se putat, quòd oculis res subijciat, ac eosdem sæpius fallat, hæc se se ostentat, quòd animis res exprimat, ac illos in fraudem sæpissimè impellat. Pictura corporum effictrix tantum: poesis non modo corporum, sed imitatrix etiam animorum. audax pictura; audacior

audacior tamen poetica. quoties illa equinam ceruicem humano iunxit capiti? quoties mulier ore pulcherrima. vt in piſcem turpiter deſineret, effecit? quoties aprum Mari, delphinum ſyluis appinxit? quod enim vero portentum, quæ chymera, quod mõnſtrum eſt tam ex diuerſis,& inter ſe pugnantibus naturis, quod ſua cogitatione libera Poeſis non conflarit, compactum in cætus hominum non inuexerit, inlatum plauſibile non reddiderit? ſed meum non eſt litem hanc inter ſorores componere. Illud quidem non abs re mea exiſtimo, ab illa, quæ ambas inter reperitur, ſimilitudine probare, poeſim eſſe picturam loquentem, picturam verò tacitam poeſim. Vt enim in pictura multa ſunt quæ ſi eminus contempleris, capiunt magis, & placent; quædam alia, ſi cominus, & longius; ita procul dubio, plurā ſunt in poeſi, quæ condi volunt, alia, quæ bono lumine conſtituta magis delectant.

Iam ſi, vt olim Æneas, & ſocius beneficio Veneris nube circumſepti, inuectique Carthaginem Iliacas pugnas in Didonis aula elegantiſſimè diſpoſitas otiosè contemplati ſunt: ita aureo ſublatos curru in ſuum nos Domicilium Apollo transferret, in quo imagines ſummorum Poetarum artificio elaboratas,& induſtria perfectas ſeruat, temperare ſibi, ac frænos capere admiratio non poſſet, quin exclamaret.

Quis locus in terris Vatum non plenus honoris?

en Orpheus ſacer meritò, ac Deorum interpres habitus; ſunt hic etiam tuæ poeſi vires: ad plectri ſonum leniuntur tigres, quercus loco mouentur, frænant aquæ curſus,

cursus, lapides animantur, homines vago scelere prohibentur. videtis etiam, vt Amphion nullo alio, quam testudinis labore Thebanam artem moliatur. Musæus hic,& Linus naturæ diligentissimi venatores, quos Lucretius insequitur. Parte alia Thespis tragicum, & comicum genus plaustro Athenas inuehit, excipiunt Sophocles, Euripides, alijq; Drammatici plures. Interea Homerus duo nobis ob oculos ponit nitidissima specula, militaris alterum, alterum vitæ ciuilis, Iliadem, & Odysseam. Subsequitur quidem Homero proximus, & pœnè par, dicam etiam maior Virgilius. Quas hic nobis syluas? quos fructus ruris? quod armorum decus, & laudem? Pindarus inter hos, ac Horatius, auditis, quam suauiter lyra canant? Lucanum etiam his permixtum intuemini bellorum ciuilium æs canorum; cæteros quàm Græcos, tam Latinos tacita cogitatione vos ipsi percurrite. Nam Dantes,& Tassus Itali Vates antiquissimis Poetis, nobilissimisq; operum præstantia audent concurrere.

At dum Imagines huiusmodi stupetis, & in ipso hæretis obtutu poeticam ipsam horum architectam operum considerate, quam florido orationis, tanquam vestis genere exornata incedat. non tot amicitur herbis, ac floribus terra, cum veris auræ spirant, & Zephyris Fauonij decertant; neque tot, opinor, gemmis ditescit Oceanus, cum humidam plebem inuisit; neq; Sole obuerso colores tam multiplices,& pulchros Iris concipit; neq; tanta est flammarum varietas,& pulchritudo: Cælum ipsum à sapientissimo artifice ingeniosissimè cælatum, non tot ornamentis splendescit; quemadmodum poetica facultas verborum granditate, lenitate, suaui-

N tate,

tate, compositione, iunctura, peregrinitate, translatione; figurarum vero, ac sententiarum multitudine, magnitudine, varietate, pulchritudine delectatur.

Neq; vero id imprudenter, aut indecore. cum enim quemadmodum Oratori fides; Historiarum conditori veritas; scientia Philosopho; ita Poetæ aut sola delectatio, aut si vtilitas, non nisi summa cum delectatione coniuncta proposita sit: vitio non tam artis, quam Auditoris effectum est, vt ipsa nunquam suæ mentis compos fieret, si flores, aut aliquod lenocinij genus in canendo respueret.

Sed neq; terra decoratur floribus, neq; Cycni suauius modulantur, nisi Fauonius longiori afflatu illius spiramenta laxet, horum verò corpora fouendo ad cantum prouocet. quid? decora poetarum ingenia florere, aut excellenter canere vlla ratione posse existimatis, nisi alicuius Mæcenatis aura liberalior adspiret? Te sine nil altum mens inchoat, Virgilius ad Mæcenatem, quem decus suum, & suæ famæ partem maximam verissimè appellat, à quo sibi patenti pelago vela dari exorat.

A te principium, tibi desinet: Nam ab Ioue
principium Musæ; ab Sole viror omnis,
& ardor: à Mæcenate genij omnis,
& vena ingenij.

ASTRO-

. ASTRORVM SPECVLATRIX·

. SERVATRIX CÆLORVM .

. MOTVVM SOLIS, AC LVNAE CONTEMPLATRIX; .

. DIERVM , MENSIVM , ANNORVM DISTRIBVTRIX ; .

. QVANTVM MORTALIBVS ASTROLOGIA OBEST .

. TANTVM MORTALIBVS ASTRONOMIA PRODEST .

. NAM QVANTVM ASTROLOGIA MENTITVR·

. TANTVM ASTRONOMIA VERE METITVR .

ASTRONOMIA.

NEC adhuc Pallas me, vt olim Bellorophontem Pegaso, qui equus fuisse alatus scribitur, donauit; neque ingenio Dædali humeris pennas aptaui, vt per iter hominibus insuetum ad contemplationem sublimium, humo relicta, me tàm repentè alarum remigio sustollam. cælorum, ac syderum conuersiones, & motus spectãdos, obseruandosq; illis relinquo, qui, sicut cum Icaro, & Prometheo cælum audaces petunt, ita in pelagus errorum decidendo, aut sub dio in montium, seu tectorum culminibus pernoctando, solicitudine nimia, quasi voraci Aquila corrosi, temeritatis suæ non dissimiles luunt pœnas. Ipse rerum omnium vsque adeò ignarus, vt, quæ ante pedes, oculosue sunt, vix agnoscam, non demens prorsus audiam, si ea, quæ remotissima sunt, perfectè intelligere posse me putem? quis tamen ardor Atlantem sapientissimum Regem impulit, vt cælorum rationem inuestigare, & imperterritus quodamodo caput mundo subdere primus sit ausus? animis indita sciendi generosissima cupiditas, victrix omnium difficultatum, nouarumque rerum inueniendarum opifex ingeniosissima.

Quod si me, vt Maro non incassum optauit, dulces Musæ suis alis impositum accipiant, vt pullos Aquilæ solent, ac per incognitas cæli vias deferant, monstrent

fydera, Solis defectus, ac varios Lunæ laborantis errores doceant; vnde terræ nascantur motus, quemadmodum maria intumescant, ac deinde in se ipsa rursus residant; noctium, dierumq; vicissitudo quam originem habeat, significent; nouum forte Icarum Dædalo ingeniosiorem, & sapientiorem, Phaetontem callidiorem Prometheo, hodierna die rectiùs volare, ac cælestem currum regere prudentiùs forte fortuna existimabitis.

Duæ sunt eorum, qui cælum speculantur, nationes; quæ licet inter se discretæ, & longe admodum diuersæ sint, illas nihilominus miscet, confunditque vulgi opinio insana. nam Astronomia tantum abest, vt eadem sit cum ea, quam plures communiter Astrologiam, coniecturalem alij, multi iudiciariam appellant, vt verissimum illud reperiatur, quod apud Gellium Phauorinus Philosophus tanquam aliquid incredibile dicere putabatur, quantũ mentiuntur Astronomi, tãtum Astrologos mentiri.

Astronomia enim metiendorum syderum lex, & norma: Astrologia vero errantium iudiciorum cæca prolatrix, & arbitra. speculatrix illa, hæc sermocinatrix; illa, quòd certissimis rebus, & fundamentis nititur, quæ à natura sunt posita, vix vmquam fallitur: hæc, quòd cerebrum hominis cælo magis erraticum sequatur, aut errat semper, aut sicut, qui talis ludunt, signum Veneris aliquando sortiuntur, ita casu veritatis scopum attingit.

Nobis itaque, qui diuini esse cupimus, non haberi, quantò magis est cordi Astronomia, tantò minus de iudiciaria iudicium habemus.

Quid enim cæli, & astrorum cognitione aut ad honestatem illustrius, aut ad voluptatem elegantius, aut

ad

ad vtilitatem vberius? quod si præclarum,honestumq; arbitramur cum ijs, qui terrarum situs pingunt, in earumdem notitiam animum intendere: nec à virtute discedere illos putamus, qui suæ cogitationis velut naui maris lustrant immensas plagas; ijdem nos sic opinamur eos, qui eas, quæ in aere fiunt, mutationes contemplantur, nobilissimæ exercitationi addictos esse: dubitare possumus, quin, quò cæli sydera magis exuperant pulchritudine, ac forma terræ flores, fruges multitudine, varietate maris gemmas, pisces cursus celeritate, motu aeris volucres; eò nobilior, ac prestantior non sit cælorum, licèt imperfecta cognitio, quàm sublunarium perfectissima notitia elementorum? suauitatem porrò,quæ ex huius speculationis fonte profluit, dimanatque in animos eorum, qui ijdem operam dicarunt suam, quæ facundia, nisi cælestis satis vmquam exprimat? videlicet sub Ioue frigido pernoctarēt Astronomi, vri se à frigore paterentur, vigilias somno præponerent, nisi spectandorum syderum incredibilis quædam voluptas illos alliceret. nam stellas potius enumerem, quam vtilitates, quæ ex hac exercitatione in hominum genus vberrimè proficiscuntur. vtilis enim culturæ agrorum est Astronomia, quæ opportuna tempora præscribit, quibus seri frumenta, arbores inseri, curari pascua, flores, & hortos instrui, messes colligi, annonam omnem parari decet. vtilis nauticæ arti, cum procellas, tempestatesque imminentes præsentiat, prædicatque, vt hæ non minus possint euitari, quàm venti, & auræ obsecundantes captari. vtilis musicæ, quæ ex astrorum ordinatissimis motibus suos concentus orditur. vtilis Imperatoriæ arti, & militari scientiæ, qui-

bus

bus non modo temporum eſt conditio pernoſcenda, ſed cæleſtium prodigiorum tenenda ratio, ne, ſicut Nicias Athenienſium Dux, dum Solis verentur defectum, deficiant ipſi ſuo oneri, dum Lunæ timent laboranti, laborent ipſi non tàm obſcuritate, quàm ignoratione. vtilis tandem, & omninò Reipublicæ neceſſaria, ſi Platonem in conſilio adhibemus, vt dierum, ſacrificiorum, rerum omnium ſuis temporibus agendarum certa methodus conſtituatnr.

Atque ob hanc ipſam voluit cauſam, vt oculos in cælum erigeret, qui naturam huius Icone exprimendam curauit, vt illuc obtutum dirigeret, vbi munus ſuum clariſſimum, idemque ſuauitatis, ac vtilitatis pleniſſimum exerceret. ſunt enim oculi indices animi, & quæ amamus, ilorum adſpectu maximè delectamur. maximè verò naturæ debemus, quæ nobis dedit oculos tam celeres, acutos, perſpicaces, vt è veſtigio cælorum ſublimitatem aſſequantur, immenſitatem luſtrent, res omnes notatu dignas obſeruent, & in terras aſportét. quas, poſtquam diuturna periclitatione comprobarunt, euulgant, vt de cæleſtibus proinde homines ea certitudine diſſerant, ac ſi de humanis, & terreſtribus agerent. ſed non omnium eſt cælum adire: verum excellentiorum tantummodo ingeniorum, quibus pennæ alijs negatæ ſingulari priuilegio ſunt conceſſæ. quamobrem meritò alæ non ſolum pedibus, ſed humeris, ſed capiti etiam ſapienter affixæ. ſic pedes, ſic humeros, ſic ipſum caput alis inſtructum habeat, neceſſe eſt, qui vult cæleſtia diligenter ſpeculari. pedes quidem, vt in omnia pœne conuolet loca, ex quibus varios cæli aſpectus contempletur: humeros autem, vt laborioſiſſimam hanc ſpeculandi

landi rationem ea facilitate ſuſtineat, qua aues volant: caput verò, vt ſuæ ſpeculationis volatu veritatem certiſſimè pertingat. nam perpendiculum,& quod ab aſtrorum menſura inſtrumentum iam apud omnes Aſtrolabium nominatur; quis eſt, qui non intelligat ea eſſe, quibus in ſyderum contemplatione oculos dirigit Aſtronomia? ſi quis vero ſecum tacitus perpendat, qua demum arte effectum ſit, vt in tabula ſphçrica cæleſtium ſphçrarum numerus, ordo, motus, conuerſio, adſpectus, oppoſitio, domus, ſigna, cæteraque omnia tamquam in compendium mitterentur; profectò non vereor, quin humani ſolertiam ingenij admiratus cum Ioue apud Claudianum non exclamet.

Epigramma Claudiani.

Iuppiter in paruo cum cerneret æthera vitro,
Riſit, & ad ſuperos talia dicta dedit.
Huccine mortalis progreſſa potentia curæ?
En meus in fragili luditur orbe labor.
Iura poli, rerumque fidem, legesque Deorum
Ecce Syracuſius tranſtulit arte ſenex.
Quid dantem pœnas tonitru Salmonea mirer?
Æmula naturæ parua reperta manus.

Quid enim admirabilius cogitari poteſt, quam optimi,& maximi Numinis opus maximum,& pulcherrimum hominis induſtria non ſolum in tabulis æneis deſcribi, ſed vitreis etiam, & chriſtallinis ſphçris includi, tanto cum ordine, ac diſpoſitione, vt quæ omnia in cælis fieri

fieri procul intuemur, ea singula in ijsdem adamussim exprimi prope videamus.

Nam præter Archimedis sphęram, quam maiori, & multò meliori ratione inter orbis miracula numerandam existimo, quam omnia alia: Madriti, quod est Hispaniarum cor, & centrum, Rex earumdem, cui nouos orbes pietas detexit, sphęram habere dicitur pretiossissima, sed materiam opus exuperat. nam vsq; adeo affabrè facta est, cum sua magnitudine hominem introrsus admittat, tùm communem, qui à primo mobili fit, in occasum ab ortu velocissimum motum ostendat, tùm contrarios singularum sphęrarum proprios motus, & conuersiones oculis subijciat. in ea enim conspicitur apertè, vt terram Lunæ cursus proximè ambiat; quemadmodum Lucifer, & Mercurij stella cursum habeant Solis celeritati parem, sed vim quamdam contrariam; vt alios alij vincant, vicissimque ab alijs vincantur. obliquus signorum ordo, per quem Sol decurrens pro animantium discrimine, quibus eadem cæli fascia decoratur, in terras regerat suos influxus, atque pro descensus, status, ascensus varia ratione breuiores nunc dies, nunc longiores, modo solstitia mortalibus elargiatur. cerneres denique rotas illas, non aureas, aut adamantinas, sed multò solidiores, & illustriores rapi tanta celeritate, vt ipsam pœnè superent cogitationis pernicitatem, cum interim duo illi, quibus innituntur poli, fixi, & immobiles eodem in loco æternum persistant.

Sed vt, vnde sumus digressi, eo reuertamur, hæc vestis, qua Astronomiam ornatam video, num cęlo, tanquam velo aliquo compacta est, quod cæli signa, & imma-

Imagines refert? admirabile quidem illud poderis tegumentum ad sacros vsus Pontificum Hebræorum, in quo descriptum omnem terrarum orbem ferunt sacræ litteræ: sed admirabilius multò indumentum hoc Astronomiæ, in quo cæli ornamenta omnia breui quasi compendio in vnum collecta sunt. quamobrem sapientissimi poetæ suis fabulis prodiderunt eos, quos nunc in pauonis cauda oculos suspicimus, Argo pecorum custodi à Iunone tributos, cumq; is à Mercurio per dolum interfectus fuisset, in hanc volucrem translatos. quid? animantes sanctæ, quæ Dei currum trahunt, qua oculorum multitudine narrantur effulsisse? oculatissima proinde, ac omnibus insignibus decora, fas est, sit facultas illa, quæ altissimum omnium, pulcherrimumque corporum speculatur.

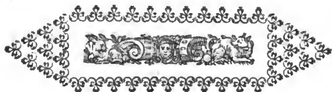
Atq; ijs me iamdudum vocibus è cælo reuocat Geographia. non te, inquit, natura talem procreauit, vt cælorum esses habitator, sed graue pondus corporis animo adiecit, ac fore promisit, vt terram ipsam, donec temporis cursus perficeretur, incoleres, ac tuo labore, & industria eamdem colendo, quæ ad vitam necessaria sunt, vberrimè parares. si te nulla mearum diuitiarum, ac frugum cupiditas accendit, nec super eius laude curam vllam moliris, quæ, cum genuit, mater extit; cum fouet, nutrix; cum sustinet, conseruatrix est; cum recipiet iterum, mater iterum fiet, suam te recipiẽs in aluum, vt aliquando immortalem reddat. cælestibus ne animis vir mortalis inuides beatas arces, & sedes? quid agis? aut qua spe fructus in cælesti regione contemplanda diutiùs immoraris? nec me Reipublicæ viuentis ærariũ, & Solis mensam apparatissimam respicis? descende cęlo,

qu. m primum terras pete.

Incunctanter optimæ parenti obtemperarem, delaberer more fluminis, ni me scypho planè admirabili Nestor prudentiæ, ac eloquentiæ sacerdos reuocaret. ori tantum appono, & vix primoribus labris degusto, deinde satis matri confestim facio.

Qui scyphus hic est? meus, inquit Nestor. argenteusne? argenteus. clauiculi ex auro? ita. ansæ quatuor, quibus innixæ totidem sedent columbæ? recte. quot vmbilicos habet? duos? sic opinor. vas vndequaq; perfectum, admirabile poculum quid tibi potius gratuler, haud scio. artificis ne sapientissimi peritiam, an finis, ad quem institutum es, præstantiam? materiæ pretium, an formæ decorum, an vero emblematum cohortem elegantissimam? sed enim arcana, quæ præclarissima delitescunt, quis referet? vaticiner nihilominus. cælum argenteo scypho persimile color arguit. aurei clauiculi aurea produnt sydera, quibus vas illud cæleste fixum, solidatumque est. an vos pleiades columbæ? an maior, & minor vrsa fundos exprimitis geminos? Arridens Nestor rem acu tetigisti, inquit. Bibe iam cælestem liquorem, quo hausto planetæ omnes in salutem, & fœcunditatem terrarum, multòq; magis immortalium animorum saluberrimi conspirant. accepi, bibi, defendi.

GEO-

.CVI ORBIS EST PATRIA,.

. IN ORBE ES PEREGRINA? .

. PEREGRINOR DOMI .

. NE FORIS PEREGRINENTVR ALII .

. NAM NISI PEREGRINARER TERRAS METIENDO .

. PEREGRINARENTVR HOMINES IGNORANDO;.

. QVICVNQ; IGITVR SECVRE CVPIS ORBEM PERAGRARE .

. TVAE ME PEREGRINATIONIS SOCIAM ADHIBE .

GEOGRAPHIA.

VÆ veſtis iſta vſque adeò ſuccinta, vt vix lambat genua? quid tam expedita præfers brachia manicis ad cubitum reuinctis? quid arundinem dextra, læuą circinum habes, ſpatijs metiendis alteram, alterum verò circulis efformandis opportunum? quid quod alati ſunt pedes? humeros tegit amictus breuis coriaceus, qualis ſolet peregrinos? nam oculis in globum terræ conuerſis ità ex animo incedis, vt peregrinari videaris. Peregrina eſſe potes Geographia, ſi terra omnis patria tua eſt?

Atqui hoc eſt veriſſimum, Domina terrarum. nam homines terrarum habitatores ſua in regione, quæ terra eſt, peregrinantes, errantesq;, tanquam hoſpites, tua induſtria, ac cognitio, quaſi in patriam deduxit, vt poſſent te Magiſtra, ac duce res totius Orbis, tanquam vnius Vrbis plane cognoſcere. Tu Orbem omnē duos in globos ſecuiſti, cæleſtem reliquiſti Aſtronomis; tibi verò terreſtrem luſtrandum, deſcribendumq; vindicaſti.

Tu primum terræ ſitum, conditionem, firmitatem, ſubiectionem ad cælum, naturam deniq; omnem explicaiſti, tu Zonas totidem, quæ cæleſtibus reſponderent, in terris demonſtraſti; tu, vt Aſtronomi Cælum in quatuor cardines, Ortum, Occaſum, Meridiem, Aquilonem partiuntur, ità omnem terræ ambitum in Euro-

pam, Aphricam, Asiam, Americam sapientissimè distribuisti: tu regionum,& prouinciarum descriptiones: tu Regum,& populorum nomina: tu locorum omnium figuram,& interualla: tu montium altitudinem: tu latitudinem vallium: tu fluminum ortus, ac progressus: tu magnitudinem lacuum: tu Maris,& Oceani immensitatem, innumeraq; eius brachia, quibus omnes terras varijs sub nominibus alluit. Tu Imperia, Prouincias, Regna, Vrbes, Oppida, Portus, Insulas, oras, littoraq;. Tu venas metallicas, aquarum,& terræ miracula, mores Vrbium,& gentium leges: Tu deniq; omnia vel cognitu dignissima, vel ad vitæ institutionem apposita, vel ad oblectandos animos præclara luculenter apperuisti. Tu, inquam, dum globos efformasti, dum effinxisti tabulas, dum libros satis vberes,& amplos ea de re conscripsisti, plurimum attulisti luminis rebus,& locis omnibus, ità, vt clarescant obscura, incognita noscantur, adeantur imperuia, quæ absunt longissimè, nobis propè ante oculos adesse videantur.

Philippum Macedonem, non illum magni Alexandri, sed ætate, ac animo longè inferiorem, Demetrij, ac Persei parentem narrant, qui res eius gestas literis prosequuntur, cupiditate videndi totius Illyrici, & Italiæ, Hemum subijsse montem, ex quo audierat Europam ferè omnem facilè subiectam conspici; compos, an voti expers redierit, fama subdubitat. Neq; tamen est quisquam, qui illud audeat inficiari, Geographiæ inuenta duo illa singularia prorsus esse, atq; diutina: Geographicarum tabularum,& terrestium globorum, quorum inspectione, non Illyricum modo, non solum Italiam, non Europam tantum, sed aquarum, terrarumque im-

mensam

mensam molem clarè, distinctè, facillimè contempleris. quod si ætatem omnem in perpetua peregrinatione, vt partem aliquam inuiserent, Philosophi nobilissimi consumpserunt, Xenocrates, Crantor, Arcesilas, Lacides, Aristoteles, Theophrastus, Zeno, Cleantes, Chrysippus, Antipater, Carneades, Panætius, Clitomachus, Philo, Antiochus, Possidonius, innumerabilesq; alij, qui semel egressi, nunquam domum reuertere: quod huius facultatis in hominum genus beneficium est, vt domi suæ stans, aut etiam sedens, vnusquisq; orbem vniuersum dispiciat, neque solum, sed æmulator beatissimarum mentium, quæ cælestes spheras mouent, pro arbitrio eundem circumuoluat, sistatq; vbi, & quotiescunq; voluerit? Quid de ipsis tabulis dicam? in quibus imaginē Orbis in compendium missam tam perfectè videas, vt suis stent locis vrbes, montes attollantur, deprimantur valles, aquarum aliæ tacitæ, aliæ non sine graui murmure dilabantur. Humus ipsa vario emblemate distincta herbescit, atq; hoc in loco est ferax, in alio aret sterilis, & omnino infœcunda; Nam mare terris immixtum hic ventis agitatum intumescit, illic sub placidioris syderis adspectu magna tranquillitate perfruitur.

Quod si neq;, quæ ex globo, neq;, quæ ex tabulis habetur, cognitioni quis acquiescit, sunt adhuc eruditissimi Auctores, Ptolomæus, Strabo, Pomponius Mela, Solinus, alijq; plures tum recentiorum, tum veterum, qui præclarissimis voluminibus satis illius cupiditati facient. Quorum lectione tanquam è specula mercatum hunc magnum, & rerum naturalium, & hominum ipsorū cū Pyraghora intuebitur, cum Democrito ipsas inspiciet atomos, ac veluti cū aliquo cælestiū omnia cōtēplabitur.

Merito

Meritò igitur peregrina noſtris oculis videris Geographia. nam præterquam quod diuturnæ peregrinationis es filia, tua ſimul peregrinatione effeciſti, nè homines in Orbe ſemper eſſent hoſpites, ac peregrini. Peregrinaretur enim ſemper in mari nauta, niſi tu medijs in vndis locum, in quo tum eſt, quaſi digito monſtrares, & quò tendit, eò illum ſecurè dirigeres. Peregrinaretur Imperator in arte militari, niſi tuæ magiſterio diſciplinæ didiciſſet opportunitates locorum, in quibus latendum, expectandum, ſubſiſtendum, caſtrametandum, dimicandum eſt; peregrinaretur in omni negotiatione mercator, niſi tu dux viarum adfuiſſes, quæ loca oſtenderes commoda, per quæ importari, & exportari omnia non difficulter poſſent. Peregrinatæ fuiſſent à multis terrarum regionibus ſcientiæ, ac virtutes ipſæ, niſi à te edoctæ aduenarum, & peregrinorum aduentu ſimul inuectæ fuiſſent.

Quamobrem ſapientiſſimè Plato Geographiam tertio demum loco à ciuibus ſuæ Reipublicæ maturiùs perdiſci volebat, ne putaremus quemquam facilè poſſe, aut Oratorum, aut Poetarum, aut Philoſophorum ſcripta intelligere, niſi difficilium locorum explanatrix Geographia præceſſiſſet, quæ ſicut Mathematicam tanquam parentē veneratur; ita è medio recedit, vt illa tādem ad dicendum ingrediatur, & quoniam circinum, perpendiculum, aliaq; inſtrumenta dono ab illa accepit, idcircò eidem illa explicanda derelinquit.

MATHE-

. QVANTARVM MATER DISCIPLINARVM, .

. QVANTITAS CVI OMNIS NOTA, .

. DISCRETA, CONTINVA, .

. QVÆ AB IPSA NOMEN INVENIT DISCIPLINA? .

. HVIVS PARENTIS FILIÆ .

: MAGISTRÆ HVIVS DISCIPVLÆ SVNT .

. MODERATRIX VOCVM .

. EXCITATRIX MACHINARVM .

. PRÆSES NVMERORVM .

: OCVLORVM DVX CERTIOR .

. MENSVRATRIX TERRARVM .

. SPECVLATRIX CÆLORVM .

: QVANTARVM MATER DISCIPLINARVM .

MATHEMATICA.

REDO neminem esse, qui hanc Iconem symbolicam intueatur, in qua Mathematica nobis disciplina proponitur tanquam mulier laboriosissima, quin secum admiretur maximè, atq; huiuscemodi incensus admiratione horum rationem omnium non cupiat intelligere. Quid enim primum illa sibi vult capillorum liberalis effusio? Quid oculus, alter quidem in Cælum sublatus, alter verò in terras depressus? Quid circinus, triangulus, cylindrus, instrumentorum theca, quæ omnia manibus præfert? curta, simplex, pressa, numeris, breuibus circinis, figuris tamquam ornamentis illustrata vestis, quid sibi requirit? Quid illa crurum nuditas, atq; machinarum supellex, quæ ad ipsos iacet pedes, tam multiplex, & varia?

Quoniam Mathematica vna est ex illarum numero facultatum, quibus Manilij sententia versu expressa mirè congruit.

Ornari res ipsa negat, contenta doceri.

Docebo primum, quis harum omnium figurarum sit sensus, ac mens, paucis modo attentos animos præbeatis: dein conabor illam etiam disciplinam exornare, quæ cum omnibus in locis, ac temporibus summis viris fuerit

fuerit maximo præsidio ; ijsdem etiam in omnibus rebus eximio, ac singulari prorsus fuit ornamento.

Magna huius, siuè artis, siuè scientiæ dignitas, quæ à doctrina, siuè disciplina illustre nomen inuenit, nam quanta in docendo laus est, tanta in perdiscendo nobilitas. Itaque nobilium semper, ac Principum huius fuit exercitatio virtutis. Quia verò longè, latèq; suo Imperio dominatur, nec terras modo, sed Cælos ipsos sui ingenij magnitudine dimetitur : Idcircò longior, ac sinè lege coma relinquitur, quemadmodum eandem ob causam, vt solent Columbæ, cælum altero, altero autem oculorum terras intuetur.

Nam ingeniosissimæ, laboriosissimæq; arti quod aliud indumenti genus decorum videbatur, vt ad suas figuras efformandas expeditior vbiq; inueniretur? porrò figuræ ipsæ, ac numeri in ipsa veste descripti finem ostendunt, ad quem tot Instrumentorum genera inuenta, institutaque sunt. qua enim ratione insanæ moles æquarentur, nisi adesset cylindrus? quî perficeretur vnquam circulus, nisi semper ad manum esset circinus? quo fierent modò cætera, nisi tot instrumentorum foret tam diues theca? iam verò aquæ ponderibus sursum libratæ, molendina circum ventis agitata, variæ, admirabilesq; machinæ abhac eadem arte inuentæ, & perfectæ nullum esse ingenij acumen declarant ad res trahendas, impellendas, attollendas, deprimendas, collidendas, summo artificio elaborandas, quod huic multarum artium, & disciplinarum vberrimæ parenti non adsit.

Est enim Mathematicarum fœcundissima propago, à qua plures originem trahunt præstantissimæ facultates, quàm pullulent surculi vllius ex arboris luxuriosissima radice.

radice. Cum enim Mathesis non substantiam ipsam, sed illius additamenta contempletur; quæ artes student quantitati continuæ, seu discretæ, terrenæ, seu cælesti, infinitæ, seu terminatæ: illæ omnes huius esse filiæ ipsa professione arguuntur.

Matris huius primogenita Geometria est, quæ, cum speculetur quantitatem continuam, & terminatam, non potest simul non speculari lineam, superficiem, corpus, & illius quidem longitudinem, latitudinem verò huius, extremi denique profunditatem demonstrare.

Proxima huic soror Arithmetica, cui abstracta numerorum cognitio cordi est.

Tertium sibi vindicat locum perspectiua, quæ non modò rectam videndi rationem, ac luminis naturam scrutatur omnem, sed etiam refractam, & quam perspectiui specularíam appellant.

Excipit, quæ de machinis agit, de libra, de vecte, de troclea, de axe, in Peritrochio, de cuneo, de choclea egregia, nec ijs contenta simul adijcit magnitudinem virium, quibus pondera pro loci, ac temporis conditione moueri possint.

Subingreditur Musica, numero carmen addens sonorum, vt perficiat cõcentum animis, auribusq; gratissimũ.

Concludit ætate quidem reliquarum postrema, dignitate verò nobilissima omnium Astronomia, speculatrix illorum corporum, quibus nihil cerni, aut fingi etiam illustrius potest. sed illud operæ pretium est, vt omnes intelligant hos ingenij partus geminos semper fuisse, neq; vnam tantum filiam, quæ specularetur in lucem editã, at simul adiectam sororem, quæ agendo perficeret, quod illa docuisset.

Quamobrem Geometriam duplicem esse, quod idem de alijs omnibus velim existimari, alteram, quæ, cognoscat ipsa: alteram verò, quæ re ipsa perficiat.

Itaq; nobis verendum non est, si de honestate loquimur, quin Mathematicæ disciplinæ sint animis ingenuis dignissimæ, cum illas Principes, Reges, Imperatores maximi semper fecerint; si de suauitate, quin sint iucundissimæ, cùm illud sit veritati proximum, quod Plato asseuerauit, oculum animi, qui ab alijs studijs obcoecatur, defoditurque, à mathematicis solis recreari, ac reuiuiscere: si tandem de vtilitate, quin ad omnem prorsus philosophiam scientias omnes, & artes summopere sint necessariæ.

Nam differendi ratio ab his certitudinem trahit, ac euidentiam. Ethica virtutum æqualitatem, ac consensum perdiscit. Politica docetur morum, ac actionum ordinatos motus, ac æquales. Quæ naturæ arcana venatur diligenter scientia, commensurationem eorum, quę natura constant, proportionem, & ordinem ab his intelligit. Sacræ verò, ac cælestis Theologiæ adita eædem perficiunt, & ad illam facillima exercitatione perducunt.

Mathematica denique præter omnes alias facultates, prodigiorum inuentrix, auctrix spectaculorum, miraculorum effectrix. quod enim maius prodigium, quàm à Ciuitatis obsidione, numerosissimam, instructissimamq; classem bellicis machinis suammouere? summouit Archimedes inter Mathematicos ingeniosissimus Auctor illam Marcelli Syracusas obsidentis, quam parum abfuit, quin ingentibus lapidibus, quos impetu emittebat, totam in vndis submergeret. Quod spectaculum exoptari magis nouum potest, quàm, vt quis vnico pede immensam

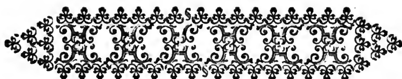
hanc

hanc terræ molem, ſuo dimoueret loco? pollicitus eſt hoc etiam ſe daturum mortalibus idem Archimedes, modo ſibi concederetur tantum ſpatij, in quo pes eius intra terram ſecurè figeretur, dum terram moueret.

Quod illuſtrius artis miraculum cogitari, quam inimicas Naues æreis ſpeculis Soli expoſitis incendi, vt in aquis ipſis rei nouitatem ſtupentibus perirent non naufragio, ſed incendio? atqui hoc Procli opera Bizantij factum legimus, cum eam Vrbem Nauium ingenti multitudine Thracum Imperator vehementiùs vrgeret.

Iam quemadmodum oculos, animosq; omnium in ſe conuerteret, ſi præter expectationem, opinionemque hominum Columba arte perfecta, ſuis ponderibus librata per aerem volitaret? Archytæ Tarentini iuſſu ſæpius id fieri magna populorum admiratione viſum eſt.

Quid memorem caput ingenio elaboratum, donatumq; ſi minus diſſerendi, eloquendi ſaltem poteſtate? Quid organa hidraulica, quæ aquis mota concentum ſuauiſſimum modulabantur? Quid fontium aſcenſus, deſcenſusq; admirabiles? Quid erectas inſanas ſubſtructiones? Sed quoniam horum curam operum Architecturæ Mathematica reliquit, relinquamus, & nos ingenioſæ parentis Mathematicæ contemplationem, vt Architecturæ ingenioſioris filiæ laudem auſpicemur.

. MAGNORVM EXCITATRIX OPERVM .

. INGENTIVM OPIFEX MIRACVLORVM .

. ÆTERNITATIS CANDIDATA .

. DIVINITATIS ÆMVLA .

. VRBES MÆNIA .

. ARTES PROPVGNACVLA .

. MORTALES TECTA .

. REGES PALATIA .

. QVI NVLLI DEBET, DEVS IPSE TIBI DEBET TEMPLA .

ARCHITECTVRA.

I quantum ingenij vim in domibus ædificandis ad commodam mortalium habitationem Architectura oſtendit, tantum mihi artis natura fuiſſet elargita in fabricanda oratione ad eiuſdem commendationem: auderem profecto illud mihi, alijsq; polliceri, quemadmodum illa ædificando munificentiſſimè de hominum genere ſemper merita eſt, ita me pares eidem gratias laudando relaturum. Etenim ſi rerum dicendarum tanquam materies foret conquirenda; hæc, quæ ad ſuorum operum elegantem ſtructuram, vel ipſos montes laceràuit, totius eſſet dux inquiſitionis. ſi res inuentæ in ordinem diſponendæ: hæc, quæ ad vſum accomodat ædificandi deſcriptionem, diſpoſitionis ad perſuadendum appoſitæ exemplar præberet. ſi verborum, & ſententiarum ornamentis illuſtrandæ: hæc eadem, quæ pulchritudinis, ac elegantiæ amiciſſima eſt, in ipſo vſu ornamentorum quis modus retinendus eſſet, doceret. Nam, dum ſolidiſſima ædificiorum iacit fundamenta, quam prima dicendi initia, quam principia narrationis ſolida eſſe debeant, ſuis exemplis magnificenter oſtendit. Porro ipſæ parietum arctiores commiſſuræ quotusquisq; eſt, qui non videat, quam affabrè confirmandi rationem omnem præſcribat? quod ſi perorationis faſtigium laudationi imponendum

eſt:

est: hæc Architectura eadem, vt incipiendæ, sic perficiendæ orationis tacita foret, locuplesq; magistra.

Quamobrem si mihi pro dignitate maiestas, ac sanctimonia Architecturæ foret exponenda, templum; si celsitudo, turris; si defensio, propugnaculum; si habitatio, domicilium; si dignitas regia, palatium; si voluptas, theatrum; si magnificentia, columnæ, pyramides obelisci; si vtilitas, ciuitas amplissima, rebusque instructissima omnibus ante oculos vobis esset proponenda. Quamquam verbo abusus sũ. non enim opus est, vt hæc quispiam proponat, cum eadem in veste non adumbrata, sed expressa diligenter hæc omnia præseferat. Nam mensuræ, & instrumenta plurima, quibus vtitur illa crebro, vt perspicacem maxime, ita eandem supra cæteras artificiosam intuentibus declarant. quibus enim non vtitur in suorum operũ constructione, quæ vtitur amussi, regula, torno, circino, filo, perpendiculo, instrumento quoque ad dirigenda ligna idoneo? merito itaq; Thiaram, ac triplex diadema capiti suo imponat, quæ ius diuinæ cunctorum effectiuis, quæ sapientiæ, quæ diuinæ bonitatis emulatrix, vt illa amanter voluit, valide condidit, prudentissime dispofuit hunc orbem, sic ipsa vrbes & domos decreto, cognitione, & imperio fabricatur.

Mentiuntur enim Architecturæ non ætatem modo, sed etiam genus, qui iuniorem asserunt, & ab hyrundinum imitatione originem illius trahunt, cum non alio parente gaudeat, quam Deo, qui principem nostri generis illam docuit, atque cum ipso orbe nata sit.

Quis enim primum Architectos docuit, vt eam partem, cui domus innititur, firmiorem vellent, nisi opifex ille diuinus, qui terram, quam magni huius domicilij fundamentum

damentum ſtatuit, fixam, immobilem, ſuis ponderibus libratam in imo collocauit? quid eoſdem impulit, vt præ omnibus partibus, ipſarum domorum laquearia potiſſimum auro, ebore, argento, gemmis, coloribus exornarent, niſi exemplar eiuſdem artificis, qui illud cæli lacunar tot præclariſſimis luminibus illuſtrauit? Nam quadrata, & circularis figura, quæ duæ ſunt omnium perfectiſſimæ, & fabricandis ædibus opportunæ, altera quidem in cæli rotunditate, altera quatuor in ipſius orbis partibus excellenter delineata eſt. parietes, qui orbem diuiderent, non excitauit opifex ſapientiſſimus, quod eundem, veluti vnam vrbem Deo, hominibus, & cæteris animantibus communem eſſe voluit. feneſtrarum, à quibus domicilia lumen acciperent, rationem, ac vſum præmonſtrauit idem, qui Lunam, ac Solem, illam vt noctu, hunc vero, vt diè ſplendeſceret in cælo accēdit,

Quod ſi vetuſtiſſimæ, nationes lateritias caſas, & potius mapalia fabricatæ narrantur, quam illuſtria domicilia, hoc non tam in Architecturæ ignorationem, quam in illorum temporum modeſtiam, & conſuetudinem referri cupiam. præſertim cum ab orbis infantia primogenitus eorum omnium, qui nati ſunt vrbi à ſe ædificatæ à filio ſuo nomen Enochiam impoſuit. Quid hic duas illas antiquiſſimas columnas in memoriam reuocē, lateritiam alteram aduerſus vim ignis, alteram vero marmoream aduerſus aquarum impetum, & vaſtitatem? quid ſuperbiæ turrim, cuius pœna in magiſtros redijt, qui dum nominis celebritatem admirabiliori opere affectarunt, ignominiam pro gloria retulerunt. Itaq; cum alterius orationem alter non intelligeret diſcedentibus illis in varias regiones, machina, quam cælo æquare de-

ſtina-

ſtinauerant,& omne opus interruptum pependit. Hinc tot,& tam varia profluxere linguarum genera. Hinc illę poetarum fabulæ, quibus montes montibus impoſitos ad cęli expugnationem prodiderunt. quid vero attexam, aut ægiptias Pyramides, aut labyrinthos Thebanum, Creticum, Leuinium, Italicum, aut vrbes vetuſtiſſimæ originis ante diluuium excitatas?

Nobiliſſima proinde Architectura eſt, quæ cum Deo auctore ſit inuenta, eſt etiam antiquiſſima, neque ſolum, ſed abundat multitudine virorum illuſtrium. quid virorum? maximorum Principum, qui ab illa nominis immortalitatem quæſierunt. De tribus enim, quæ cum dicendi, tum intelligendi optimus magiſter Ariſtoteles ad nobilitatem alicuius hominis, familiæ artis, ſeu vrbis hoc eſt extremum.

Omnium enim, quæ ſunt in homine cupiditatum vehementiſſima eſt gloriæ cupiditas non aduentitia, ſed ab ortu indita, ad quam non docti, ſed imbuti ſumus, quam non a maioribus audiuimus, non in libris legimus, non à parentibus accepimus, ſed ab ipſa natura arripuimus, à ratione hauſimus, ab ingenio expreſſimus, vt, ſi noſtrum ab introitu vindicare nomen poſſimus, illud quacunque ratione expediamus. Contenderunt multi armis, plures litteris dimicarunt, ædificijs vero pœnè innumeri ſtuduerunt, vt quando breuem ipſi vitæ curſum haberent, aliquod ſaltem æternitati mouimentum ſuæ virtutis, ac munificentiæ perpetuo duraturum relinquerent. Ex primo genere ſcimus fuiſſe bellicoſiſſimos Reges, Ninum, Cirum, Alexandrũ, Pyrrhum, Themiſtoclem, Romulum, Marium, Scipiones, Anibalem, Pompeum, Cæſarem, aliosque innumerabiles, quos militaris gloria

in

in omnem posteritatem memorandos transmisit. Nam viri literis pulcherimis eruditi suis operibus id sunt assecuti, vt in ipsa viuant morte, postque mortem humo se tollant, ac temporis victores, æternitatis candidati per omnium hominum ora viuant, volitentque.

Sed quam Imperatorum potissimorum, tam literatorum hominum opera, licet insignia, nunquam tamen ad miraculum excreuere, vt gentium, nationumq; omnium consensus, pœnes quem nominum imponendorum potestas est, ex ijs vllum orbis miraculum appellarit. deinde res fortiter gestæ à summis ducibus in tenebris sepultæ delitescerent, nisi literarum splendor illustrandis accederet. porro ipsæ literæ tantum leguntur, seu, vt verius loquar, tantum intelliguntur ab ijs, qui literas sciunt. hi vero, si cum imperita multitudine conferantur, quis est, qui non videat, quam paucissimos esse?

At quæ ab ædificandi peritia, & magnificentia dimanauit, magnitudo famæ tanta est, vt Architectura miraculorum parens iure dici possit. cuius enim artis tu mihi miraculum ostendas præter illa septem, quæ Architecturæ ingeniosi partus extitere? Admiramur Semiramidem inter fœminas munificentissimam; non admiraremur, nisi Babiloniæ muros, tam ingentes fabricandos curasset. Asiam terris omnibus antecellere, non tam vbertas annonæ, magnitudo pastionis, copia rerum, cum earum, quæ importantur, tum illarum, quæ exportantur, demonstrat, quam Dianæ Ephesinæ templum à regibus opulentissimis per tot annos maximis impensis extructū, perfectumque. Nam Rhodon clarissimam toto Orbe reddidit Solis Colossus, non vt arbitrantur plures, quo-

Q tidianus

tidianus eiusdem adspectus. Etenim vt ægyptias Pyramides omittam, An Mausolum nosceremus, an Cyrum, nisi illum quidem sepulchri ab amore Artemisię ædificati superbia, hunc vero magnificentia domus prætiosissimis lapidibus auro illigatis à Memnone extructæ posteris euulgassent? quid enim? extulisset caput Roma supra nationes omnes hac etiam fabricandi virtute, nisi Capitolium templorũ. omnium pulcherimum, & amplissimum excitasset? mihi ne Salomon quidem vlla re tantum sibi decus videtur comparasse, quantum celeberimi ipsius templi fabrica, quod siue auctoris opulentissimam sapientiam; siue operis castissimum, eundemq; plenissimum religionis, & sanctimoniæ finem; siue lapidum, & rerum omnium, ex quibus compactum, dignitatem, & pretium; siue auri, argentique talenta in eius ornamentum erogata; siue dispositionem, & formam consideres, minime vereor, quin cum eruditissimis, sanctissimisque viris miraculum miraculorum eius generis appelles.

Hic me templum Alexandrinum admonet, vt in rerũ admirandarum enumeratione se non prætercam. Quamquam enim multis templis collatum, cum gigantibus conferri Pygmeus videatur, tamen se miraculum existimat, non ob magnitudinem, sed ob illam, qua Deus illud prouexit, admirabilem rationem.

An non miraculum istud est templum, quod à religiosis pœne egenis, in tanta loci celebritate, vbi domorum emptarum caritas incredibilis, in his vero temporum angustijs, in quibus ratio ipsa victus difficillima, tanta magnitudine, structura, columnarum, & marmoris varietate, sine alio præsidio, quã diuinæ liberalitatis,

&

& hominum piorum ſpe cæptum, euectum, iam pœne perfectum eſt?

Eſt igitur Mediolani regio in ipſo pœne vobis medio ſita, à Zebedeo iudice olim huius regionis Zebediam etiam nunc appellant. in hac ſub Alexandri Thebanæ legionis Signiferi, & Martyris inuictiſſimi nomine ſpei ſuæ vexillum Clerici Regulares S. Pauli erexere. Itaq; à partu Virginis anno ſupra milleſimũ ſexcẽteſimo ſecũdo à Federico Cardinali Borromeo, Mediolanẽſi Archiepiſcopo impetrarunt, vt in fundamentum templi primus lapidem mitteret. fecit pro ſua beneuolentia humaniſſimus Præſul, ac celebri die illuſtrium virorum ſtipatus corona fabricæ initium dedit.

Cernas nunc ſolidiſſimis inixum fundamẽtis templum exurgere, parietibus compactum ſatis, & latis, & firmis. materies enim pœne omnis delecta eſt. forma templi quadra prorſus foret, ni verſus chorum ſe paullo longius extenderet. Qui enim huius deſcriptionem architectatus eſt, maluit, vt pedum expers potius, quam acephalon eſſet. Itaq; maius altare tanquam caput templi conſtituit, proximum ſpatium, velut eiuſdem collum, Hemispherium in medio tanquam vmbilicum, & ventrem: hinc, inde duas humiliores partes veluti brachia, quibus magnum hoc corpus ad excipiendos, emittendosq; homines commode vteretur.

Aræ nouem, non tam Muſis ſacer numerus, quam beatiſſimarum mentium ordinibus. ex ijs nunc quidem ſacellum, quod in fronte læuam occupat, Marliani liberalitate conſtructum, & ornatum eſt. Alterum, quod huic oppoſitum dextram ſibi arripuit, Auguſtiſſimæ Euchariſtiæ Societati ornandum ſeruatur. Nam huic vi-

cinum gloriatur ſe par fratrum inueniſſe, cui par ſimile, aut etiam ſecundum haud poteſt inueniri, quorum pietatis, & beneficentiæ æternum ſit posteritati monimentum. Extremum huius dextræ partis ſacellum in Auctorem incidit eiuſdem cognominis, cuius metallo frondenti marmoreum ſplendeſcit. tanta eſt Saccorum in nos liberalitas. medium & amplum, quemadmodum maius, & ab altera extremum parte, ſuſpenſa cupiditate expectant, vt hominum pijſſimorum beneficentia decorentur. Etenim quæ duo proxima ſuperſunt, quod anguſtius eſt, ciuiles ac munificos in ſe Cittadinæ familiæ viros expertum eſt. Grandius vero Marchioniſſæ Cuſanæ pietatem, & munificentiam ſingularem. Nihil hic de ornamentis ſingulorum. nam vnumquodque ſuum caput expoſceret. Marmor varium, elegans, copioſum. Sed cum materia ars decertat. ſecuit, intexuit, expoliuit, vt in ea varietate admirabili luſiſſe ſecum natura videatur. columnæ varijs maculis nobiles, vbi tantum binæ, vbi etiam quatuor faſtigium ſuſtinent ex lapidibus decorum. Simulachra ex marmore, excellentesque tabulæ cumulant ornatũ. Hemiſphericam breuis amphiteatri formam habet. Maieſtatem, & pulchritudinem octo augent ingentes columnæ in numerũ diſpoſitę, teretes ad vnguẽ expolitæ, quibus totidem ſupra reſpondent luminis ianitrices feneſtræ, Baſes infra ornamentis ditiſſimæ. fornicem magnis arcubus innixam, cæptam videmus, nondum perfectam, quemadmodum interrupta pendet facies templi, tribus portis ingredientibus nedum apertè patens. cum aditum occupantes domus à fundamentis exciſæ fuerint, tunc platea nobilis, & ingens eſto.

Sed

Sed quoniam nunc eatenus datur exire, noſtra, ſi lubet, ab hoc templo iam egrediatur oratio, reuerſura aliquando, & idem laudatur, acum perfectum, abſolutumq; fuerit.

Interim Architectura ſcientias, & artes hac Bibliotheca concluſas alloquitur. quæ vos, inquit, ſorores premit cura ? quæ loci & cordis anguſtiæ circumquaque vos vrgent ? quis vt olim Herodotus Muſas, ita vos breui cubiculo incluſit? non iſthæc veſtra eſt aula, ſed caula, hoſpitium, non domicilium, non patria, ſed regio externa. erit, erit, cum ego eius viri imperio, qui vos huc adduxit, templum ponam, in quo pro maieſtate habitetis.

HISTO-

. ENARRATRIX RERVM GESTARVM FIDA .

. OMNIVM EXPLORATRIX TEMPORVM .

. CONTEMPLATRIX LABENTIS .

. PRÆTERRITI NVNTIA .

. FVTVRI PROVIDA .

. MAGISTRA VITÆ .

. VITA MEMORIÆ .

. SPECVLVM ETICÆ .

. OECONOMICÆ PERSPICILLVM .

. THEATRVM POLITICÆ .

.QVISQVIS ALIENIS CASIBVS ERVDIRI VITAM OPTAT.

. VERITATIS SYBILLAM HANC LEGENDO CONSVLAT .

HISTORIA.

VM vero verius hoc ſit, veritatem eſſe Hiſtoriæ vitam, & animam: quid eſt; quod is, qui eiuſdem Iconem Symbolicam excogitauit, non tàm veram, quàm fictitiam, & chymericam illius ſpeciem legentium, intuentiumque oculis ſubiecit? video enim virginem tria præ ſe ferentem ora, tres altera manu claues gerentem, altera vero menſuram, & regulam; prementem dextro pede ſphęram orbis; ipſius autem habitum omnem neque nimis comptum, neque tamen inornatum, ſed aurea quadam mediocritate decorum. Latonæ filiam accepimus è fabulis triformem à poetis habitam, dictamque, cum in cęlo ſplendeſceret, Lunam; cum arcu, & ſagittis inſtructa venaretur in Syluis, Dianam; cum vero ſub terras ageret, ſerperetque per inferos, Proſerpinam appellatam fuiſſe. & hæc poetarum mentiendi facultas libera. ſed alias in hiſtoria ſeruandas leges, alias in poemate homines eruditiſſimi ſemper iudicarunt. in illa enim ad veritatem omnia referuntur, in hoc pleraque ad delectationem. quamquam, niſi Tullium in re clara mentiri exiſtimemus, & apud Herodotum patrem hiſtoriæ, & apud Theopompum ſunt innumerabiles fabulæ. nam res geſtas, quæ arcanum in ſe aliquod continerent, fabulas à Platone ob allegoriam nuncupatas doctiſſimus

eiuſdem

eiusdem interpres Marsilius Ficinus apertissime docuit. quamobrem sic statuo historiarum conditorem in rebus exponendis integerrimum veritatis sacerdotem esse debere: eum porrò, qui naturam historiæ tamquam in imagine exprimendam suscepit, non modo liberum esse, verum etiam, si poetica Icone id efficiat, rectè facere. non enim est rei gestæ, sed potius expositio naturæ, quæ aliquando tàm diues solet esse, vt quemadmodum neque vna cogitatione intelligi, neque vno verbo potest explicari, ita neque vno vultu satis valeat Symbolicè spectatoribus ostendi. quod si Ianum veteres bifrontem existimarunt, seu quod pacis, belliqué præses esset; seu quod duo tempora, inter se diuersa maximè, & ante, & post aquarum diluuium vidisset; seu quod nationes suæ dominationi subiectas prudentissimè regeret: quid causæ afferri potest, cur tres historiæ vultus concedi non possint, ac debeant, quæ res præteritas ita narrat, vt præsentes doceat, & consulat, prospiciatque rebus futuris? quæ est lux veritatis, vita memoriæ, magistra vitę: quæ, cum per intimas serpit hominum cogitationes, & oculta eorumdem consilia inquirit, Proserpina; cum ex coniecturis, & signis tamquam e vestigijs subodoratur, & persequitur facta, donec cognitione assequatur, Diana; cum eadem ex ignorationis caligine tamquam nocte obscurissima suo splendore vindicat, atque omni hominum generi suo in theatro spectanda proponit, Luna e cęlo splendens dici potest.

Claues autem inferorum Numini olim tributas scimus, quod existimaretur immensi illius ærarij, quod in ipsis terræ visceribus natura abdidit, distributor, ac custos esse. sed vt illud fictum, ita hoc factum, vt historia, & tempo-

& temporum,& locorum, & rerum omnium claues haberet. quod enim aliud eſt munus clauium, quàm vt pro varia rerum opportunitate claudant, recludanue? optima igitur clauis, quæ dierum, annorum,temporum ſeriem tàm clare,& diſtincte explicat, vt omnem antiquitatem videatur reſerare, Chronologia eſt. optima clauis, quæ locorum ſitus, interualla, adſpectus ita explanat, vt ad ea contemplanda non tàm animum, quàm oculos admittat, Geographia eſt. optima clauis, quæ res geſtas ſtylo ita recludit, vt perſonam, cauſam, locum, tempus, modum, inſtrumentum ſua in narratione includat,& communi nomine appellatur, Hiſtoria eſt.

Sed quid Chronologiam,Geographiam,& Hiſtoriam tres eſſe claues autumo, cum hæc poſtrema tres præ ſe ferat ſola? etenim, quæ primum res à priuatis hominibus geſtas: deinde Regum,& Rerumpublicarum exempla: poſtremo res ſacras,& diuinas mortalibus recludit, huic quiſpiam adeſſe neget tres claues, quibus hi tres ordines rerum explicentur? ego, tantum abeſt, vt has abeſſe illi putem, vt aureas, & in aperiendo ſingulares exiſtimem. viuendi rationem à ſanctiſſimis, ſapientiſſimiſque viris à noſtræ ætatis memoria remotiſſimè ſeruatam inſpeximus: caruiſſemus tàm vtili magiſterio, niſi prima nos clauis admiſiſſet in hanc primam,& ingentem huius Reginæ porticum, in qua tamquam pulcherimæ tabulæ optimo lumine conſtitutæ illuſtrium hominum res geſtæ conſpiciuntur. Rerumpublicarum, & Imperiorum ætates ſingulas, ortum, progreſſum, ardorem, robuſtam maturitatem, ſenectam, occaſum nemo iam pœne ignorat: quis eſt tandem, qui ſciret, niſi alteram porticum altera clauis mortalium generi pateſaceret,

oſtenderetque, quemadmodum dominandi libido, & vis in Aſſyriorum Regis Nini corde primũ exorta, creuerit apud Medos, in Perſide adoleuerit, viguerit apud Macedones & Græcos, inde ad Romanos iter flexerit, conualueritque apud illos validius, quàm apud vllam vnquam nationem, poſtremo ibi etiam decoxerit; ac ſub varijs Principibus diuerſarum gentium lacertos mouerit, nunc in Gallia, modò in Germania, & proximis retro lapſis temporibus apud Hiſpanos quodammodo depoſita ſenectute refloruerit. perfacile enim, & iucundum eſt maximè, hac in porticu vna pœne oculorum conuerſione præteritas ætates, ſimulq; res in illis geſtas intueri. nam hic Ninum cernas magnitudinem quæſitæ dominationis continua poſſeſſione firmantem. illic videas Arbactum poſt occiſum Sardanapalum Imperium ad Medos transferentem. verte te ad hanc partem. occurit Cyrus, primum vitis Aſiam obumbrantis augurio ad regnũ euectus, dein feris expoſitus, & à cane fęmina mirabiliter ſeruatus, tum victor auitæ dominationis, ac Perſicæ fundator, poſtremo à Tomyri Scytharum Regina, quibus eius filium occiderat, appetitus inſidijs, captus interfectusque. verte te nunc ad alteram. intuere belli fulmen Alexandrum incredibili celeritate, Græcia perdomita, Orientem ſubiugare. perge modo lector, perge, Romanorum, aliarumque Rerumpublicarum exordia his in tabulis diligenter expreſſa contemplare. nam me in altiorem, diuinioremque porticum, in qua res à Deo conditæ ac perfectæ cernuntur, tertia demum claui intromittit hiſtoria. ſcilicet illud nobis acumen ingenij, & ſagacitas eſt, vt quò neque ſuis votis adſpirare licuit ingenioſiſſimis philoſophis, eò nos ſumma contenderemus facilitate,

facilitate, pari felicitate perueniremus. Plato, Aristoteles, excellentesq; alij viri diuinorum operum seriem prorsus ignorarunt; nos enimuero pro nostrorum ingeniorum præstantia molitionem,& initium orbis, dispositionem,& formam eiusdem, salutem illi diuinitus allatam, cæteraque reparationis nostræ arcana repente nouissemus? ò Ianitrix cælestis,ò narratrix rerum diuinarum neq; recludere, neque has fores adamantinas effringere suo ingenio quispiam potuisset, nisi tu clauem diuinam Moysi concesisses, quibus & illas sibi, & vniuerso hominum generi liberaliter aperiret.

Intelligo multiplicem, fœcundamque esse harum clauium significationem. quamobrem Historia,cum priuati hominis vitam erudiat,non tàm preceptis, quàm exemplis,Clauis Etica;cum patrem familias ad rectam domus administratione̅ informet,Clauis Oeconomica; cu̅ Principem ad imperium, consulem ad Reipublicæ clauum regendum instituat, Clauis Politica haud incongruè potest nominari.

Nisi forte tres animi virtutes, quæ Historiarum lectione aperiuntur, harum numero clauium adumbrari quispiam vehementius contendat. recluditur enim memoria, dum antiquarum rerum narratio legitur, & in omnem vetustatem vltrò extenditur. recluditur intelligendi vis, dum factorum, dictorumque aliorum notitia comparatur; recluditur voluntas,& in amorem boni excitatur, cum in omni æuo recte agendi viuas leges sibi propositas intuetur.

Iam vero temporis triplex discrimen,etsi triplici vultu expressum diximus, quid tamen impedit, vt sub triplici claue intelligamus? etenim quod tanquam incre-

dibile dici videtur, hoc in historia verissimum inuenitur, facultatem hanc, quæ vnicum tempus respiceret, aliorum etiam perfectissimam notitiã adferre. ipsa enim rerum gestarum explicatio, quasi æmula æternitatis, quæ cum vna sit, minimeque diuisa, omnibus simul temporibus præsens existit; ita præteriti temporis res demonstrat, vt res præsentis, quæ aguntur, statum recludat, aperiatque rationem earum, quas imposterum agi, & omitti debere vero est proximum.

Eant modo equites imperatorij, glorientur, vt ijsdem lubet, claui aurea se à Cæsare donatos. nobiliores enim, ac longè ad omnem ingressum vtiliores sunt, quas historia claues elargitur, quibus non aula vnius Imperatoris, sed totus orbis recluditur.

Verum clauibus adijcitur metiẽdi regula, varijs spatijs interpuncta; primum vt qui historias scribunt, intelligant veritati omnia commensuranda esse. ne vestigijs insistant Xenophontis, qui in sua Cyropedia non tàm Cyri vitam absoluit, quàm optimi Principis imaginem effinxit. res ita scribantur, quemadmodum re vera gestæ sunt. non enim historicus, aut probabilibus coniecturis duci, vt oratores consueuere, aut veri debet similitudinem sequi, vt solent poetæ, verum simplicẽ, nudamq; in omnibus veritatem. consentiat locus, modus congruat, non dissentiat tempus, actio minimè repugnet, operi persona respondeat, non excedat finis, cum rebus alijs seruent auxilia concordiam. quapropter maximè decet, vt qui res alienas literis prosequuntur, ab omni sint odio, & ab amore vacui. siquidem hæ duæ pestes sunt, quæ regulam veritatis obliquant, vt narratio

quidem

quidem illuſtris, ac ornata, non tamen verè appellari poſſit hiſtoria. ita enim res minuunt, amplificantque pro arbitrio, vt fictæ ab ipſis, non ab alijs factæ videantur.

Adiungitur deinde clauibus illam ob cauſam regula, ne putarent, qui hiſtoriam legunt, in ſola lectione totius ſummam eruditionis ſitam eſſe; ſed illam tãquam actionum ſuarum menſuram ſemper adhiberent. cum enim è cauſarum ſimilitudine effectuum ſimilitudo naſcatur, idcircò res præteritus, & à noſtra memoria remotas legimus, vt ex illarum cognitione metiri noſtras, & quas nunc agimus, & quas impoſterum agendas præuidemus, alienis exemplis eruditi perdiſcamus. hoc enim practicum eſt vitæ magiſterium, quod hiſtoria profitetur.

Quæ mediocri ornatu veſtium contenta negligentiam quamdam diligentem, & diligentiam quamdam negligentem oſtendit, qua ſe à ſuis parentibus ornari cupit. paris enim videtur peniculi, ſi aut nimio verborum, & ſententiarum ornatu fuces; aut aſpera, inculta, horrida, ſalebroſa oratione à rebus cognoſcendis lectorem deterreas. qui enim res geſtas literis mandat, ita vt nulla ſuauitate ad legendum alliciat, & otio abutitur intemperanter, & literis: qui vero eaſdem ita exornat, vt hiſtoria procax fœmina, non grauis matrona videatur, hic præterquam laſciuientis ingenij quod ſibi notam acquirit, à legibus etiam honeſtiſſimis exornandæ veritatis diſcedit.

Quamobrem prima hiſtoriæ virtus, eſt veritas: altera, expoſitio: poſtrema, iudicium. veritas vt narretur res, quemadmodum geſta eſt, poſcit: expoſitio deſiderat, vt rerum naturæ genus orationis inſeruiat: iudicij

munus eſt , vt ex omnibus deligatur argumentum dignum memoria, dignum luce , dignùm vita.

Illud autem huiuſmodi eſſe, nemo eſt qui dubitet, quod cum in ſe ſit graue, cum legentium vtilitate delectationem admiſcet.

ERV-

. ANTIQVITATIS INGENIOSISSIMA SCRVTATRIX.

. RERVM SAGAX VENATRIX ABDITARVM .

. MARMORVM FAX VETVSTISSIMORVM .

. LEGENDI AMICA, CVPIDIOR SCRIBENDI .

. COS INGENII , ET LIMA .

. OBSTETRIX ARTIS .

. NVTRIX IMITATIONIS .

. EXERCITATIONIS CORROBORATRIX .

. EXACVTRIX STYLI .

. INTERPRES AVCTORVM .

. LVMEN VOLVMINVM .

. ÆRARII LITERARII PRÆSES ERVDITIO .

. NI LIBERALIBVS DISCIPLINIS .

. SVA PRÆIRET LVCERNA .

. EXCÆCATO CYCLOPE CÆCIOR .

. IPSA FORET ENCYCLOPÆDIA .

ERVDITIO.

XTREMVM hunc etiam mihi laborem ſcribendi concede; Muſarum,quæ in hac Bibliotheca Alexandrina reſidét, Apollo Præſes,vt pauca eruditioni ſcribam, eruditioni, quæ ſua licet modeſtia extremam huius loci ſedem occuparit, nulli tamen ſcientiarum,& artium aut ſuauitate, aut vtilitate, aut etiam honeſtate ſecunda eſt. Quis enim eſt, qui niſi ſit ita rudis, vt marmoreus, atque è ſaxo ſemiſculptus, aut duro dolatus è robore,ac male complanatus videatur, ſuum eruditioni tributum laudis perſoluendum neget? cum hæc ipſa ſit, quæ legendi, ſcribendi, elucubrandi aſſiduo vſu ad notitiam linguarum literarumq; omnium non obſcuram, ſed illuſtrem; reconditam in Muſarum adytis, non è triuio petitam; non vulgarem, ſed potius excellentem homines erudiat. Quod ſi vim ipſam verbi ſpectemus, quid eſt aliud erudire, quam è rudibus, læues;politos,ex impolitis animos efficere? qua in re marmorariæ,& metallicæ arti ſimillima eruditio eſt. quemadmodum enim hæ duæ artes ingenioſiſſimæ ſunt ad venas lapidum,& metallorũ indagandas; vbi detexerint, laborioſiſſimæ ad eaſdem fodiendas, & extrahendas; cum ad manus illæ peruenerint, ſolertiſſimæ ad illas purgandas, ac expoliendas: ita profectò dici non poteſt, quantum ingenij adhibeat

eruditio

eruditio in rerum pulcherrimarum inuestigatione; in explicatione quantum laboris; quantum in earundem laude,& ornamento solertiæ.

Vtrum enim vultis in tanta librorum varietate, & copia, eruditionem ingeniosam esse,an stupidam? laboriosam, dum calamo armatam exerit manũ, an otiosam? solertem,lucernæ & elucubrationum amicissimam, an verò pigram & desidem? Si stupidam, si otiosam, si pigram: ò eruditionis vmbratilis splendor, decus vanum, inutilis gloria, ò Iusti lipsij eruditorum hominum facile Principis iniustè lapsos labores. O Angeli Politiani aliorumq; Criticorum inane studium. nullum enim legendo,scribendo nullum, nullum peruigilando fructum retulistis alium, quam vt in albo stupidorum,desidum,& otiosorum hominum scriberemini.

Sin vobis immensa quidem librorum multitudo, & discrimen,ingenium; calamus vero laborem; diligentiam autem in eruditione lucerna significet. O scientiarum ingeniosima eruditio,quæ non vt aliæ vnam,aut alteram auctorum classem peruolutas; sed omnes voluminum classes,& ordines præ manibus semper habes. ò laboriosissima facultatum, quæ nunquam à scribendo manum remoues. ò liberalium artium solertissima,quam non minus iuuat nocturnis chartis impallescere, quàm pudeat antelucanis vigilijs à fabris aliquando superari.

Et quidem qui ex omnibus instrumentorum ordinibus, quæ ad literarios labores necessaria sunt, prestantissima delegit, is planè naturam eruditionis introspexit. intellexit enim vir eruditissimus, & alta quadam mente præditus ab eo solum sperari, & haberi posse huius dignitatem nominis, cui multa,& accurata lectio

esset amica; assidua scriptio familiaris; nocturna elucubratio domestica. Sunt enim ei homini, qui vere cupiat erudiri non multi libri, sed pęnè omnes legendi, vt ex omnibus deligat, quod opportunius suis tēporibus, & rebus existimat. Vt autem hoc sibi facilius omnes persuadeant, hac potissimum ratione contendo. Sic enim statuo eum locum inter nobilissimas artes eruditioni concedendum, quem inter sensus corporis philosophi tribuūt illi sensui, quem appellant communem. Ergo pascuntur oculi rerū pulcherrimarum adspectu; concentus, & harmonia incredibiliter aures delectant; palatum trahitur voluptate ciborum, suauitate odorum nares alliciuntur, tangendi vis, quàm asperitatē refugit, tàm sequitur corporum lenitatem. ex ijs tamen nullus est, qui alienum in regnum, ac dominationem irrumpat. sensus tantum communis, tanquam honorarius arbiter, & Iudex à natura constitutus, quæ singuli noscunt sensus, ea vnus omnia perfectissimè cognoscit, ac inter se discernit. Quid? sacrarum literarum oracula cælo demissa cupis intelligere? expositores illarum sanctissimi, doctissimiq; interpretes legendi. Excellere in illa seueriori Theologia vnum, & simplex votum est? Vacandum lectioni grauissimorum Theologorū. Legum perdiscendarū cupiditas inuasit? Nunquam è manu Iurisperitorum libri, nunquam codices deponendi. Amores in te suos philosophia vehementissimos excitauit? Audiendus Plato, & Aristoteli prebendę aures, cum omni philosophorum schola nocte pariter, ac die colloquendum. Deniq; singularū artium professores suos singuli habēt auctores, & libros, quos volutent, ac sequātur. Eruditio, quæ secreta ignoratione omni rerum omnium cumulatam notitiam amplectitur, nullum auctorum, ac

librorum genus ad sui perfectionem non desiderat.

Verum lectio, nisi scriptio accedat, si non omnino inutilis, certè non ita, quemadmodum sociata eruditionem amanti salutaris. An exemplis hominum eruditissimorũ præsertim vero Plinij Secundi, quem ego a natura fabricatum puto ad suas ipsius diuitias ostentandas, non possumus demonstrare? Hunc accepimus studiosum adeò legendi fuisse, vt diceret nullum esse librum tam malum, vt non aliqua ex parte prodesset. Temporis vero ita parcum, ne dicam auarum, vt ferè semper, aut legeret, aut legentem audiret. cum semel Caium Plinium nepotem ambulantem inuenisset, sic eum allocutus fertur, poteras has horas non perdere? perire enim omne tẽpus arbitrabatur, quod studijs non impertiretur. quod maius argumentum huius laudabilis auaritiæ? lectorem quidam ex amicis coegerat, vt iam lecta repeteret. Persensit vir sagacissimus, non idcirco retardatum lectorem, quia non intellexisset, atq; hac illum obiurgatione increpuit, intellexeras, inquit, cur ergo reuocabas? Decem amplius versus hac tua interpellatione perdidimus. Audi nihilominus, diligenterque perpende, quid nepos eius de illo scriptum reliquerit; liber legebatur, adnotabat, excerpebatq;. Nihil enim vnquam legit, quod non excerperet.

O exemplum imitatione dignissimum. Sunt enim libri velut agri, in quibus vernant verborum pulcherrimi flores, sententiarum optimæ fruges. Qui legunt, nihil autem excerpunt, ij Musarum hortos lustrant, nihil inde, aut parum exportant.

Quod si cum legendi exercitatione vsum scribẽdi cõferas, hunc multò vtiliorem illa, & ad consequendam eruditionem longè securiorem reperias. lectione res ipsas

tanquam

tanquam feras in voluminum latibulis delitescentes persequimur, assequimur scriptione. lectio spectatores alienarum cogitationum: scriptio possessores, & dominos efficit. inquirit lectio, scriptio acquirit. parat illa, hæc tuetur. illa metit, hæc colligit. illa ærarium memoriæ complet, hæc suorum characterum vinculis illigatas res inuentas tenet. vagatur illa: hæc sedet, exploratrix, & inuentrix lectio, scriptio victrix & conseruatrix. Deniq; sic opinor cum Pytagora Mundum hunc mercatum esse, in quo Dij suas artes singuli vendendas exposuere. Oratoriam Mercurius, Apollo vim Poeticam, Mars artem militarem, Pallas liberales disciplinas, Iuppiter regna. Ingreditur mercatum hunc Eruditio, & optimè conscia non auro, sed labore comparari hæc omnia, laboriosissimas secum ducit ancillas, lectionem, & scriptionem, quarum illa experitur, & probat merces, num bonæ sint, hæc verò emptas ab omni temporis iniuria diutissimè seruat. Atq; vt latinè iam loquar, non oratoriè; idem ego sic existimo in omnibus eruditissimis hominibus probari verũ id, quod Caietanus illustrissimi ordinis clarissimũ lumen de se ipso dictitabat, Calamus me fecit. calamus enim ingenium acuit, stylum fingit, iuditium perficit. calamo memoria fouetur, illustratur dispositio, actio omnis decoratur. quod equiti præsidium affert equus, quod gladius militi, quod pictori penicillus, id erudito homini præstat in arena literaria calamus.

Sed antelucanum tempus musis gratissimum esse, & studijs maximè opportunũ audio ab omnibus prædicari. Plato enim, vbi primum lucere ceperit, iuuentutem ad vigilias, & ad omnem vitæ, ac offitij rationem erudiri precepit. suffragatur naturæ Genius, Aristoteles, qui

matutinæ

matutinæ vigiliæ curam ingenij viribus, tum acuendis, tum excitandis valde profuturam in suis Oeconomicis scriptũ reliquit. Quid enim Demosthenes tàm seriò doluisset, si quando antelucana opificum industria vinceretur, nisi tempus illud ex omnibus ad eruditionem accomodatissimum intellexisset? Videlicet Cleanthis, & Aristophanis lucernæ toto celebres orbe nominarentur: scilicet illa etiam Epicteti lucerna tanti æstimata,& vendita fuisset,si illud in causa non erat,vt cum ab huiusmodi hominibus plus olei quam vini consumptum studiosi recordarentur, excitarentur ad elucubrationem vt hanc suis operibus laudem acquirerent sapiunt lucernam.

Sed vos Iconum Symbolicarum expositiones,neque Solem,neque lucernam sapitis; mirer deinde,si non estis eruditis Lectoribus grati saporis? Auctoris ieiuni ieiunia ieiunæ refertis. Nescio enim quo pacto in hac quadragesima prodijstis è cerebro hominis multis, & varijs studiorum generibus distenti. Si sapitis, in eius sinum confugite,qui easdem Icones fabricauit. Tanto vindice nec Momum timete.

FINIS.

I N D E X

Liberalium Disciplinarum, quarum Icones Symbolicæ, hoc in libello explicantur.

DOCTRINA SYMBOLICA.

SACRA SCRIPTVRA.

SACRA THEOLOGIA. fol. 23.

CHI-

ARCHI-

FINIS INDEX.

